SBORNÍK PŘEDNÁŠEK

Z 1. ČESKÉHO NÁRODNÍHO VEXILOLOGICKÉHO KONGRESU

HRADEC KRÁLOVÉ 1996

Sborník přednášek z 1. českého národního vexilologického kongresu v Hradci Králové, který se konal ve dnech 18. - 19. května 1996.

Sborník sestavil Petr Exner
STŘEDISKO VEXILOLOGICKÝCH INFORMACÍ
Hradec Králové 1997

Obrázky nakreslili P. Exner, P. Fojtík, R. Klimeš a Zb. Svoboda
Mapy připravil L. Mucha, jazykovou korekturu provedl A. Brožek.

ISBN 80-238-0882-6

Ing. Petr Exner

JAK SE DĚLÁ KONGRES?

Dříve než na otázku „jak?“ odpovězme na otázku „proč?“. Vexilologové se v Československu a později v České republice scházeli od založení svého klubu v roce 1972 jednou ročně na výroční členské schůzi. Tato setkání, až na jednu výjimku, byla vždy jednodenní, či spíše jednoodpolední a po odečtení času, který bylo nutno věnovat klubové agendě, tj. výroční zprávě, zprávě o hospodaření, ap., nezbylo na odborné jednání a neformální setkání účastníků mnoho času. To bylo často účastníky schůzek kritizováno, ale objektivně vzato se s tím mnoho udělat nedalo.

Praxe jiných vexilologických společností je taková, že pro své členy uspořádávají vícedenní akce, kde účastníci nacházejí více času a prostoru pro svá jednání. Je to někdy sice dáno objektivními příčinami - např. NAVA sdružuje členy z celé severní Ameriky a není možné setkání zvládnout za jeden den, ale i menší organizace organizují některá setkání svých členů v rozsahu alespoň dvou dní.

Myšlenka uspořádat takovéto setkání se vynořila i na několika schůzkách členů našeho klubu.

Teď tedy víme „proč?“. Ale „jak?“...

Po roce 1989 bylo Vexilologickému klubu navrženo, aby se stal pořadatelem mezinárodního vexilologického kongresu. Výbor vexilologického klubu však usoudil, že na pořádání takovéto velké akce nemá klub materiální, finanční ani personální podmínky. V historii klubu bylo jedinou akcí podobného druhu dvoudenní setkání československých vexilologů ve stísněných podmínkách salónku hotelu Vítkov v Praze.

Abych na vlastní oči viděl, co taková akce obnáší (ale nejen jen pro to), jsem se vydal v roce 1993 do Curychu na XV. mezinárodní vexilologický kongres, který pořádala Švýcarská vexilologická společnost spolu s curyšským zemským muzeem. Mezinárodní vexilologický kongres byl již v pořadí patnáctým a za dobu jejich existence se vykrystalizovala jejich podoba na zhruba týdenní akci, která je složena jak z odborné vexilologické části, tak i z akcí společenských, kulturních a poznávacích.

Na příští výroční členské schůzi Vexilologického klubu v roce 1994 jsem nabídl uspořádat jubilejní 25. výroční členskou schůzi v rámci českého národního vexilologického kongresu v roce 1996. V následujících měsících jsem postupně sondoval možnosti uspořádání v Hradci Králové. Ukázalo se, že dva hlavní problémy - místo pořádání a způsob ubytování účastníků - lze

zajistit za přijatelných finančních podmínek. Díky velmi vstřícnému postoji ředitele Muzea východních Čech bylo umožněno uspořádat jednání kongresu v prostorách musea a pension U Zezuláků poskytl prostory pro jednání kongresu a také zde bylo možno ubytovat účastníky kongresu a uspořádat slavnostní večeři. Bylo možno tedy vypracovat konkrétní program kongresu a vyzvat členy Vexilologického klubu, aby si připravili kongresové přednášky. Délka trváni kongresu byla stanovena na dva víkendové dny s tím, že neoficiální začátek bude již v pátek odpoledne.

Kromě těchto podstatných organizačních záležitostí bylo třeba ještě včas připravit i další věci. Protože se jedná o kongres vexilologický, bylo by smutné, aby neměl svou vlastní vlajku. Proto jsem do následující výroční členské schůze připravil návrhy na emblém a kongresovou vlajku.

NÁVRHY VLAJEK

1ČNVK

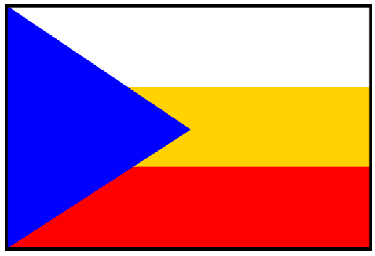

A

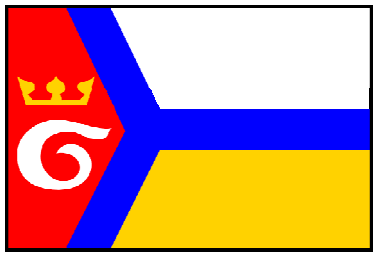

B

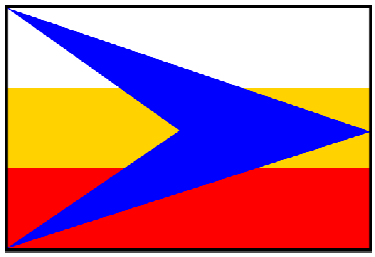

C

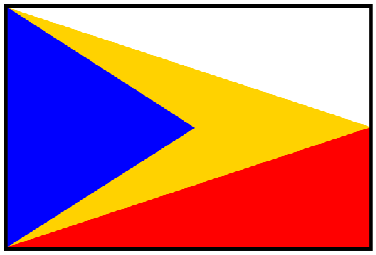

D

Na výroční členské schůzi v roce 1994 měli tedy její účastníci možnost prohlédnout si 48 návrhů na vlajku 1ČNVK a hlasováním zvolit tu, která se jim nejvíce líbí. Žádná z nich nezískala výrazně větší počet hlasů. Proto na následující výborové schůzi proběhlo další kolo z deseti vlajek, které uspěly v kole předchozím. Byly to vlajky z tabule na této a vedlejší straně. Na všech vlajkách byly použity čtyři barvy modrá, bílá, červená a žlutá - barvy České republiky (český kongres) a barvy vlajky Hradce Králové (místo konání kongresu).

Varianta A je vlajka Hradce Králové bíložlutočervená s modrým klínem z vlajky ČR sahajícím do středu listu vlajky.

Varianta B je tvořena červeným listem s bílým písmenem G ze znaku města Hradec Králové a žlutou korunkou. Modré ležaté Y symbolizuje soutok řek Labe a Orlice, na němž Hradec Králové leží. Horní cíp vlajky je bílý, dolní žlutý.

Varianta C je opět bíložlutočervená vlajka Hradce Králové, přes niž je položeno modré V s vrcholem ve středu vlajícího okraje.

Varianta D je vlastně vlajka České republiky, přes kterou je položeno žluté V s vrcholem ve středu vlajícího okraje.

Varianta E je tvořena modrým listem, na němž je uzel z vlajky FIAV, uvázaný z bílého a žlutého lana a protknutý červeným vodorovným lanem.

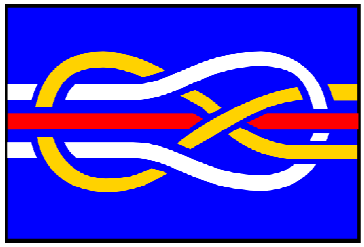

E

Varianta F se skládá ze dvou propletených V - červeného a modrého na bílém listu. Čtyři trojúhelníky v žerďové a vlající části jsou žluté.

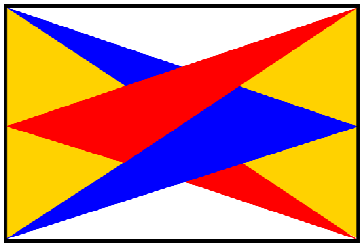

F

Varianta G je tvořena vlajkou Vexilologického klubu, v jejímž bílém poli jsou tři úzká V - bílé, žluté a červené.

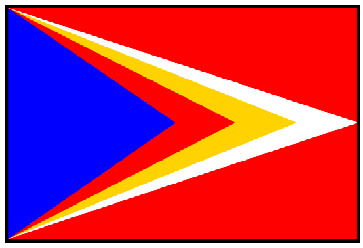

G

Varianta H - na vlajce je žlutý uzel z vlajky FIAV položený přes vlajku ČR. Pole uvnitř lan jsou modrá.

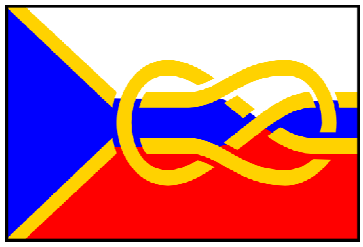

H

Varianta I je modrý list, na který je položen žlutý žerďový klín sahající do poloviny vlajícího lemu a přes něj červený klín sahající do středu vlajky s bílým písmenem G.

Varianta J je modrý list s třemi na sobě ležícími žerďovými klíny, nejmenší bílý, větší žlutý a největší červený sahající do středu vlajícího lemu.

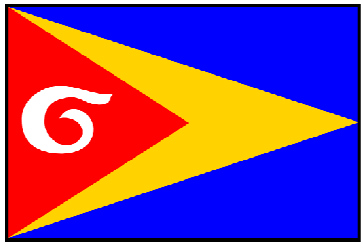

I

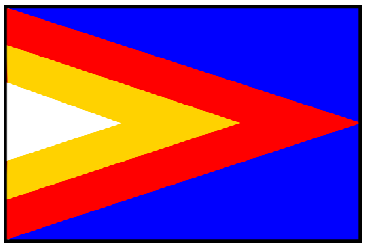

J

Ani hlasování ve výboru nedalo jednoznačnou odpověď. Nakonec jsem zvolil variantu D. Hovořilo pro ni několik okolností: jednoduchý tvar a z toho vyplývající jednoduchá výroba a výrazná symbolika. Vlajka vychází z vlajky ČR, žluté V symbolizuje vexilologii a barvou připomíná místo konání kongresu (žlutá z vlajky města Hradec Králové), na vlajce jsou použity všechny barvy vlajky jednoho spolupořadatele kongresu (SVI) a tvarem polí odpovídá vlajce druhého spolupořadatele (VK). Výbor Vexilologického klubu požádal paní Kopřivovou, majitelku firmy Pragflag, o zhotovení jednoho exempláře vlajky. Vlajka potom vlála po dobu kongresu na budově Muzea východních Čech.

Do začátku kongresu zbýval necelý rok. Bylo nutno vypracovat předběžný rozpočet kongresu, pořad jednání kongresu, zvážit účast zahraničních účastníků a ev. program pro ně. Bylo nutno zhotovit

pozvánku na kongres, která byla rozeslána spolu s Vexilologií všem členům klubu.

Z přihlášek účastníků bylo zřejmé, kolik bude přednášek a jaké technické zabezpečení bude potřeba. Rozdělit přednášky do bloků podle tematiky, požadavků přednášejících na techniku (video, diaprojektor, počítač) a určit předsedající jednotlivých bloků přednášek. Protože kongres nemá být jen řada přednášek, bylo třeba připravit i doprovodné akce - v tomto případě výstavu s vexilologickou tematikou. Muzeum východních Čech umožnilo uspořádat v době kongresu výstavu Romana Klimeše o státních symbolech na území Československa.

Koncem roku 1995 bylo již jasné, kolik bude účastníků kongresu, a bylo možno upřesnit jeho průběh. Program se rozšířil o workshop k tvorbě zpravodaje Vexilologie a s ním spojenou výstavku jeho redaktora Aleše Brožka s exponáty dokumentujícími historii vydávání zpravodaje, o vernisáž výstavy a o mimořádnou výborovou schůzi. Bylo možno rozeslat účastníkům informační leták s upřesňujícími informacemi o konání kongresu.

Během posledních týdnů před začátkem kongresu bylo nutno dotáhnout poslední detaily tak, aby účastníci kongresu byli spokojeni a kongres probíhal bez zádrhelů. Protože nejen přednáškami živ je člověk, bylo třeba připravit litry kávy a nápojů a drobné občerstvení při jednání kongresu, dohodnout s restaurací menu a čas pro oběd a zajistit slavnostní večeři. Ale nejen to. Chtěl jsem, aby účastníci kongresu měli nějakou upomínku na kongres. Připravil jsem pro každého účastníka kongresovou jmenovku a ve spolupráci s kanceláří primátora města a ředitelem muzea i desky s propagačními materiály. Pro zahraniční účastníky v němčině nebo angličtině. Jako dárek pro účastníka a účastnici kongresu z největší vzdálenosti upomínkový list. V rámci kongresu byla udělena i historicky první Kongresová cena doc. Muchovi. Tu tvořila kromě diplomu i křišťálová pyramidka s vyleptaným emblémem kongresu.

Výbor Vexilologického klubu obeslal sdělovací prostředky informací o konání 1. českého národního vexilologického kongresu.

Příprava kongresu vrcholila ve dnech předcházejících kongresu. Někteří zahraniční účastníci přijeli již ve čtvrtek a bylo třeba se jim trochu věnovat, bylo potřeba dojednat poslední podrobnosti ohledně obědů v restauraci a ubytování hostů v pensionu, dohodnout s ředitelem muzea uvítací projev, upřesnit délku vystoupení pěveckého sboru na vernisáži výstavy, nakoupit občerstvení a jízdenky městské dopravy pro účastníky, kteří nepřijeli svými auty, atd.

Určeno ctitelům vlajek a praporů

Hradec Králové - Výstava u příležitosti I. českého národního vexilologického kongresu, který začíná dnes dopoledne, byla včera otevřena v Muzeu východních Čech. Na kongresu se očekává účast 35 odborníků na vlajky a prapory z České republiky, ale i z Polska, Německa, USA, Švédska a ze Slovenska. Veřejnosti je určena především výstava, která potrvá do zítřejšího večera. K vidění jsou naše státní symboly od roku 1918 do současnosti, pečetě, známky s vyobrazením vlajek a další zajímavosti. Během kongresu je připraveno sedmnáct přednášek. **(sk)**

Hradecké noviny 18.5.1996

Když kongres začal vernisáží výstavy, nastaly poslední starosti. Bylo třeba operativně řešit drobné problémy s technickým vybavením, zajistit prezenci účastníků, styk s hromadnými sdělovacími prostředky (několikaminutový šot s předsedou klubu Ludvíkem Muchou proběhl ve vysílání TV Puls, zpráva o kongresu v Hradeckých novinách), organizovat přesuny účastníků v prostorách muzea, do restaurace a do místa ubytování. K zajištění těchto činností bylo potřeba zajistit jednoho či dva pomocníky a také někoho, kdo by zachytil důležité momenty setkání fotoaparátem. Na tomto kongresu jsem o tuto pomoc požádal Jardu Martykána a několika jeho obrázky se na následujících stránkách vrátíme do dnů konání kongresu.

Víte už tedy i „jak?“. A začali jste už přemýšlet „kdy?“ ?

Budova Muzea východních Čech, kde probíhalo jednání kongresu.

Výstava „Státní symboly na území Československa v letech 1918-1995“ byla instalována v kopuli Muzea východních Čech. Listinné exponáty byly vystaveny na 14 svislých panelech, vexilologické artefakty v 8 vitrínách. Kromě toho byly na výstavě malé vlajky oblastí bývalého Československa.

Jednání kongresu probíhalo v nově zřízeném muzejním kabinetu Muzea východních Čech, který byl pro tuto příležitost vyzdoben vlajkami zemí, z nichž přijeli účastníci kongresu, a novými státními a městskými vlajkami. Na snímku Aleš Brožek uvádí přednášku Zbyška Svobody.

Debaty účastníků kongresu se neodehrávaly pouze v jednací místnosti. Vhodná příležitost se naskytla také při obědech v restauraci „La Rochelle". Zahraničním účastníkům chutnalo české pivo - na snímku zleva Alfred Znamierowski., Jacek Skorupski a Andrzej Beblowski.

Ve večerních hodinách se účastníci scházeli v sále penzionu „U Zezuláků", v místě ubytování většiny účastníků. Konala se zde i slavnostní večeře, v jejímž průběhu byla předána kongresová cena předsedovi Vexilologického klubu Ludvíku Muchovi. Cenu předal Petr Exner, přihlížejí Whitney Smith a Pavel Fojtík.

1. ČESKÝ NÁRODNÍ VEXILOLOGICKÝ KONGRES

Hradec Králové, 18. -19. května 1996

Presenční listina

RNDr. Vladimír Baar ČR	**Ing. Leoš Mann** ČR	**Richard Štěpanovský** ČR
Andrzej Beblowski Polsko	**Ing. Jaroslav Martykán** ČR	**Ing. Jiří Tenora** Německo
Ing. Aleš Brožek ČR	**RNDr. Ludvík Mucha CSc.** ČR	**Milan Týma** ČR
Karel Černý ČR	**Viktor Plíhal** ČR	**Fil. lic. Eva Turek** Švédsko
Ing. Vladimír Erban ČR	**Tomáš Sadílek** ČR	**Gerd Vehres** Německo
Ing. Petr Exner ČR	**Felix Seebauer** ČR	**Andrzej Znamierowski** Polsko
Mgr. Pavel Fojtík ČR	**Drahoslav Sivera** Slovensko	**JUDr. Vlad. Zoubek, CSc.** ČR
Josef Hubka ČR	**Jacek Skorupski** Polsko	VLASTA KOPŘIVOVÁ ČR
Ing. Valt Jurečič Slovinsko	**dr. Whitney Smith** USA	Peter Rolars. ČR
Roman Klimeš Německo	**Josef Soukup** ČR	PROF FRAJDL CSc ČR
PhDr. Vladimír Liščák, CSc. ČR	**Peter Strašifták** Slovensko	RNDr. Mojmír Šlachta Slovensko
Mag. Hildegard Mandl Rakousko	**PhDr. Zbyšek Svoboda** ČR	V. Bernhardt Německo

PŘEDNÁŠKY

Mgr. Pavel Fojtík

ČESKÁ VEXILOLOGIE V PRAXI

Rok 1989 byl důležitým mezníkem nejen v českých dějinách, ale vlastně přinesl nové prvky i do disciplíny, kterou můžeme nazvat "praktická vexilologie". Jestliže se až dosud Vexilologický klub věnoval převážně prosté dokumentační, a v menší míře i popularizační práci, může mít v současnosti buď přímo nebo prostřednictvím jednotlivých svých členů vliv i na skutečné používání vlajek v praxi. Možností je jistě celá řada. Tento příspěvek však není zaměřen na možnosti klubu, ale na skutečné "vlajkové dění" kolem nás. Doba, kdy města, která skutečně v praxi používala své vlajky, se dala spočítat téměř na prstech a kdy nejrozšířenějšími vlajkami byly symboly sportovních klubů (pod vlivem okolností při spontánním používání fanoušky povinně bez žerdí), je snad už opravdu pryč.

Co se vlastně za posledních pět či šest let odehrálo? Můžeme sledovat hned několik tematických oblastí.

Státní symboly

Na stránkách Vexilologie jsme se státním symbolům věnovali dostatečně podrobně. V roce 1990 schválil parlament tehdejší ČSFR nový zákon o státních symbolech, národní rady obou republik po téměř jedenadvaceti letech své existence přijaly vlastní národní symboly. Musíme připomenout, že na rozdíl od znaku, který se v ČR rychle vžil, zcela jinak tomu bylo v případě bíločervené české vlajky. Právě na jejím případě se ukázalo, že Češi spíš chápají společný československý stát na občanském principu, protože se v průběhu desetiletí dávno ztotožnili s vlajkou s klínem. Typickým případem vztahu k bíločervené vlajce byly nechápavé dotazy "*Co je to za vlajku?*" v průběhu voleb. V pohraničních oblastech podél Polska byla dokonce mylně považována za vlajku polskou! Snad jedinou institucí, která tehdejší českou vlajku skutečně používala, byla Česká národní rada. Zcela jinak tomu bylo na Slovensku, kde se hned v prvních dnech po 17. listopadu spontánně obnovilo používání bílomodročervené trikolory. Změna prezidentské vlajky federace byla jen logickým důsledkem změny státního znaku.

Změny státních symbolů po rozpadu federace, bez ohledu na znění ústavního zákona Federálního shromáždění o zániku ČSFR, který oběma nástupnickým státům zakazoval používat či přivlastnit si symboly federace, byly jen faktickým potvrzením skutečného stavu. V neobvykle jednotě

přijal český parlament někdejší československou vlajku s klínem - tedy vlajku, ke které cítil výrazný vztah - za svoji. V téže době se také zrodila prezidentská vlajka českého státu.

Je vidět, že do přípravy zákonů již mohli hovořit i vexilologové (viz např. použitá terminologie). Na rozdíl od období před rokem 1989 se státní symboly staly oficiálně národními či občanskými. Do té doby předpisy neumožňovaly běžné používání vlajek, zákon z roku 1960 sice hovořil o tom, že vlajky mohou při slavnostních příležitostech používat i jednotliví občané, prováděcí vyhláška však mluvila již jen o institucích. Paradoxní je, že poté, co přešla polistopadová euforie, klesl vztah ke státní vlajce a jejímu používání v praxi. Stačilo se o státních svátcích projít ulicemi a vlajková výzdoba byla obvykle přímo žalostná.

Regionální symboly

Ačkoliv ústava určuje, že v České republice budou zřízeny "vyšší územně správní celky", dodnes tak tomu není. Již dvakrát český parlament návrh příslušného ústavního zákona odmítl. Pro nás, vexilology, je ovšem zajímavé, že se v zásadách zákona počítá i s vlastními symboly regionů. Je však otázkou, jaký budou mít uměle vytvořené územní celky ke svým vlastním symbolům vztah a naleznou-li k novým územním jednotkám svůj vztah i jejich občané. Zatím se o tom dá spíše pochybovat. V každém případě, budou-li vlajky regionů vznikat, máme možnost se na jejich vzniku podílet. Každý podle svých možností.

Obecní symboly

Základní územní jednotkou v ČR jsou obce. Zákonem o obcích z roku 1990 bylo obcím přiznáno právo používat vlastní prapor a znak. Na těchto termínech je vidět, že do příprav zákona vexilologové neměli možnost promluvit. Nicméně rozhodující je, že byl dán po letech zákonný podklad k tomu, aby nejen města, ale i všechny ostatní obce v ČR mohly disponovat vlastními symboly. Od přijetí zákona o obcích již stovky obcí svoji vlajku (prapor) získaly. Na tomto místě je možná vhodné citovat slova českého heraldika (a vexilologa) Pavla Paláta: *"Obcím, jimž byly znak a prapor uděleny, se dostalo v jistém slova smyslu určité výsady - mohou užívat vlastní, autentické symboly, které požívají právní ochrany."*

Přesto však zákon zatím nebyl do důsledků respektován z hlediska přístupu jednotlivých obcí. Jako příklad můžeme uvést ***Nepomuk***, který při oslavách 600. výročí smrti Sv. Jana Nepomuckého 20. a 21.3.1993 zavedl bílomodrou městskou vlajku, která nebyla schválena heraldickou komisí Parlamentu ČR a nesplňovala v současné době propagované zásady - obsahovala městský znak (ten byl dokonce na některých exemplářích

otočen o 90°!), ani nedodržovala poměr stran 2:3. V nedávné době byla vlajka novelizována, tentokrát již správným postupem přes parlamentní komisi (obr.1).

Jiným příkladem může být vlajka příležitostně vyvěšovaná v ***Žebráce***, která také obsahuje městský znak a má poměrně netradiční výtvarné pojetí. (Její kresbu uvádím jen v přibližné podobě, počet červených a bílých pruhů, ani přesný rozsah kosodélníkového pole nemáme zatím k dispozici. Vlajka byla dvakrát zaregistrována z automobilu, např. 5.5.1995). Ani žebrácká vlajka nedoznala zatím oficiálního projednání (obr.2).

V ***Horažďovicích*** se příležitostně vyvěšovala jednoduchá žlutá vlajka s velkým městským znakem uprostřed listu (např. 23.5.1995). Problematiky městských vlajek se týkají ještě dvě samostatné přednášky Ing. A.Brožka a PhDr. Z. Svobody na tomto kongresu, proto není třeba se zde dále této problematice věnovat (obr. 3).

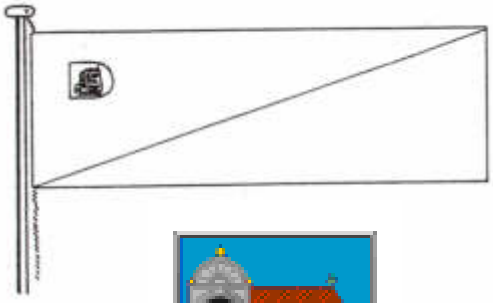

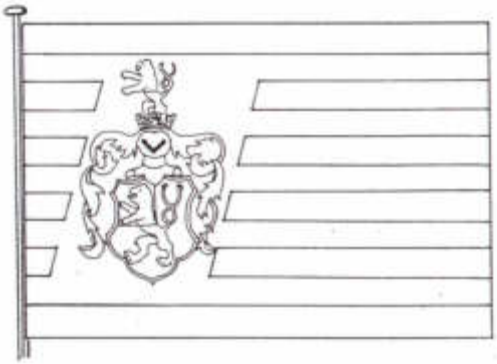

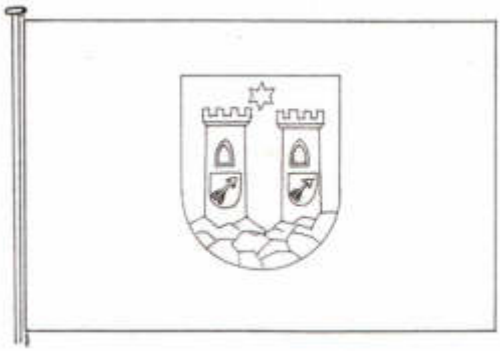

obr.1a	obr.2
obr.1b	obr.3

Symboly městských částí

Zákonem o hlavním městě Praze bylo přiznáno právo pražským městským částem používat vlastní symboly. Postup při jejich schvalování je

poněkud jiný - navržené vlajky (prapory) a znaky neprocházejí parlamentní komisí, ale jen heraldickou komisí při Archivu hlavního města Prahy, ve které vexilologové nejsou, bohužel, zastoupeni. Neúčast vexilologů byla vidět zejména na stranově obráceném heraldickém blasonu prvních dvou schvalovaných vlajek (Petrovic a Královic). Podrobnosti o první skupině vlajek pražských městských částí byly publikovány ve Vexilologii č.93. Podoba vlajek vypracovávaných v naprosté většině případů heraldiky je různá. Od vlajek velmi jednoduchých (Jihozápadní Město, dnes Praha 13), přes jednoduché vlajky převzaté ze symbolických praporů historických měst, vlajky opakující znak (Nedvězí), k vlajkám poměrně složitým či až neobvyklým (Ďáblice). Od publikování těchto vlajek ve Vexilologii už uplynul určitý čas a mezitím přibyly další. Své symboly přijaly městské části Letňany, Praha 5 a Praha 15, v současné době se projednávají vlajka a znak Prahy 6. Zatímco letňanské symboly jsou zcela nové, Praha 5 se přihlásila ke znaku a praporu Smíchova, ***Praha 15*** vytvořila nový prapor (obr. 4). a znakem částečně navázala na symbol Horních Měcholup. Samostatné hornoměcholupské symboly zanikly. Jde zatím o jediný případ, kdy se nedávno přijaté symboly přestaly v důsledku územních změn používat. (K někdejší městské části Horní Měcholupy bylo připojeno katastrální území Hostivaře, a tak vznikla nová městská část Praha 15.)

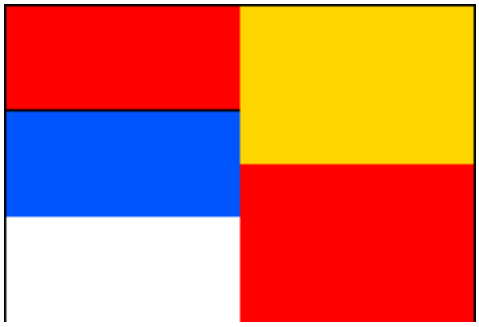

obr. 4	obr. 5

Svébytnost městských částí chtěli zdůraznit také v Brně a Ostravě. Ostravským městským částem byl již též věnován samostatný podrobný článek ve Vexilologii. Vlajky jsou typické tím, že ve většině případů mají odlišný rub a líc, což zřejmě znesnadňuje jejich výrobu i použití. O vlajkách brněnských městských částí toho zatím moc nevíme. Po komunálních volbách vzniklo v Brně 29 městských částí, které, aniž by to bylo stanoveno zákonem, samy vyvinuly iniciativu ohledně vlastních symbolů. Jako pracovní orgán Úřadu města Brna byla ustavena "Pracovní skupina pro

symboly města Brna". Rozhodování o symbolech bylo svěřeno přímo městským částem, které je pouze Úřadu města Brna dávají na vědomí a mohou vlajky používat už po schválení Pracovní skupinou. Zatím jsou doloženy vlajky ***Bohunic***, ***Jundrova*** a ***Židenic*** (obr. 5, 6 a 7). Vlajka Žabovřesk byla vrácena a doporučena k přepracování pro možnost snadné záměny s jinými historickými městskými vlajkami (měla být jen bílomodrá).

obr.6	obr.7

Jistě bude zajímavé sledovat, jak se bude dál vyvíjet tvorba a užívání symbolů městských částí a zda se podobné tendence projeví i v dalších statutárních městech. Lze předpokládat, že symboly městských částí, stejně jako symboly obcí, mají šanci vstoupit do povědomí veřejnosti víc než symboly případných regionů.

Politické strany a hnutí

Po listopadových událostech se dal očekávat i velký rozvoj vlajek politických stran a hnutí. Po prvních projevech (vlajka užívaná Občanským fórem) však došlo k určitému vexilologickému zklamání. Skutečně aktivně vlajku používá snad jen ***Sdružení pro republiku - Republikánská strana Československa*** (obr. 8), ostatní významné strany se víceméně omezily jen

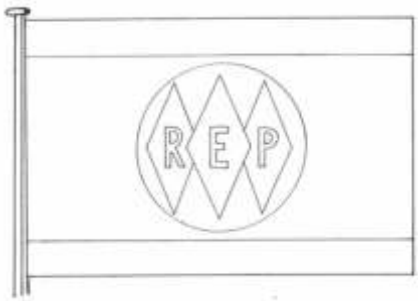

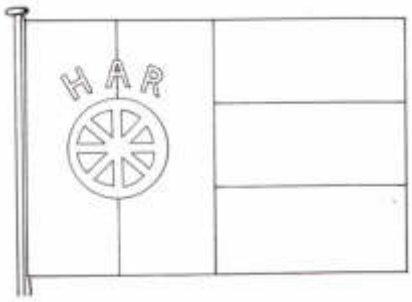

obr.8	obr.9

na loga, případné látkové dekorace při některých zasedáních nemůžeme za vlajky či prapory považovat. Ojediněle bylo možné zaregistrovat malé stolní vlaječky (např. Levý blok), které obvykle nesly logo na jednobarevném listu. V roce 1991 je doloženo také používání zajímavé vlajky ***Hnutí angažovaných Romů***. Vlajka kombinuje romské a slovanské (či slovenské?) barvy a obsahuje i známé romské kolo - dharma čakru (obr. 9). (Propagaci mezinárodní romské vlajky jsme mohli zaznamenat také v romském kulturním a informačním bulletinu Romano Gendalos č.3-4/92.) O případných vlajkách dalších politických stran zatím informace schází.

Podnikové vlajky

Poměrně velký, ale z hlediska vexilologické správnosti nepříliš šťastný rozvoj zaznamenaly v posledních letech podnikové vlajky. Zástupce propagačního oddělení Budvaru (podnik používá na bílém listu jednu z ochranných známek) v rozhovoru sdělil, že podniková vlajka je zapotřebí pro lepší identitu podniku a také je znamením určité sounáležitosti. Podnikové vlajky mají při své různosti přece jen něco společného. Často mají netradiční poměr stran a ve velké většině případů obsahují loga či logotypy jednotlivých firem. Protože však tyto podnikové odznaky obsahují ve většině případů texty, jsou pak vlajky z rubové strany nečitelné, případně jde jen o vlajky jednostranné. Podniků, které mají (nevědomky) vexilologicky správný přístup k volbě své vlajky, je velmi málo a závisí většinou jen na vkusu a prozíravosti výtvarníků, kteří vnější identitu firem vytvářejí. Některé podniky své vlajky dokonce určují vnitřními směrnicemi nebo je rozpracovávají v tzv. grafických manuálech, které podrobně stanovují podobu a použití jednotlivých prvků podnikové identity (tzv. konstant firemního designu), tedy i vlajek, v oblasti podnikové prezentace. Firemní vlajky však nesmíme zaměňovat s různými reklamními vývěskami. Uveďme si alespoň několik ukázek tohoto u nás nového vexilologického tématu.

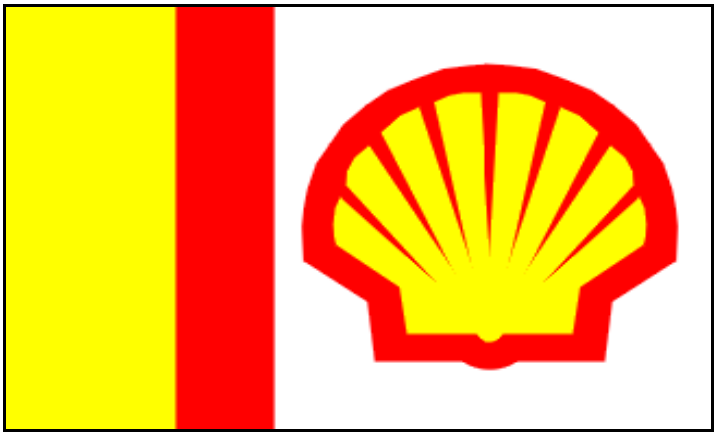

obr.10

Mezi první výrazné firemní vlajky po roce 1989 můžeme patrně zařadit vlajky u benzínových čerpacích stanic. Například firma ***Shell*** užívá poměrně jednoduchou vlajku (obr. 10), která sice obsahuje firemní značku (logo), ale přesto splňuje

všechny nároky na vexilologickou správnost. Je "čitelná" z obou stran zejména díky prozíravosti firemních výtvarníků, kteří již před řadou let pochopili, že správné logo (v té době tento moderní pojem ještě nebyl znám) nemá obsahovat nápisy či písmena. Vlajka se vyvěšuje nejen u čerpacích stanic, ale i u jiných objektů motoristických služeb. Vlajky benzinových čerpacích stanic jsou (v kombinaci s firemními barvami a dalšími prvky) výrazným orientačním prvkem a podávají tak základní informační údaj o vlastníku objektu. Mezi tyto vlajky se zařadila i vlajka akciové společnosti Benzina, která obsahuje známé logo (ochrannou známku, registrovanou v r.1958), volené šťastně tak, že i když zároveň připomíná písmeno "b", zůstává jednoduchým a čitelným symbolem i na rubové straně.

Podrobně provedení a používání podnikové vlajky rozpracovala v roce 1995 ve svém grafickém manuálu firma ***ČKD PRAHA HOLDING, a.s.*** Firemní vlajky jsou zařazeny mezi základní prezentační prostředky. Základem je modrá vlajka s bílými pruhy při horním a dolním okraji s firemní značkou - známou ochrannou známkou ČKD užívanou už od roku 1927, ale registrovanou až o dvacet let později (obr. 11). Protože však holding tvoří několik společností, byly vytvořeny také "odvozené" vlajky pro jednotlivé společnosti (které, bohužel, jako rozlišovací prvek obsahují logotyp - zjednodušeně řečeno jméno firmy provedené přesně určeným typem písma.

V roce 1995 začala používat podnikovou vlajku také akciová společnost ***Jihočeská energetika***. Byla poprvé použita při oslavách 75. výročí založení podniku. Vlajka je jednoduchá. Tvoří ji bílý čtvercový list s logem podniku zavedeným v roce 1994 (obr. 12). Také zde tvoří logo především písmena JČE. (Tato písmena se označují za znak podniku.) Mají však v této společnosti tradici - tuto kombinaci písmen používala už původní společnost Jihočeské elektrárny za první republiky. Zbytečný je však na vlajce i obchodní název společnosti, který podle podnikové

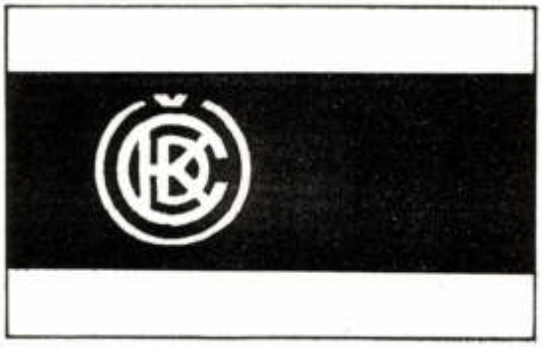

obr.11	obr.12

směrnice tvoří součást loga. (*"Logo společnosti obsahuje znak a obchodní název ..."*). Grafické řešení písmen JČE však není šťastné a zejména v kombinaci červených písmen s výrazným šedým stínováním se jejich čitelnost ztrácí. Dosud vyrobené vlajky jsou pouze jednostranné. Jejich rub je bílý, protože však jsou z tenkého materiálu, prosvítají (nečitelná) písmena i na rubovou stranu. Vlajka se má vyvěšovat na budovách provozně obchodních správ a dalších objektech JČE, vč. rozvoden velmi vysokého napětí.

V roce 1992 vznikla v Praze ***Pražská paroplavební společnost, a.s.***, jako dceřiná společnost Dopravního podniku hl. m. Prahy, a.s. Zabývá se lodní dopravou, zejména vyhlídkovými plavbami po atraktivních úsecích Vltavy v Praze. Společnost zavedla svoji vlajku, důsledně používanou na všech plavidlech (obr. 13). Tvoří ji červený, modře lemovaný list s bílým polem ve tvaru kosočtverce (dosahujícím hroty k okraji červeného pole) se žlutým logem (znakem) společnosti, který tvoří štít s písmeny PPS položený na kotvu. Nad tím je do oblouku provedený nápis "ZALOŽENA R. 1865". V historii PPS to je už její čtvrtá doložená vlajka (!) a je škoda, že se podnik, snad z neznalosti, nepřihlásil k některé ze starších.

Svoji vlajku zavedl také největší český státní podnik ***České dráhy***. Tvoří ji tmavě modrý list s bílým logem podniku - písmeny ČD stylizovanými do náznaku "dopravní cesty", čili koleje či tratě (obr. 14). Vlajka je trvale vyvěšena před sídlem generálního ředitelství podniku a má se používat například také ve všech přechodových železničních stanicích (tedy tam, kde začíná působnost ČD na našem území). Její vyvěšování je také doloženo před některými dalšími pražskými železničními stanicemi.

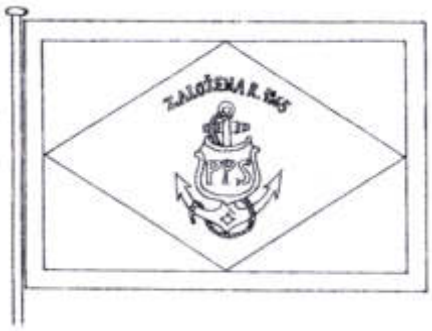

obr.13	obr.14

Vlajku, zatím alespoň před sídlem podnikového ředitelství, vyvěšuje ***Česká pošta***. Její tmavě žlutý list obsahuje podnikové logo (či ochrannou známku, vytvořenou v r.1993 a registrovanou v r.1996), které tvoří stylizovaná tmavěmodrá poštovní trubka a nápis ČESKÁ POŠTA (obr. 15).

Vlajka Pražské paroplavební společnosti na stožáru lodi PPS.

Sympatickou ukázku vhodně vytvořené podnikové vlajky najdeme u firmy ***ROSSMANN, s.r.o.***, která dodává zboží pro drogerie a parfumerie. Před sídlem firmy trvale vlaje dvojice jednoduchých bílých vlajek, které obsahují logo firmy - stylizovaného červeného kentaura směřujícího k vlajícímu okraji a ohlížejícího se a střílejícího z luku směrem k žerdi (obr. 16). Figura je vkomponována do bílého červeně lemovaného kruhového pole. Červená část kruhu splývá s pomyslným lukem kentaura. Logotyp firmy představuje název provedený tak, že písmeno O ve jménu má podobu výše popsaného loga.

obr.15 obr.16

Nesmíme opomenout ani poměrně velkou skupinu bankovních vlajek. Mezi nejznámější a nejstarší v posledních letech bezesporu patří vlajky ***Komerční banky, a.s.*** Bohužel i zde podnikové logo představují dvě stínovaná a specificky graficky provedená písmena KB (obr. 17). Vlajky se vyvěšují důsledně na všech objektech Komerční banky po celé republice, a to většinou ve dvojicích - s bílým logem na rudém listu, či v negativním provedení, tj. s rudým logem na bílém listu. Často bývá logo umístěno v horním rohu, jindy uprostřed vlajky. Tyto vlajky Komerční banky se staly po celé republice všeobecně známým identifikačním prvkem. Nezřídka byly vyvěšovány v kombinaci s vlajkami města, kde sídlila příslušná pobočka.

obr.17 obr.18

Zdá se však, že se v poslední době od tohoto sympatického zvyku začíná upouštět.

Do povědomí Pražanů vstupuje také společnost ***OBI***, která se zabývá prodejem zboží "pro dům a zahradu". V Praze provozuje už tři velká obchodní centra, bohatě zdobená firemními i reklamními vlajkami. Zejména OBI ve Štěrboholích je známé svými vysokými stožáry, na kterých někdy vlají české státní vlajky a nebo firemní vlajky, které tvoří bílý list s logotypem OBI - tmavě oranžová černě lemovaná písmena, včetně symbolu registrace ochranné známky ® u paty písmene I (obr. 18). Zajímavé je, že u štěrboholského OBI je značka firmy provedena jen na rubové straně vlajky, v Ruzyni tak tomu bylo zase jen na lícové straně. Nabízí se domněnka, že původním úmyslem bylo používat před každým obchodním střediskem dvojici vlajek, z nichž každá by byla čitelná vždy z jedné strany.

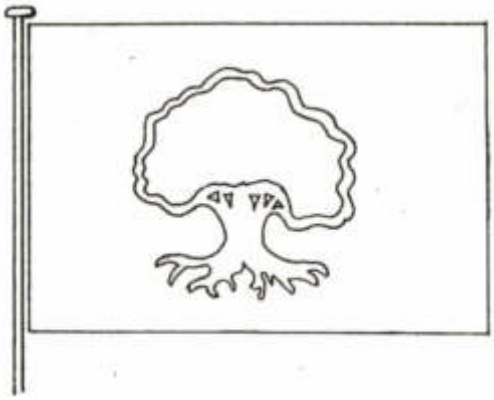

obr. 19

Jako poslední příklad z velkého množství nových podnikových symbolů uvádím vexilologicky správnou a jednoduchou vlajku malé soukromé firmy ***Zahradnictví Král - Kunz*** v Praze 13. Vlajku představuje zelený list s bílým stromem se zeleným vnitřkem koruny. Vlajka se trvale vyvěšuje na vysokém stožáru v areálu zahradnictví a představuje tak významný orientační prvek v této části sídliště.

Věřím, že naznačené tematické okruhy současné české vexilologie nám poskytnou na řadu let slušný zdroj odborného studia, ale také možnost odborného vlivu, a že se se všemi setkáme i na stránkách našeho zpravodaje Vexilologie.

Vlajka Sládkových republikánů se často objevuje u sochy sv. Václava v Praze.

PhDr. Zbyšek Svoboda

ČESKÉ MĚSTSKÉ A OBECNÍ PRAPORY

Členové našeho Vexilologického klubu a čtenáři jeho zpravodaje dobře vědí, že jedním z prvních úkolů, který si náš klub po svém vzniku vytýčil, byl soupis městských vlajek a praporů na celém území tehdejšího Československa. Průzkum byl proveden ve dvou etapách, v letech 1978 a 1980 formou dotazníkové akce, při které bylo rozesláno téměř tisíc dopisů na okresní archivy, vlastivědná muzea a městské národní výbory. Výsledky byly péčí doc. L. Muchy a B. Maška publikovány v našem zpravodaji.[1] Přirozeně někteří adresáti na dotaz ohledně městského praporu ani neodpověděli, ale i tak bylo zjištěno, že 192 měst (kromě pražských čtvrtí) prapory a vlajky má nebo má o nich alespoň povědomí a 342 měst prapory a vlajky nemá nebo o nich nic neví. Statisticky šlo o velice úspěšný průzkum, protože kladnou či zápornou informaci klub získal od více než 50% respondentů. Smutnější okolností bylo, že jen málo měst své prapory příležitostně užívalo. V mnoha případech sdělená podoba odpovídala městským barvám odvozeným od městského znaku a praktické použití nebylo doloženo. Bylo i několik případů městských praporů uložených v muzejních sbírkách v podobě korouhviček anebo unikátních artefaktů, jejichž funkce nebyla jednoznačná. V socialistickém údobí úředně nařízené vyvěšování státní vlajky a praporu spolu s rudým či sovětským praporem přirozeně potlačilo používání městských praporů při státních svátcích, jak tomu bylo v minulosti. Výjimečně bylo čas od času tolerováno užívání žluto-červené pražské vlajky na dopravních prostředcích vedle vlajky státní nebo některých městských vlajek při různých oslavách, např. ve Znojmě, v Brně, Ostravě či Košicích. Zajímavé bylo, že v tomto údobí nepřejícím místním symbolům bylo na Slovensku uplatnění městských praporů hojnější než v českých zemích.

Autoři soupisu 192 městských praporů a vlajek, doc. L. Mucha a B. Mašek konstatovali, „že vlajky našich měst jsou dosti stereotypní a uniformní.“[2] Tvořily je převážně vodorovné pruhy a mnoho z nich bylo totožných, nejvíce bylo bílo-modrých, žluto-modrých a bílo-červených, které byly odlišeny někdy našitím městského znaku. Klíčový vexilologický předpoklad, to jest svou rozlišovací funkci, tedy téměř vůbec neplnily. To byl zřejmě i další důvod, proč byl o ně ve veřejnosti jen zcela mizivý zájem.

Naprosto odlišná situace vznikla po listopadovém převratu v roce 1989. S obnovením demokratického státu, obnovováním původních tradic, se zvyšováním samostatnosti a odpovědnosti právnických subjektů se začal

projevovat i zájem o minulost a tradice měst a obcí, který dostal svůj výraz v Zákoně o obcích[3], kde se u nás poprvé dostává práva užívat znaku a praporu i obcím, nikoliv jen městům a městysům. Základní důležitost měla při tom následující formulace. „... Pokud obec nemá historický znak a prapor, mohou jí být na její návrh předsednictvem České národní rady znak a prapor uděleny.“[4] Zásluhu na této formulaci měla poslankyně PhDr. Z. Krejčová, která původní znění zákona doplnila o možnost udílení obecních symbolů. Nápad vtělit do zákona o obcích právo užívat znak a prapor vznikl v odborných archivářských kruzích a byl tlumočen PhDr. V. Růžkem právě PhDr. Z. Krejčové, která měla možnost znění zákona při projednávání ovlivnit.[5]

Ohlas na pouhé dvě věty zákona byl však nečekaný a překvapivý. Do ČNR začaly docházet žádosti o udělení, změnu či úpravu stávajících městských znaků a samozřejmě i návrhy na městské či obecní prapory. Předsednictvo ČNR ustavilo jako svůj poradní orgán na jaře 1991 tzv. Heraldickou komisi pod vedením PhDr. J. Pavlíkové, kterou tvoří přední profesionální heraldici z odborných pracovišť v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, včetně výtvarného poradce a několika poslanců zajímajících se o tuto problematiku.[6] Dvě první jarní schůzky (19.4. a 17.5.) byly vlastně jen informativní s minimální účastí a v téměř kompletní sestavě se komise sešla až v září. Do té doby posoudila několik znaků, ovšem brzo vznikly problémy s posuzováním praporů, s nimiž si heraldici nevěděli příliš rady. V létě 1991 jsem byl předsedkyní komise požádán o spolupráci vzhledem ke své předcházející činnosti v roce 1990 v komisích pro státní symboliku jako specialista na státní a vojenskou symboliku. Uvědomil jsem si tehdy, že se naskýtá skutečně historická možnost systematicky ovlivnit vývoj českých městských praporů a vlajek ve smyslu našich vexilologických zásad a dosáhnout tak zvýšení jejich odborné i výtvarné úrovně a především prestiže jako primárních komunálních symbolů. Klíčovou podmínkou při tom bylo prosadit v samotné heraldické komisi, ve které přirozeně dominovali heraldici, souběžné chápání praporu jako rovnocenného ekvivalentu vlajky. Znění zákona, které neobsahovalo pojem „vlajka“, ale jen termín „prapor“, způsobovalo a dodnes způsobuje nedorozumění. Mnoho starostů si pojem prapor celkem pochopitelně představuje jako jediný unikátní exemplář, bohatě vyšívaný a zdobený, který se ze starostovy kanceláře či zasedacího sálu, kde je trvale uložen, vynáší jen při slavnostních příležitostech. O jeho masovém užití v podobě vlajky vlající na radnici zastupitelstva většinou neuvažovala a tak stále přicházejí k posouzení výtvory velice zvláštní, jako například prapor Fryštátu (obr. 1).[7]

Na podzim roku 1991 nabídl za Vexilologický klub svou spolupráci ing. A. Brožek a tak jsme na listopadové schůzi komise byli již dva

vexilologové. Vlastní procedura projednávání a schvalování obecních symbolů prošla od vzniku komise jistým vývojem. Původně někteří zástupci měst a obcí přicházeli osobně na jednání komise, své návrhy předkládali a zdůvodňovali. Návrhy byly přirozeně různé úrovně, takže nemohly být přijaty a bylo nutné je následně konzultovat a opakovaně vysvětlovat elementární heraldické a vexilologické zásady. Proto se brzy přešlo k racionálnějšímu způsobu, při kterém bylo zájemcům doporučeno předem své náměty prokonzultovat s jednotlivými odborníky, kontaktovat příslušné archivy a muzea a teprve poté zaslat oficiální návrh, který by splňoval všechny náležitosti.[8] Každý návrh byl pak komplexně posuzován jak po formální heraldické, tak vexilologické stránce a především ve své historické a věcné souvislosti. Návrh je buď schválen, nebo jsou doporučeny opravy, úpravy či změny. Pokud byly připomínky akceptovány, byly následně návrhy postoupeny výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu.[9] Zde je předsedkyně komise zdůvodnila, výbor vyslovil souhlas a přijal usnesení, ve kterém doporučil předsednictvu ČNR či od roku 1993 předsedovi Poslanecké sněmovny, aby právo užívat znak a prapor udělil. To se původně realizovalo zasláním příslušné listiny, ve které byl uveden blason a popis praporu, od 13. května 1994 byly tyto listiny slavnostně předávány v budově Poslanecké sněmovny v sále státních aktů osobně předsedou PS M. Uhdem za účasti činitelů sněmovny a členů heraldické komise. Po právní stránce mají obce právo užívat udělené symboly ode dne podepsání příslušné listiny předsedou PS. Od poloviny roku 1995, kdy byl změněn jednací řád PS, byla heraldická komise přejmenována na podvýbor pro heraldiku.

Vlastní práce podvýboru pro heraldiku, resp. heraldické komise, je velice náročná a zodpovědná. Předpokládá nejen znalost existujících znaků a praporů, ale i příslušných historických heuristických souvislostí v jednotlivých regionech a profesionální archivní a historický přístup k řešené problematice. Znalost heraldických a vexilologických zásad je samozřejmostí, s níž souvisí i jednotná metodika blasonování znaků a popisu praporů. Úkolem tohoto odborného kolegia není vlastní tvorba uvedených symbolů, i když někdy obce výjimečně ponechávají konečné řešení na tomto odborném orgánu. Definitivní podoba znaku a praporu je vždy výsledkem konsensu na základě odborných argumentů a nikoliv hlasování. Na druhé straně nemá podvýbor, ani orgány parlamentu právo nařídit obci užívání jiného znaku nebo praporu, který by se jevil po odborné či estetické stránce jako správnější a vhodnější než do té doby užívaný. Iniciativa ke změně, úpravě či vzniku městských a obecních symbolů musí vyjít vždy od příslušné obce. Podvýbor má právo nesprávný návrh nedoporučit a tím jej prakticky zamítnout, protože vyšší orgány o něm přirozeně dále nejednají. Podvýbor pro heraldiku tak vlastně plní

funkci klasického heroldského úřadu či panovnické heroldie, přirozeně jen v heraldice komunální.

Za více než pět let práce komise a podvýboru se zformovala a úspěšně uplatňují jednotná kritéria pro schvalování městských a obecních praporů (vlajek) v České republice. Při jejich následném shrnutí používám pro zjednodušení jen termínu „obce“ a „prapor“, ač jde samozřejmě i o města a vlajky.

1. Poměr šířky k délce listu musí být jako u státní vlajky, tedy 2:3.
2. List nového praporu nesmí být stejný jako list již existujícího praporu obce v České republice, eventuálně i ve Slovenské republice.
3. Nový prapor nesmí být zaměnitelný s existující státní vlajkou.
4. List nově vzniklého praporu má vycházet z barev znaku obce, jeho barvy se však mohou omezit na základní. Je možné akceptovat i prapor odlišných barev od znaku obce, má-li tento prapor vztah k historii obce, nebo byl-li věrohodně v minulosti užíván a obec si to tak přeje.
5. Zásadně se neschvaluje prapor, na kterém je list doplněn štítem městského znaku, protože by tak došlo k nadbytečné duplicitě obecních symbolů. Jednotlivých obecných figur ze znaku obce je přirozeně možno použít, včetně zrcadlových liter, nezrcadlové se nedoporučují.
6. Na prapor obce nepatří nápis, text, heslo, realistická vyobrazení a vše, co snižuje vzájemnou rozeznatelnost praporů.
7. Při možnosti výběru z několika variant se dává přednost vexilologicky vhodnějším návrhům odpovídajícím principu vlání, výraznějším a jednodušším variantám.
8. Rub a líc praporového listu musí být totožný. Pokud je schválena tzv. heraldická podoba, tj. přepis znaku na celé pole listu, je třeba v popisu uvést polohu hlav heraldických zvířat apod., na rubu zvlášť.
9. List praporu je vždy totožný s listem vlajky obce jak do podoby, tak do poměru stran.
10. Praporový list musí být jednoznačně slovně popsatelný tak, aby mohl být zhotoven bez grafické předlohy.

Uvedená kritéria byla obecně jak členy komise - heraldiky, tak poslanci akceptována a možno s potěšením konstatovat, že přispěla k vysoké úrovni doposud schválených praporů měst a obcí v České

republice. V této souvislosti třeba připomenout, že žádná odborná literatura neposkytuje přesný a jednoznačný návod, jak městské prapory správně tvořit. Jistým způsobem se o to pokusili slovenští kolegové, kteří prostřednictvím heraldické komise ministerstva vnitra Slovenské republiky prosadili stanovení 135 městských vlajek[10] usnesením Slovenské národní rady.[11] Na Slovensku byl tak zaveden jednotný, ale umělý systém městských vlajek a praporů, protože původní, historicky vzniklé prapory byly vlastně zrušeny a nové nedemokraticky oktrojovány. Jako celek pak současné slovenské městské prapory působí spíše jako soubor signálních vlajek než jako osobité symboly specifických historických lokalit.

Při tvorbě našich městských praporů nemohou být pro nás vzorem ani některé městské prapory v Německu a Rakousku, kde zvláště u menších a mladších lokalit je běžné pokládání městského znaku přímo na list praporu, který zároveň opakuje barvy znaku. Tento způsob ostatně již kritizoval PhDr. K. Schwarzenberg slovy: „... Méně snadno je s těmito zásadami viditelnosti srovnati další způsob praporu, totiž znak spojený s jiným námětem. Neboť nesporně znak sám o sobě je nejslavnostnější, nejheraldičtější, nejvýznačnější prapor. A přidáte-li k němu něco, je to nezbytně na úkor jeho viditelnosti. Tím spíše je s podivem spojení znaku s erbovními barvami. Neboť tyto barvy nejsou než náhradou znaku...“[12] Pro pořádek třeba ovšem připomenout, že na vojenských, služebních, hodnostních a panovnických vlajkách, praporech a standartách se v minulých dobách objevovaly znaky příslušných právních subjektů zcela běžně, a zřejmě i proto mnohá města ve střední Evropě tento způsob v 19. století napodobovala. Zásadu neklást štít na list praporu je možné odvodit a zdůvodnit především z klasických středověkých praporů švýcarských (viz Curych na obr. 2), německých i českých (např. Rakovníka), které vznikaly nejjednodušším a nejprostším způsobem, totiž položením znakové figury na list v barvě pole znaku. U nových českých městských praporů se tak postupovalo např. u praporu Kostelce nad Orlicí (obr. 3), který byl schválen v lednu letošního roku.

Za celé dlouhé údobí od roku 1991 byly schváleny jen dva prapory s městským znakem na listu: prapor Světlé nad Sázavou, což byl vůbec první odsouhlasený prapor ještě za nepřítomnosti vexilologů, a prapor Prostějova, kdy v listopadu 1991 v časové tísni převážila tolerance přítomných heraldiků, kteří si ještě neosvojili plně vexilologické zásady a vyhověli přání města. Malé štítky z městských znaků, heraldiky definované jako samostatné obecné figury, pak prosadili ještě na prapor Kopřivnice a Tovačova opravným mimokomisním dojednáním. Tyto případy byly ojedinělé, prakticky ve všech ostatních - za projednávané údobí bylo uděleno celkem 381 praporů - byly plně respektovány názory vexilologů.

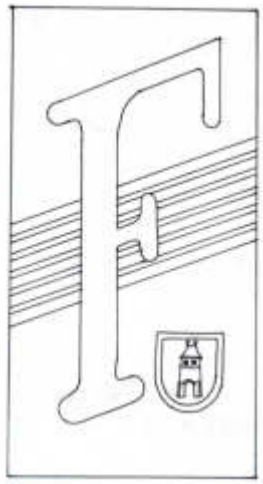

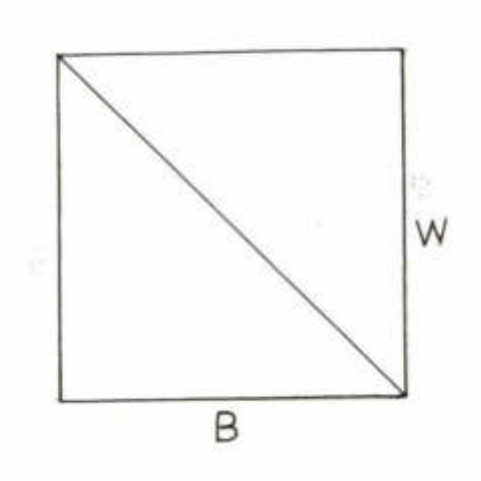

obr.1	obr.2
obr.3	obr.4
obr.5	obr.6
obr.7	obr.8

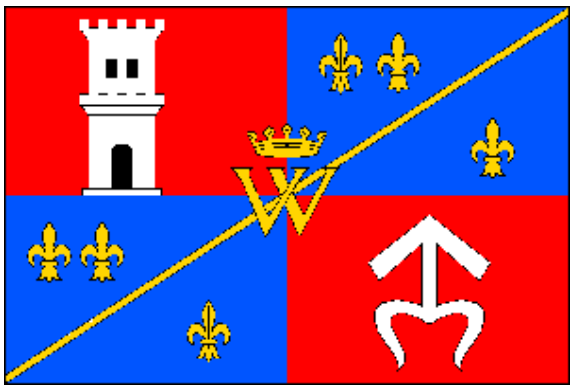

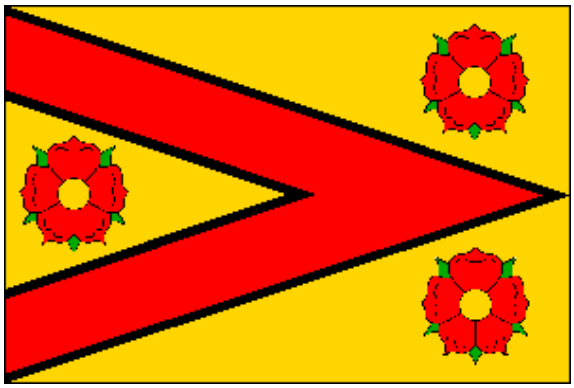

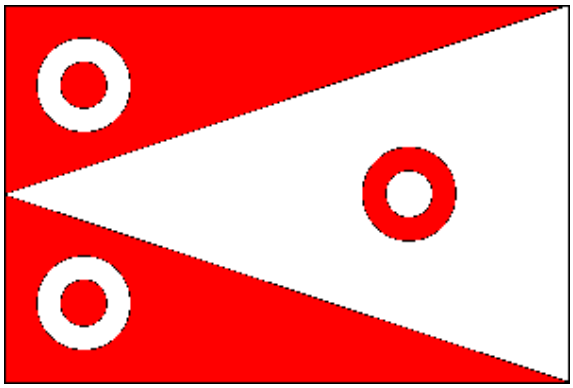

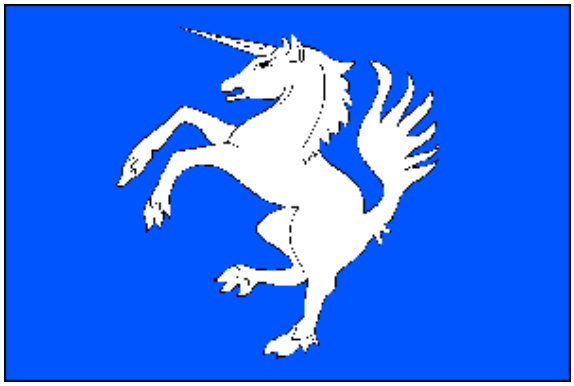

Při převodu složitějších městských znaků na tzv. heraldické prapory, kdy dochází k přepisu grafické podoby znaku na celý obdélníkový list, vznikají komplikované listy, hůře rozpoznatelné a přirozeně i výrobně nákladnější. I tak však některá města na takových praporech trvají (Fulnek obr. 4, Frýdek-Místek). Při převodu jednoduchého starého znaku mohou vzniknout i velice krásné a nezaměnitelné prapory (Police nad Metují obr. 5, Nejdek obr. 6).

Vůbec nejvíce bylo uděleno praporů dvoubarevných, kterých bylo celkem 193. Tím míním ovšem jen základní barvy polí, protože barva figury se z praktických třídících důvodů nebere v úvahu. To znamená, že zelený list se žlutým jablkem (Holovousy, okr. Jičín) se počítá k praporům jednobarevným.

Na druhém místě byly právě prapory jednobarevné rozlišené obecnými figurami (Žirovnice, obr. 7). Obzvláště typické jsou pro menší lokality Opavska a severní Moravy, kde k jejich tvorbě bylo užito symbolů ze zachovaných pečetí či pečetidel. Nejčastější barva listu byla modrá (35).

Vraťme se k dvoubarevným praporům. U nich byla nejfrekventovanější národní česká kombinace bílo-červená (21) a červeno-bílá (25), zcela přesně se jí vyrovnala kombinace bílo-modrá (24) a modro-bílá (22). U tříbarevných listů převažuje slovanská kombinace bílé, červené a modré v nejrůznějším pořadí (24). Veškeré ostatní kombinace dvou či tří barev zatím nedosáhly deseti exemplářů. Také čtyřbarevných listů je málo (11). Vůbec nejméně navrhovaná barva byla světlemodrá (2), zatímco černá se objevila na 32 praporech, samozřejmě v kombinaci s jinými barvami, nikdy však samostatně. Pro zajímavost uvádím, že doposud nemáme žádný prapor černo-modrý, zeleno-modrý, modro-zeleno-červený, bílo-modro-černý, bílo-černo-zelený, bílo-zeleno-černý a bílo-černo-žlutý.

Z politicky pochopitelných důvodů starostové a zastupitelstva nemají příliš zájem o prapory s červeným listem, ovšem i tak vzniklo od listopadu 1989 celkem 16 praporů lokalit s červeným listem, na kterém je však dominantní figura (Pardubice, Rousínov obr. 8, Kostelec nad Orlicí, Rohov, Bojkovice atd.). Naopak u mnoha obcí, zvláště a nejen na Moravě, se projevila snaha vtělit jak do svých znaků, tak na prapory symboly náboženské, dané většinou zasvěcením místního kostela (Horní Lideč - sv. Václav obr. 9, Kunovice - Beránek Boží, Brušperk - sv. Jiří obr. 10, Paskov - sv. Marie, Nepomuk - Jan z Nepomuku, Bolatice - sv. Kateřina). Téměř u všech těchto lokalit bylo přijato optimální vexilologicko-heraldické řešení se zjednodušenou symbolikou. U Horní Lidče to byla svatováclavská orlice, u Brušperku červený středový kříž, u Nepomuku pět žlutých hvězd, u Bolatic kolo a meč, jen u Paskova trvala obec na celé postavě Panny Marie.

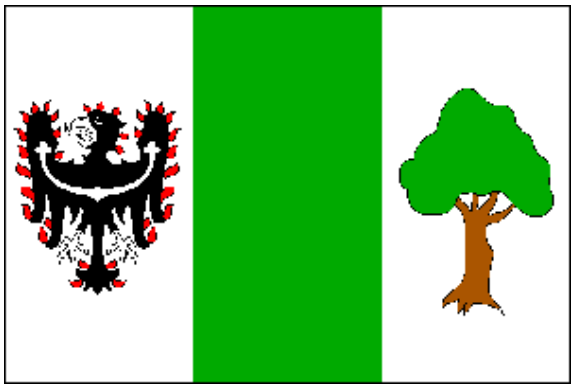

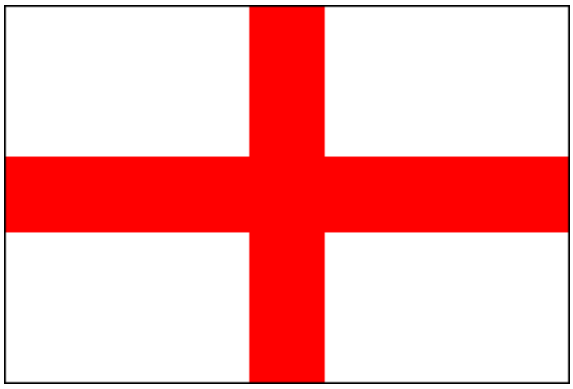

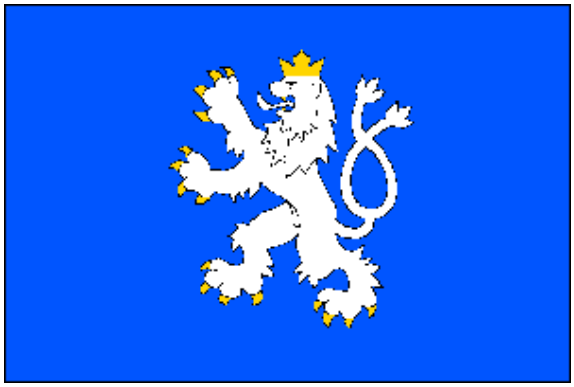

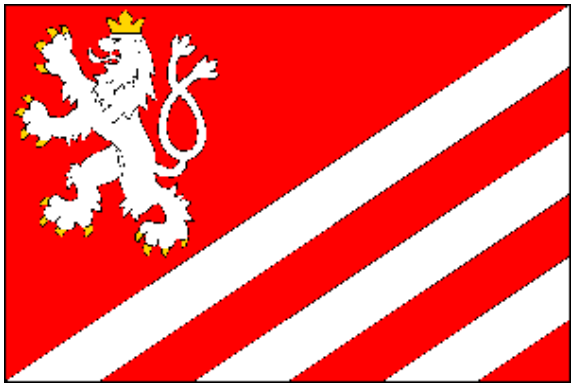

obr.9	obr.10
obr.11	obr.12
obr.13	obr.13a
obr.14	obr.15

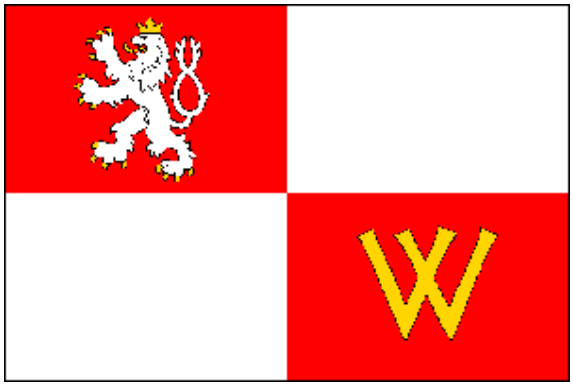

V některých městech obecní zastupitelstvo dalo na odborné konzultace, rozumně rezignovalo na převod všech prvků ze svého znaku na prapor a použilo jen jednoho nejvýraznějšího jako např. Čáslav (obr. 11), která položila na modrý list figuru bílého lva ze štítku na městském znaku. Jinde, jako např. v Chrudimi, využili barev městského znaku a ve svém původním návrhu položili celý štít na bílý středový pruh, což přirozeně komise neschválila a doporučila kombinaci se svislými pruhy a s figurou orlice i proto, že vodorovné pruhy by příliš připomínaly vlajky císařského Německa.

Zajímavým způsobem řešilo v roce 1995 svůj prapor město Tábor (obr. 12). Protože prapor dokumentovaný klubovým soupisem existuje až od roku 1945 a jen v jediném exempláři a městské zastupitelstvo nechtělo na svém praporu prezentovat jen husitské tradice, ale i královské a české, rozhodlo se pro prapor nový. Výsledkem autorových konzultací byl prapor schválený v létě 1995 s dominantní figurou českého královského lva, třímajícího žlutý kalich a hostii na vyváženém červeno-černém listu. Táborský městský prapor je tak spolu s prapory Hostomic (obr. 13), Slavkova (obr. 14) a Nového Strašecího (obr. 15) ukázkou použití státních či zemských symbolů na komunální symbolice.

Specificky byl vytvořen prapor města Dobřan (obr. 16) v roce 1995 a to na základě městského znaku jeho podstatnou redukcí na základní barvy a figuru. Bílá barva byla použita symetricky v úzkých žerďových a vlajících pruzích, zatímco dominantní střední modrá část stáhla dvě specifické dvojvěže na jedinou.

Prapor obce Všeň (obr. 17) z okresu Semily z roku 1993 připomene členům našeho klubu svým charakterem naši klubovou vlajku. Osobně jsem ji navrhl z obdobných důvodů: klíny vytvářejí písmeno „V“, obec je tvořena třemi osadami a barvy přirozeně odpovídají znaku obce. Výsledkem byla podle mého názoru esteticky i odborně dokonalá vlajka.

List vlajky a praporu Švihova (obr. 18) z roku 1993 vyšel též z městského znaku (bílé hradební zdi na červeném poli a štítek s růžemi). Vzniklo tak dvoubarevné řešení listu s užšími svislými okrajovými pruhy, jaké bylo typické pro vlajky československých vodních skautů v letech 1945 až 1948. Tento způsob byl v následujících letech velice často aplikován na praporech moravských lokalit návrhářem M. Pavlů, naposledy u obce Turovice (obr. 19).

Prapor obce Kamenné Žehrovice (obr. 20), navržený již v roce 1991 prof. P. Palátem, je ukázkou čistě vexilologického převodu barev znaku na list praporu.

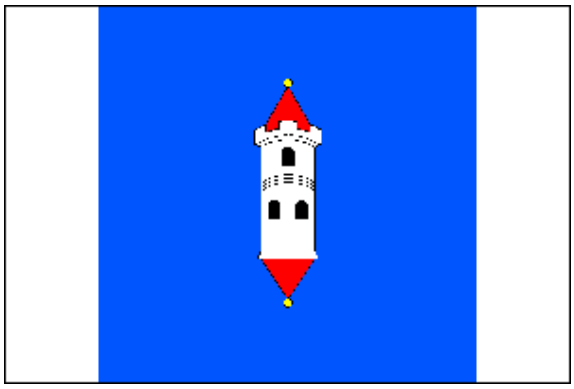

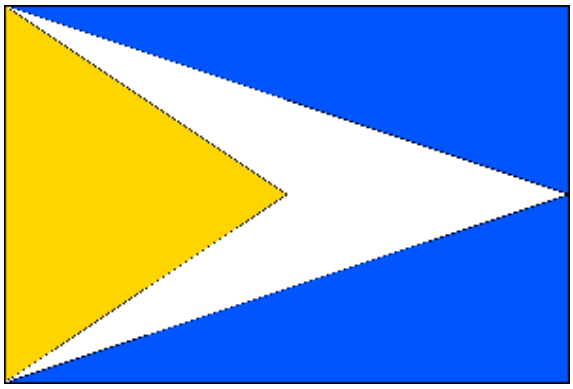

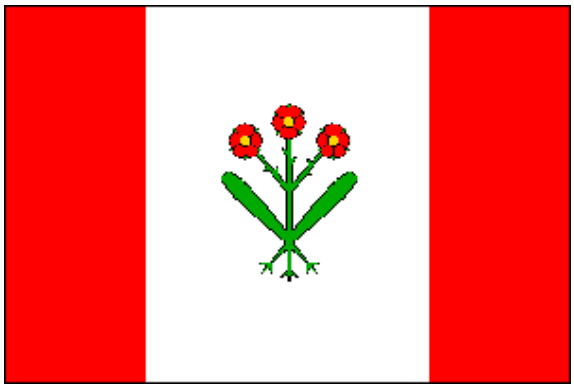

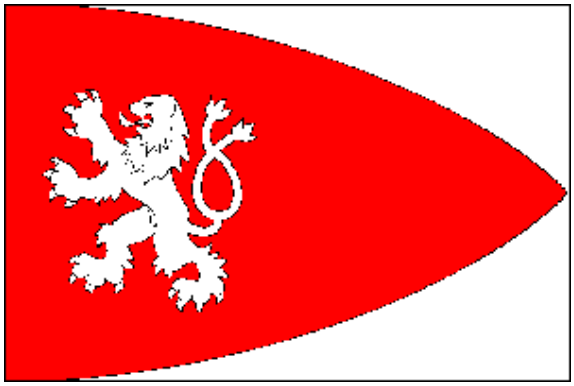

KOROUHEV MĚSTA MIROVICE

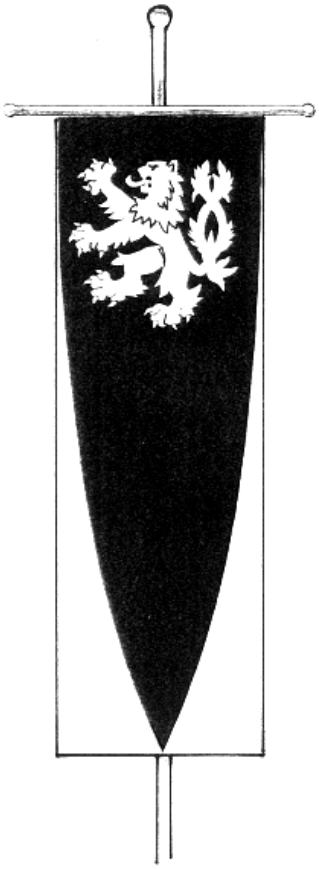

obr.16	obr.17
obr.18	obr.19
obr.20	
obr.21a	obr.21b

Prapor města Mirovice (obr. 21a) z roku 1995 se stal důkazem možnosti originálně řešit převod celkem běžného červeného štítu s bílým lvem na list praporu, aniž by výsledek připomínal královský český prapor. Stáří města a nejstarší dochovaná památka v kostele sv. Klimenta, totiž jeho severní gotický portál v podobě gotického oblouku, mne inspirovaly ke zaoblenému červenému klínu na bílém listu, čímž vznikl nezaměnitelný symbol města, výrazný i při použití v podobě korouhve (obr. 21b).

Stejně jako předešlý prapor, tak i prapor Jablonného nad Orlicí (obr. 22) velice dobře vyhovuje principu vlání. Zelené pruhy tu vymezují a ohraničují výrazně bílou plochu, která kontrastuje s černým sedícím medvědem.

Mnoho českých měst má znak se stříbrnými hradbami na modrém či červeném poli. Aby převod těchto znaků nebyl monotónní, bylo někdy třeba využít i podružných figur znaku. U Černovic (obr. 23) to v roce 1993 byly typické růže pánů z Hradce a Rožmberka položené na bílo-modře šikmo děleném listu.

Návrhy praporů našeho kolegy J. Loudy měly vždy vysoký standard daný dokonalou kresbou a přesným heraldickým cítěním autora a uměřeným užitím základních figur znaku v listu praporu. Jako ukázku možno uvést jeho zatím poslední schválený návrh Partutovic (obr. 24), okres Přerov, kde zjednodušil lopatky větrného mlýna v bílý ondřejský kříž na zeleném poli a doplnil výraznou figurou žluté biskupské berle.

Mezi jednoduché a vexilologicky dokonalé prapory patří např. prapor Trutnova (obr. 25) z roku 1994; město vydalo navíc zevrubnou vyhlášku o používání městských symbolů, kde uvádí vlajku i prapor. Postup při tvorbě vlajky a praporu byl přímo vzorný: město ustavilo vexilologický subkomitét (!), tvořený odborníky z Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové, archivů, muzeí a kronikáři, který vymyslel nezaměnitelný prapor - modrý list se třemi bílými žerďovými klíny sahajícími do poloviny délky listu.

Graficky složitý a obtížně popsatelný byl letos schválený prapor Bučovic (obr. 26); rozhodně je však výrazný a nezaměnitelný a novátorsky rozvíjí geometrickým způsobem základní figuru městského znaku - bílé věže s červenou střechou na modrém poli, které navíc opakuje u žerdě.

Jediným praporem schváleným za posledních pět let, který nevycházel z barev městského znaku, byl prapor Dvora Králové nad Labem (obr. 27). Šlo o jednoduchý list tvořený třemi vodorovnými pruhy, zeleným, bílým a zeleným v poměru 2:1:2, symbolizujícími tok Labe obklopeného lesy. Základní zelená barva byla odvozena od praporu městské hotovosti z poloviny 18. století, uloženého v místním muzeu (tradičně se však nesprávně uvádělo, že byl již v bitvě na Bílé Hoře!).

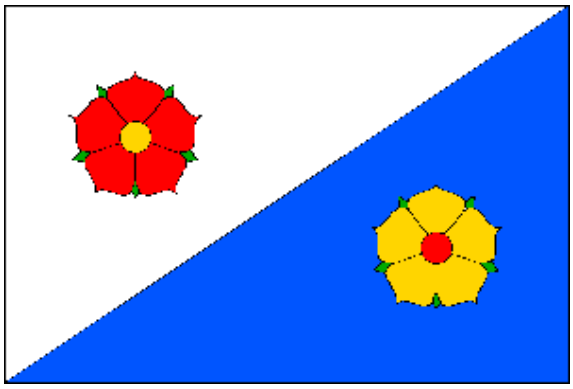

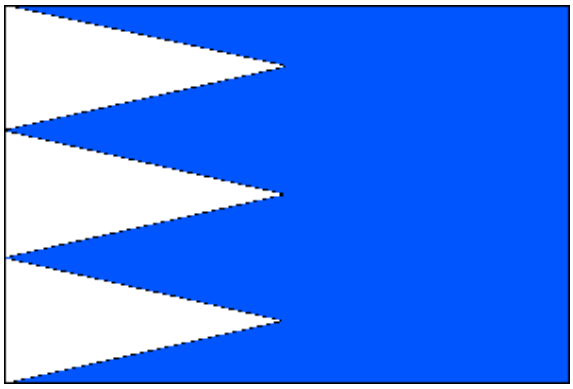

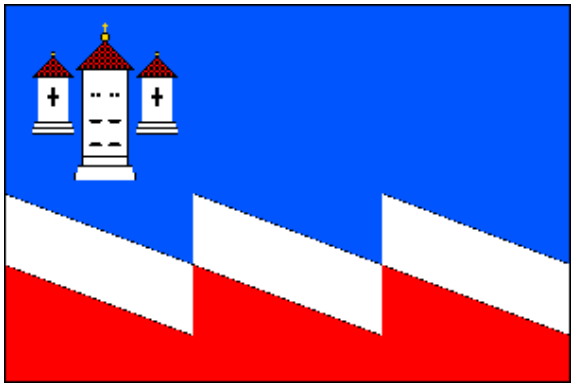

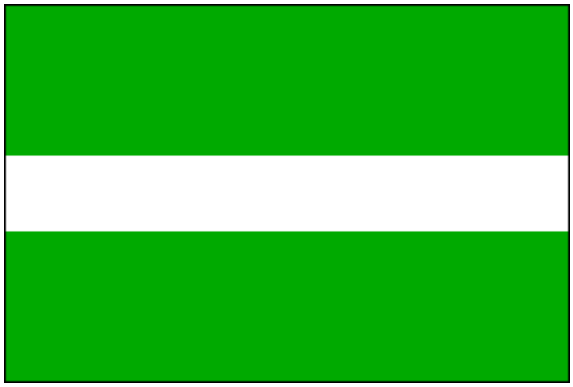

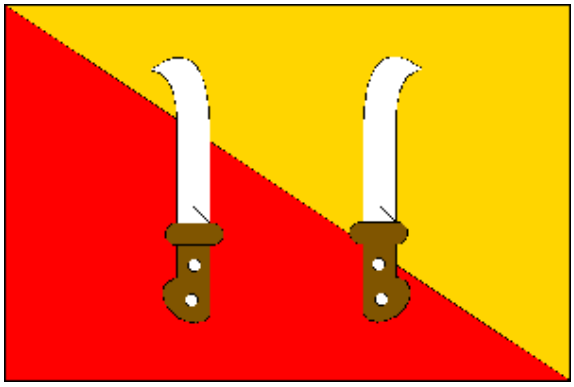

obr.22	obr.23
obr.24	obr.25
obr.26	obr.27
obr.28a	

Závěrem bych rád ukázal podle mého názoru jeden z nejhezčích a nejlépe vexilologicky vypracovaných praporů, navíc pochopením a spoluprací městského zastupitelstva právně dokonale ošetřený a prezentovaný prapor Nového Města na Moravě (obr. 28).[13] Prapor a vlajka i aplikovaná korouhev (obr. 29) vyšly ze zjednodušeného a heraldicky správně upraveného znaku, který si mimochodem uchoval tradiční historický oválný štít z privilegia z roku 1635. List tak tvoří kosmo dělené žluto-červené pole se dvěma vinařskými noži.

Stále narůstající počet udělovaných znaků a praporů jednotlivým obcím a městům přináší pochopitelně heuristické a dokumentační problémy. Všem členům podvýboru pro heraldiku je samozřejmá nezbytnost souhrnného publikování výsledků a nejen jejich práce, ale především Poslanecké sněmovny jako nejvyššího zákonodárného sněmu České republiky. Protože Kancelář PS i další orgány v tomto směru nevyvinuly žádnou aktivitu, navrhl podvýbor, resp. komise pro heraldiku, již v listopadu 1993 vydání korpusu, zachycujícího znaky a prapory udělené v letech 1990 až 1994 (1996). Každá obec měla mít samostatnou stránku se základními údaji, blasonování znaku, popis praporu-vlajky a jejich barevné vyobrazení. Formát měl být A5, část nákladu měla mít podobu samostatné reprezentační publikace s pevnou vazbou a část nákladu by byla na volných listech v množství podle objednávky příslušné obce pro její potřeby. Náklad měl být 20 000 výtisků. Zřejmě z důvodů pracovního přetížení sněmovny a některých kompetentních funkcionářů se navzdory uznání potřebnosti a slibům nepodařilo záměr zatím uskutečnit. Doufejme, že se to podaří v následujícím volebním údobí. Hlavním problémem ovšem není jen vlastní zpracování korpusu, které vzhledem k nejednotné dokumentaci ve sněmovně přináší jisté potíže - komplexní, systematicky tříděnou dokumentaci praporů vedu z vlastní iniciativy a na vlastní náklady - ale především jde o kvalitní autorské barevné vyobrazení znaků a praporů, které bude třeba smluvně honorářově zajistit, zatímco redakční práce jsou členové podvýboru pro heraldiku schopni sami realizovat.

Závěrem bych rád požádal členy našeho klubu, aby v intencích výše uvedených deseti zásad pro vznik městských a obecních praporů působili alespoň ve svém bydlišti a přilehlých lokalitách na orgány samosprávy a snažili se odborně ovlivnit vznik nových praporů nebo aby tyto orgány informovali o možnosti konzultace u členů podvýboru pro heraldiku Poslanecké sněmovny.

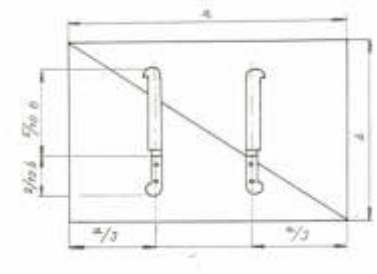

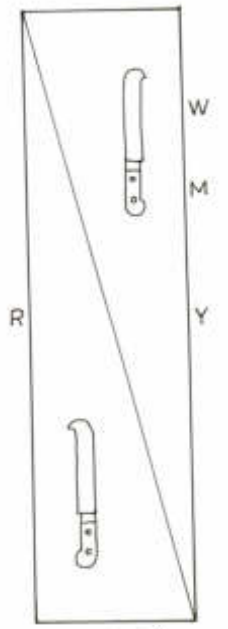

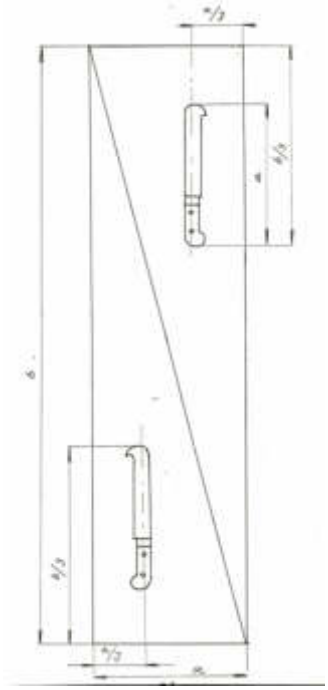

obr.28b
obr.29a
obr.29b

Poznámky

[1] Mucha L. - Mašek B., Vlajky a prapory československých měst. In: Vexilologie č. 28, s. 439-453; Mucha L., Vlajky a prapory československých měst. Vexilologie č. 39, s. 709-717. Praha 1978 až 1980.

[2] Tamtéž, s. 453.

[3] Zákon ČNR č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení).

[4] Tamtéž, Hlava I., Oddíl první, § 5.

[5] Podle ústního svědectví PhDr. V. Růžka a PhDr. P. R. Pokorného, který navíc vzpomíná, že snad první nápad měl PhDr. J. Hrdlička z Archivu hl. m. Prahy. Debata k upřesnění formulace je zachycena ve Stenografické zprávě ze 4. schůze ČNR, 4. až 6. září 1990, Praha 1990, s. 84-85 a 118-120.

[6] Celkové složení : Ing. A. Brožek, Dr. M. Hlinomaz, J. Louda, PhDr. K. Müller, Doc. PhDr. R. Nový, prof. P. Palát, PhDr. J. Pelant, PhDr. P. R. Pokorný, PhDr. V. Růžek, PhDr. Z. Svoboda, PhDr. I. Štarha, výtvarníci: prof. J. Harcuba, později nahrazen ak. soch. M. Vitanovským, poslanci: PhDr. J. Bílý, PhDr. J. Kalus, E. Zeman, Mgr. O. Zemina.

[7] Fryštát, okr. Zlín, prapor schválen městským zastupitelstvem 12. února 1996, do parlamentu zaslán 19. dubna 1996.

[8] Palát P., Znaky a prapory obcí. in: S 91, č.35, s.30.

[9] V letech 1991 až 1992 výbor pro vědu, vzdělání a kulturu.

[10] Kartous P. - Novák J. - Vrteľ L., Erby a vlajky miest v Slovenskej republike. Bratislava 1991.

[11] Usnesení SNR z 22.11.1990, č. 57.

[12] Schwarzenberg K., Heraldika čili přehled její teorie. Praha 1941, s. 212.

[13] Vyhláška města Nového Města na Moravě o městských symbolech č. 2/1993. Autorem výtvarného návrhu byl akad. mal. J. Šebek podle odborných pokynů PhDr. Z. Svobody.

Ing. Aleš Brožek

NOVÉ VLAJKY OBCÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Když jsme v klubu v sedmdesátých letech organizovali soupis městských vlajek a praporů v Československu, podařilo se nám v první etapě získat kladnou odpověď u 150 měst a ve druhé etapě u dalších 42 měst. Většinou se jednalo o vlajky, které se již neužívaly. Primát přitom hrála města ležící v českém a moravském pohraničí, kde městské vlajky vyvěšovalo za 1. republiky německé obyvatelstvo, aby se vyhnulo nutnosti zdobit své domy československou státní vlajkou[1]. Počet městských vlajek, které byly zavedeny koncem šedesátých let nebo začátkem sedmdesátých let 20. století, a které bychom tudíž mohli označit v soupisu za "nové", bychom mohli spočítat na prstech jedné ruky, maximálně obou rukou.

Co umožnilo, že jsem mohl zvolit podobně jako dr. Zbyšek Svoboda za téma své přednášky na 1. českém národním vexilologickém kongresu nové vlajky obcí České republiky? Byl to zákon České národní rady č. 367 z 5. září 1990, jenž povolil užívat znaky a vlajky[2] nejen městům, ale i obcím, které dříve takové právo neměly. Od 24. listopadu 1990, kdy výše uvedený zákon vstoupil v platnost, až do doby konání našeho kongresu udělil předseda České národní rady a posléze předseda Poslanecké sněmovny vlajky přibližně 380 obcím!

Je politováníhodné, že dosud nevyšla žádná oficiální publikace, která by umožňovala uvést počet nových vlajek přesně. Jako člen heraldické komise při ČNR (později označované za podvýbor pro heraldiku) jsem spolu s dalšími odborníky nejednou připomínal potřebnost vydání takové kodifikující příručky, která by mimo jiné zabránila nebezpečí schválení totožné či velmi podobné vlajky jiné obci, nehledě na přínos ze studia publikace pro ty, kteří se zabývají navrhováním symbolů obcím. Ti by se na jednu stranu mohli vyvarovat určité jednotvárnosti a malé nápaditosti některých obecních vlajek[3], na druhé straně by se mohli inspirovat

---

[1] Porovnej s údaji v mých článcích o městských symbolech, které otiskoval týdeník Prager Wochenblatt v letech 1991 až 1995.

[2] V zákonu se sice hovoří o praporech, avšak podle vexilologické terminologie se jedná o vlajky, a tak také tento termín užívám v celém článku.

[3] Právě malá nápaditost některých vlajek moravských obcí byla kritizována jihoafrickým odborníkem F. G. Brownellem, když jsem o nich přednášel na 16. mezinárodním vexilologickém kongresu v červenci 1995 ve Varšavě.

některými velmi zdařilými návrhy obecních vlajek. Bohužel z důvodu nedostatku personálu v Parlamentu nebyly vyhotovovány ani zápisy z jednání heraldické komise (teprve před nedávnem začal člen komise dr. K. Müller na svém notebooku v průběhu jednání komise iniciativně zaznamenávat schválené popisy obecních symbolů, a tak vnášet do evidence nových symbolů určitý řád), takže jsme se museli spoléhat na sešity dr. Zbyška Svobody, kam si iniciativně překreslil vlajky zaznamenané soupisem prováděným naším klubem před dvaceti lety i vlajky postupně schvalované v heraldické komisi[4]. Údaje v této přednášce se tedy mohou opírat pouze o záznamy laskavě poskytnuté dr. K. Müllerem a o mé poznámky pořízené během jednání komise.

Vzpomínám-li na první schůzky heraldické komise[5], musím uvést, že neexistovala přesná kritéria pro rozhodnutí, zda návrh vlajky je správný či nikoliv. Taková kritéria se teprve vytvářela v diskusích mezi heraldiky a námi, vexilology. V komisi přitom převládali heraldikové, kteří vexilologii chápali jako součást heraldiky a preferovali heraldické vlajky, tj. vlajky, které vznikly převedením znaku na vlajkový list. Potěšitelné bylo, že heraldici uznávali argument vexilologů o nadbytečnosti štítu z městského znaku na vlajce. Naproti tomu doporučení vexilologů, aby vlajky byly jednodušší a mohly být tak zhotovovány ve větším počtu exemplářů, se jen s obtížemi prosazovala[6]. Jako protiargument sloužila heraldikům správná zásada, že členové komise nebudou předložený návrh obecního symbolu měnit, ba ani nebudou vymýšlet něco nového, pokud bude odpovídat heraldickým a vexilologickým zásadám. Měl to být symbol obce, u něhož je nutné respektovat názory jejích obyvatel. Z toho důvodu bylo zpočátku schváleno několik typicky heraldických praporů. I když kritéria pro rozhodnutí, zda návrh vlajky je správný či nikoliv, nebyla dosud sepsána, shodli jsme se s heraldiky na zásadě, že obecní vlajka by neměla být zaměnitelná s platnou státní vlajkou. Z toho důvodu byl například zamítnut návrh na červenobíločervenou pardubickou vlajku, která by se mohla plést s lotyšskou. Podobnost s již neplatnou státní vlajkou nebo s vlajkou užívanou městem v zahraničí (nyní včetně Slovenska) neměla být důvodem pro neschválení návrhu. Na obecních vlajkách se nesměl

[4] Pro úplnost dodejme, že v sešitech dr. Zb. Svobody jsou překresleny i nové vlajky slovenských měst, nikoliv však vlajky slovenských obcí.

[5] Jednání jsem se nezúčastňoval od úplného počátku, ale až od 29. listopadu 1991.

[6] Někteří členové komise vycházeli z předpokladu, že v obci bude zhotoven jen jeden exemplář vlajky, který bude uložen na čestném místě na obecním úřadu, a přisuzovali tak obecní vlajce vlastně funkci obecního praporu.

objevovat text a i užití písmene na vlajce jsme považovali za nevhodné. Přesto byla schválena kraslická vlajka s písmenem "G"[7].

Na rozdíl od dr. Zb. Svobody jsem netrval na dodržování zásady, že návrh vlajky musí být slovně popsatelný, aby nemuselo být vyobrazení. Tato zásada by totiž neumožňovala schválit některé velmi zdařilé grafické návrhy. Navíc při popisu vlajek jsme museli čelit kritice heraldiků, kterým se zdálo přehnané, pokud jsme uváděli rozměry některých (z pohledu heraldiků méně důležitých) figur na vlajce[8]. Popisy vlajek se tak staly v některých případech výsledkem kompromisu mezi vexilology a heraldiky a bez kresby, která byla zařazena do oficiální dokumentace, by se těžko vlajka zhotovovala.

Při udělování obecních symbolů žel nebylo možné předat zástupci obce oficiální kresbu vlajky a znaku. Starosta obce dostal místo toho z rukou předsedy Poslanecké sněmovny tvrdé desky s listem popisujícím obecní symboly[9]. Ze slavnostního aktu, kterého se vedle starosty zúčastňovali i jeho hosté a zástupci místních sdělovacích prostředků, se stal významný zážitek pro přítomné (často byli v parlamentu poprvé a po aktu si mohli prohlédnout prostory parlamentu) a důležitý moment v historii obce. Pro sousední obce (především ve Slezsku) navíc motivace, aby i ony požádaly o udělení obecních symbolů. Vznikla tak situace, kdy do parlamentu přichází více žádostí o schválení, než kolik je schopna heraldická komise během svých zasedání, která jsou čtyři až šest v roce, projednat. Dochází tím k určitým prodlením.

V dnešní přednášce pochopitelně není možné popsat a ukázat všechny nové obecní vlajky. To by mělo být snahou našeho zpravodaje, aby v něm postupně vyšly podrobné články o vlajkách jednotlivých obcí[10].

---

[7] Je třeba si uvědomit, že schvalování obecních symbolů probíhalo často pod tlakem způsobeným počtem symbolů, které bylo nutné během zasedání komise projednat a pokud možno i schválit. Docházely totiž prosby od starostů, kteří chtěli nové symboly použít při blížících se místních jubilejních oslavách. Humpolci se proto dokonce povolilo užití symbolů ještě před jejich udělením předsedou Poslanecké sněmovny.

[8] Při popisu vlajky Příbora, kde vexilologové požadovali uvést šíři krokve, se diskuse mezi heraldiky a vexilology vyhrotila tak, že konečné rozhodnutí (v neprospěch vexilologů) učinila sama předsedkyně komise.

[9] Starostové např. kritizovali grafickou úpravu listu, v němž byly symboly popsány. Připomínali úroveň znakových privilegií udělovaných českými králi a navrhovali užití ozdobnějších fontů v textových editorech, pokud by nebylo možné psát popisy ozdobně rukou.

[10] První vlaštovkou se již stal článek P. Fojtíka Městská vlajka Říčan v 92. čísle Vexilologie.

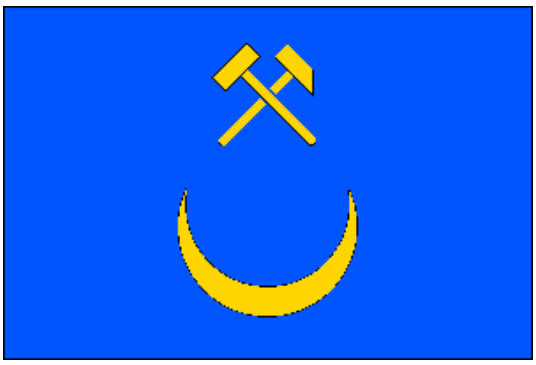

obr.1

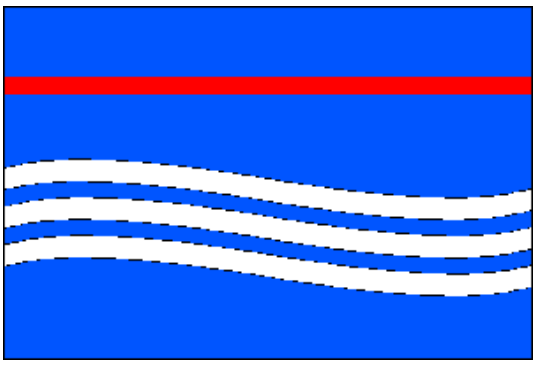

obr.2

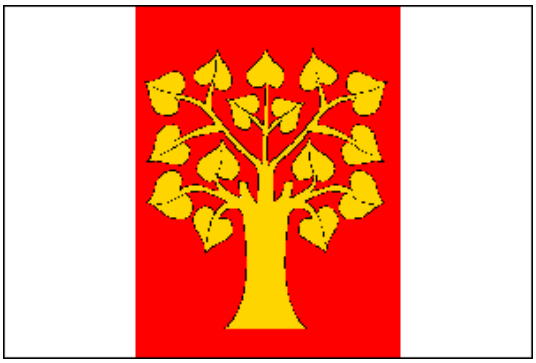

obr.3

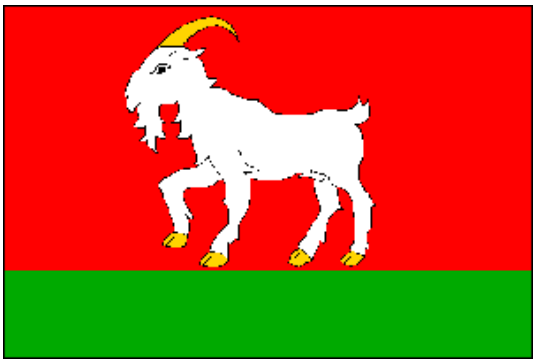

obr.4

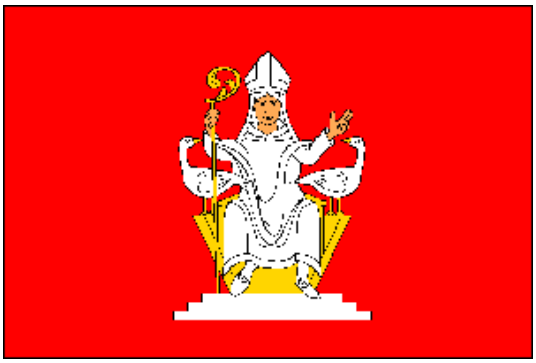

obr.5

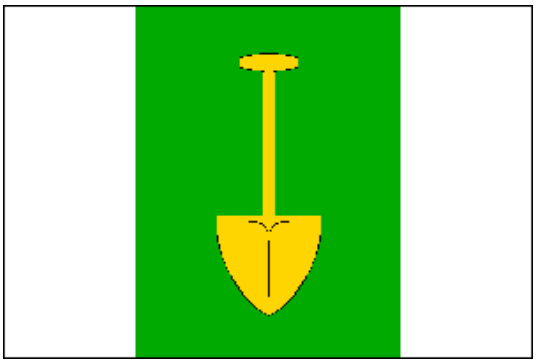

obr.6

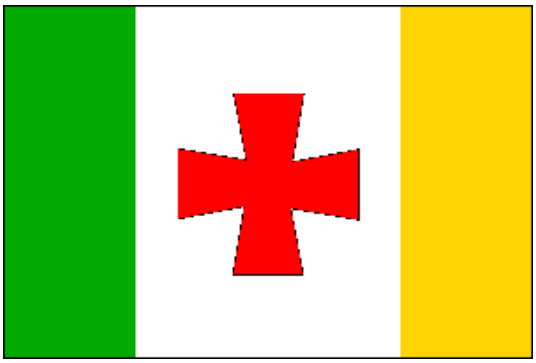

obr.7

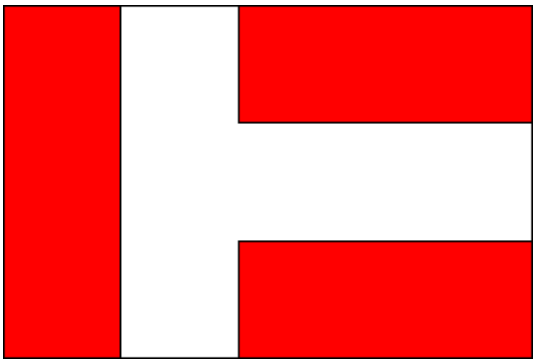

obr.8

Vybral jsem proto jen ty zajímavější[11], přičemž pro jejich roztřídění použiji klasifikace v knize W. Smitha Flags through the ages and across the world, která vychází z vlajkových figur a zavádí osm skupin.

Do první skupiny, kde figurami na vlajce jsou nebeské objekty, lze zařadit vlajku Těrlicka, která obsahuje slunce, či vlajku Rudic (obr.1) a Žalkovic, kde vidíme měsíc.

Mezi pozemské předměty, které jsou charakteristické pro druhou skupinu, počítá W. Smith hory, mapy a vodstvo. Vlajka Hrotovic (obr.2) zobrazuje tři bílé zvlněné pruhy ze znaku, kde představují rod Hrutů, který založil řadu rybníků. Je tedy vhodným představitelem této skupiny.

Užití stromů a rostlin ve třetí skupině na českých obecních vlajkách není tak vzácné jako výskyt pozemských předmětů. Dřín najdeme tudíž na vlajce Dřínova, dubový list na vlajce Lanžhotu, lipový na vlajce Rakova (obr.3), březový na vlajce Březiny, vřes na vlajce Vřesiny a vrbu na vlajce Ústí u Hranic.

Díky častému užívání lva (např. na vlajce Rožnova pod Radhoštěm) a orlice (vidíme ji na vlajce Týna nad Bečvou či Chrudimi) je čtvrtá skupina, pro niž je typický výskyt fauny, jedna z nejpočetnějších. Obec Baška užívá na vlajce ovečku, Slatinice štíra, Jistebník kapra, Velké Karlovice kozla (obr.4), Dolní Nětčice koně, Jindřichov kohouta.

Jako zástupce páté skupiny, pro niž je charakteristické užití lidské bytosti, jsem po delším hledání vybral vlajku Frenštátu pod Radhoštěm (obr.5), kde je zobrazen svatý Martin z Tours sedící na trůnu.

Typickými figurami v šesté skupině jsou artefakty. Žákovice (obr.6) užívají na vlajce rýč, Troubky lovecký roh. Obec Karolinka, která je známa sklářstvím, si dala na vlajku typickou sektovou skleničku.

Podle W. Smitha hvězdy a kříže patří mezi abstraktní tvary v sedmé skupině. Pět šesticípých hvězd vidíme na vlajce Šišmy, červený kříž ve středu vlajky Horních Nětčic (obr.7).

Jak jsem již dříve uvedl, heraldická komise je proti užívání slov či nápisů na vlajce, takže představitele poslední osmé skupiny, pro kterou jsou typická písmena, není snadné uvést. Vedle již zmiňované vlajky Kraslic by se do této skupiny dala zařadit telčská vlajka (obr.8), která je červená s bílou iniciálou z názvu města. To je také obrázek, který dnešní přehlídku nových obecních vlajek ukončuje.

---

[11] Většinou se jedná o vlajky projednávané heraldickou komisí v dubnu a květnu 1995 a udělené předsedou Poslanecké sněmovny v červnu 1995.

PhDr. Zbyšek Svoboda

VZNIK A VÝVOJ VOJENSKÝCH PRAPORŮ

V současné době je u nás pojem vojenského praporu jak v povědomí laické veřejnosti, tak ve vojenských kruzích i mezi zájemci o historii a nakonec i mezi námi vexilology ještě často ztotožňován s tzv. bojovými zástavami bývalé Československé lidové armády či armády sovětské. Proto bych se, jako dlouholetý pracovník specializovaný na problematiku vojenských praporů, rád poněkud podrobněji zamyslel nad vznikem, vývojem, významem a funkcí vojenských vexilologických symbolů v minulosti, převážně ve starším údobí.

Od nejstarších dob bojovníci užívali při válečných taženích jistý druh nositelných symbolů, ve vojenské odborné literatuře nazývaných polní znamení.[1] Konkrétní hmotná podoba nejstarších hmotných symbolů se pochopitelně nedochovala a z prehistorického údobí neznáme ani jejich popis. Víme jen, že jejich základní funkcí bylo odlišování od nepřítele, ale zároveň musely také vyjadřovat vzájemnou sounáležitost určitých skupin válečníků a rozlišovat je mezi sebou navzájem. Vznik a existence polních znamení byla vždy podmíněna vyšším stupněm organizovanosti společnosti, vydělením mužů schopných bojové činnosti a jejich odlišením - původně asi jen ozbrojením - od ostatních jednotlivců. Postupně se z nejstatečnějších bojovníků vyčleňovali ti nejlepší a z nich se stali náčelníci a velitelé. Jejich úkolem bylo cvičit válečníky a velet jim v bitkách. S tím související potřeba určitých signálů nutných k předávání povelů se objevila až při utváření větších skupin bojovníků, které již nebylo možné ovládnout hlasem. Kromě trubek, rohů, bubnů a gongů, tedy signálů zvukových, se přirozeně musely užívat i signály optické. Jak můžeme dedukovat ze starověkých pramenů,[2] šlo původně o symboly či znamení umístěné na tyčích (mimochodem jeden z nejstarších nástrojů člověka), které mohly být přirozeně i textilní. Tyto symboly byly nošeny v těsné blízkosti vrchního velitele, označovaly jeho stanoviště a svým pohybem předávaly na dálku rozkazy. Již v bibli se v knize Jozue praví: „Řekl pak Hospodin k Jozue: Zdvihni korouhev, kterouž máš v rukou svých, proti Hai, nebo v ruce Tvé dám je. I zdvihl Jozue korouhev, kterouž měl v ruce své, proti městu. Tedy, kterýž byli v zálohách, rychle vyskočili z místa svého, a běželi, když pozdvihl ruky své, ...“[3]. Vzhledem ke vzniku knihy Jozue, který se předpokládá asi v 5. stol. před Kristem, je tu doložena jednoznačně vojenská funkce vexiloidu, protože termín „korouhev“ přirozeně pochází až z kralického překladu bible.[4] Zvětšování počtu bojovníků provázelo

narůstání počtu polních znamení a jejich přidělení menším jednotkám, což umožňovalo vzájemnou komunikaci a zrychlilo předávání rozkazů. Kolem vexiloidů se seskupovaly houfy nepříliš uspořádaných bojovníků, kteří svá polní znamení následovali, na vztyčení reagovali postupem vpřed a zahájením útoku a naopak při jejich spuštění či ztrátě se dávali na ústup nebo dokonce v panice utíkali. Opětné vztyčení polních znamení za linii boje označovalo shromáždiště rozprášených válečníků. Polní znamení tak, stejně jako později praporce a korouhve, usnadňovala bojujícím v hluku, ryku a v oblacích prachu orientaci na bojišti a zároveň umožňovala vojevůdcům podle pohybu a rozmístění nesených znamení lépe sledovat průběh bitvy.[5]

O nejstarších vexilologických objektech již zevrubně pojednal ing. J.Martykán v našem zpravodaji.[6] Dal přednost pojmenování „starověké standarty“ oproti termínu „vexiloid“, který prosazoval W.Smith.[7] Co se týče dedukcí a závěrů[8] ohledně vzniku a původní funkce starověkých standart, domnívám se, že ing. Martykán pod vlivem obecné odborné archeologické a prehistorické literatury přecenil jejich kultovní a náboženskou úlohu. Osobně jsem přesvědčen, že prvotní funkce nejstarších vexilologických objektů, ať již je nazýváme jakkoliv, byla vojensko-organizační a rozlišovací. Teprve opakovaná vítězství nad nepřáteli vdechla těmto symbolům mysticko-posvátnou úlohu a umocnila jejich význam jako ochranného božského zhmotněného artefaktu spojeného s vládcem, který příslušnou lidskou pospolitost organizoval a vedl. Několik málo doložených starověkých standart z oblasti Středního východu dokumentuje užívání standart jako symbolu panovníků, ztotožňovaných s božstvy, stejně tak jako nepřetržitá tradice označování stanoviště vrchního velitele, knížete, krále a císaře zdaleka viditelným, dominantním, přenášeným a nejhonosnějším symbolem. Hlava jakéhokoliv státního útvaru užívá královskou nebo prezidentskou vlajku či standartu ostatně dodnes.

O vzniku nejstarších textilních praporů na území Číny není celkem pochyb, stejně tak jako o jejich vojenském užití.[9] Obdobně tomu tak bylo v sousedních oblastech, v Koreji, Japonsku, Indii a Mongolsku, kam postupně pronikla znalost výroby hedvábí, které se v různých úpravách stalo nejvhodnějším materiálem pro výrobu listů praporů. Třeba ovšem podotknout, že hedvábí nebylo jistě jediným vhodným textilním materiálem, protože jak jemné plátno, tak vlněnou tkaninu je možné úspěšně použít k zhotovení vexilologických symbolů. To platí o zeměpisných oblastech, kde hedvábí nebylo známé nebo bylo nedostupné, tedy především o starověké Evropě. Variabilnost vexilologického materiálu můžeme ostatně sledovat i v jiných zemích, v Číně, Íránu a u středoamerických indiánů, kde jsou doloženy v této funkci péřové či kožené listy vexilologických artefaktů.[10]

Římská vexilla (obr.1) zcela jistě nebyla hedvábná, ale byla zhotovena z jemné vlněné tkaniny.[11] Nesporně je předcházela nejrůznější signa a pozdější orlové legií, tedy to, co označujeme za vexiloidy nebo polní znamení (obr.2). Osobně se domnívám, že vexillum vzniklo autochtoně vlastním vývojem římské symboliky a nikoliv převzetím z orientu. Purpurová barva vexilla odpovídá barvě tog římských králů a purpurové pruhy zdobily i tuniky a togy senátorů a konzulů římské republiky. Vznik vexilla byl zřejmě opět funkční a nikoliv kultovní, protože bylo třeba zdůraznit polní znamení - signum výraznějším a zřetelnějším způsobem, a to vlající tkaninou, jejíž barva odpovídala nejvyššímu majestátu.

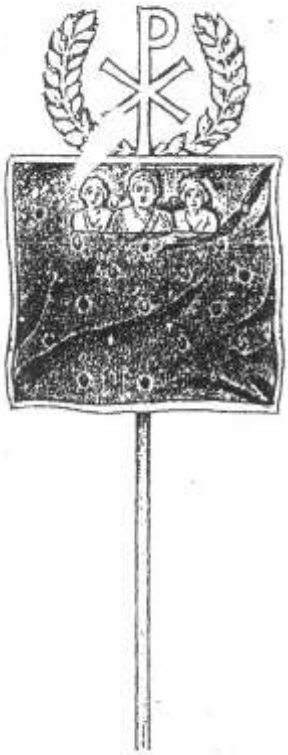

obr.1 - Vexillum císaře Marka Aurelia, 176 po Kr.

obr.1a	obr.1b

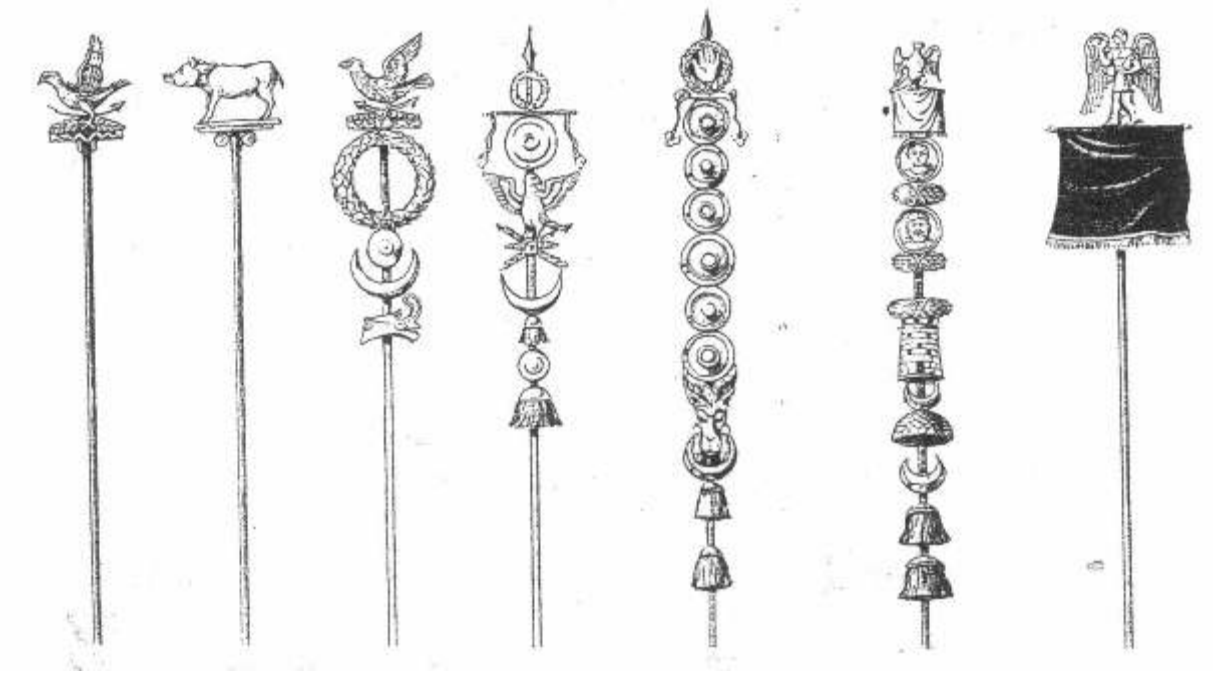

obr.2 - Římské polní znamení, orel legie a vexillum, schéma dle W. Smithe

obr.2

Vojenská funkce praporů mongolských, hunských a především islámských byla jednoznačná. Jejich vliv na vývoj evropského vexilologického materiálu je však těžko prokazatelný. Divoké a krvavé období stěhování národů bylo nepřehledné a vyznačuje se naprostým nedostatkem vexilologických pramenů. V oblastech již dříve civilizovaných Římem však prokazatelně přežívaly prvky římské symboliky (obr.3). Bylo tomu přirozeně v Byzanci, ale máme též doloženo vyobrazení (obr.4a) labara ze severní Itálie, a to na reliéfu královské langobardské přilby ze 7. století,[12] mimochodem velice připomínající vyobrazení na nákončí velkomoravského opasku z počátku 9. století (obr. 4b).[13]

Nejstarším západoevropským ikonograficky doloženým praporem je prapor Karla Velikého (obr.5) na mozaice triclinia (jídelny) papeže Lva III. v Římě, vzniklé těsně po roce 800,[14] který se zřejmě stal vzorem pro gonfanony raného středověku. Obvykle bývá překreslován se třemi cípy, ale protože je částečně překryt Karlovou postavou, není vyloučeno, že měl cípy čtyři. Pro gonfanony bylo právě rozčlenění vlající části listu na cípy charakteristické; cípy svým třepetavým vláním nejen napínaly list, ale měly asi i svou rozlišovací funkci. Výběrovým sledováním ikonografie vexilologických objektů z údobí raného feudalismu jsem zjistil, že např. na známé tapisérii v Bayeux, znázorňující normanskou invazi do Anglie v r. 1066, má král (ať již Vilém či Harald) vždy praporec se čtyřmi cípy,

zatímco jiné skupiny bojovníků nesou gonfanony jen se třemi cípy (obr.6). Obdobnou zákonitost můžeme sledovat na znázornění českých a moravských knížat ve znojemské kapli, které pochází z údobí před rokem 1142.[15] Jediný král Vratislav tu třímá třícípý gonfanon, zatímco knížata mají jen dvoucípý (obr.7). Na románských miniaturách byl však vévoda (kníže) znázorňován s třícípým gonfanonem a král, jak bývá zvykem ve střední Evropě, bohužel pouze se žezlem,[16] které však má i Vratislav na vyobrazení ve znojemské rotundě. Jedno z nejstarších znázornění třícípého gonfanonu jsem nalezl na vyobrazení jezdeckého boje s Huny (obr.8) pocházejícího z doby kolem roku 925,[17] které přirozeně zachycuje tehdejší soudobou podobu praporce, ne-li starší. Zajímavé je, že všechny zatím uváděné praporce byly normálně přichyceny k žerdi a nebyly zavěšeny na křížovém ráhně (obr.9).

obr.3 - „Dračí prapor“, Codex Aurea, 9. stol.

obr.4a - Labarum na langobardské přilbě krále Agilulfa, 7. stol.

obr.4b - Labarum na nákončí velkomoravského opasku, zač. 9. stol.

obr.3	obr.4b
obr.4a	

obr.5 - Původní gonfanon Karla Velikého, zač. 9. stol.

obr.6 - Gonfanon, 11. stol.

obr.7a - Český královský gonfanon, zač. 12. stol.

obr. 7b - Český knížecí gonfanon, zač. 12. stol.

obr.5	obr.7a
obr.6	obr.7b

obr.8 - Třícípý gonfanon, kolem roku 925

obr.8	obr.9

obr.9 - Různé typy gonfanonů, údobí raného feudalismu

Ze zmíněných příkladů vyplývá základní poznatek, že čím více měl gonfanon cípů, tím vyššího feudála označoval. Bohužel však nelze pro rozsáhlé teritorium a pro údobí několika staletí, kdy se vexilologický materiál vyvíjel a modifikoval, zpětně stanovit obecně platný systém. Z ikonografického materiálu jen víme, že rytíři byli v boji ve starším údobí znázorňováni pouze s kopím a teprve od křížových výprav byla tato kopí někdy doplňována malými trojúhelníkovými praporky, tedy plameny. To souviselo s tehdejším způsobem boje, protože základním organizačním a někdy i taktickým prvkem pěších bojovníků bylo tzv. „kopí“, což byla skupina jízdních i pěších bojovníků a zbrojnošů vedená rytířem-šlechticem, jehož kopí bylo opatřeno plamenem. Snad již za I. křížové výpravy, tedy v letech 1097 až 1099, byly tyto praporky opatřeny křížem v různých barvách podle národnosti křižáků (templáři červený, němečtí rytíři černý, vlámští zelený atd.),[18] což ikonograficky zatím nelze doložit (obr.10). V pozdějším údobí byla vyšší šlechta, tzv. korouhevní páni, odlišena právě čtvercovými či obdélníkovými korouhvemi (obr.11), zatímco prostí rytíři nesli kopí s plameny (obr.12). Někdy při povýšení z rytířského do panského stavu byl králem uřezáván cíp plamene na kopí, aby tak vznikla čtyřstranná korouhev.[19] Toto povýšení znamenalo právo i povinnost postavit bojovou družinu a přivést ji v případě potřeby na vyzvání na pomoc králi či císaři pod svou korouhví, propůjčenou právě tímto vyšším feudálem jako stvrzení lenního vztahu.

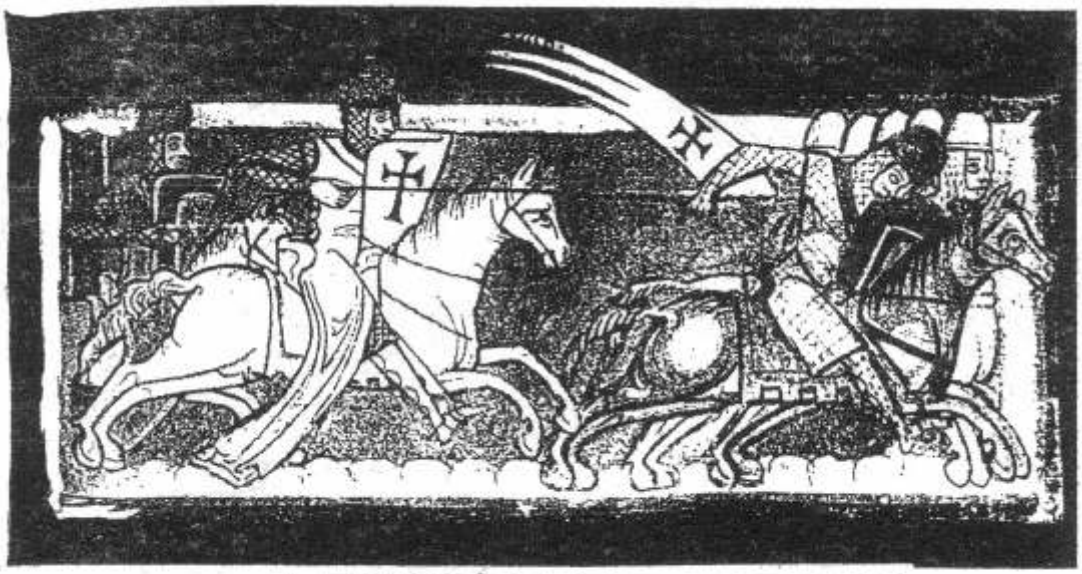

obr.10 - Křižácký gonfanon, kolem roku 1200, Královská knihovna v Haagu | obr.10

obr.11 - Praporec a štít Wolframa v. Eschenbach, 13. stol., Univ. knih. Heidelberg | obr.11

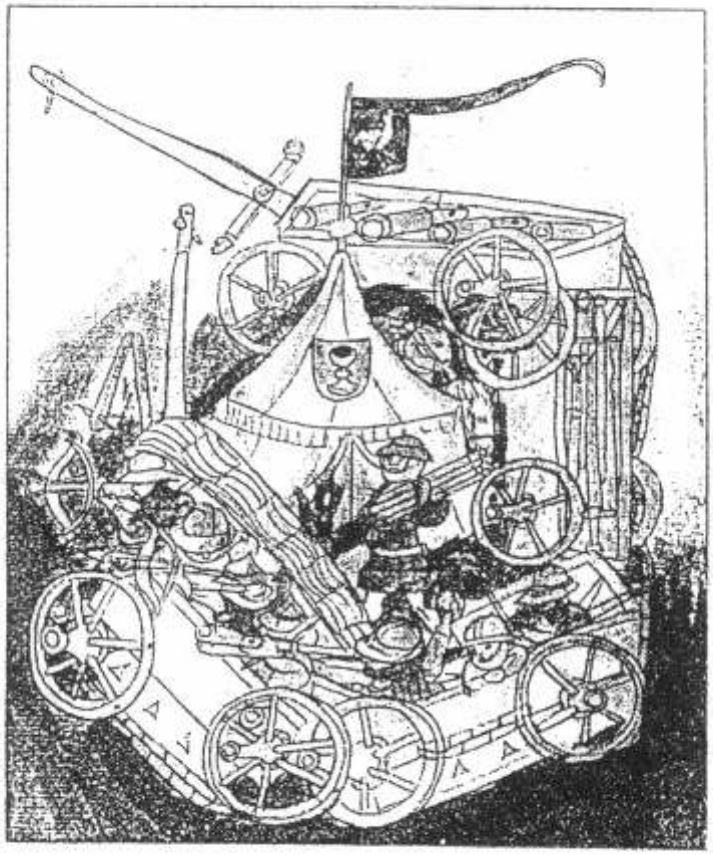

obr.12 - Slavnostní akt oblenění norimberského purkrabí Braniborskem 1411 | obr.12

obr.13 - Vozová hradba s „husitskou“ korouhví, 15. stol., Vídeňský rkp. | obr.13

Ve čtrnáctém a patnáctém století přišly v Evropě do módy prapory s prodlouženým horním a později i dolním cípem, které staročeské husitské prameny velice výstižně nazývají „korouhve s dlouhými ocasy“ (obr.13). Zdá se, že v tomto údobí praporce a korouhve měly spíše funkci organizační a signalizační, než aby byly uctívaným symbolem. Svědčí o tom i citát z Vojenského řádu Jana Žižky z Trocnova: „Pak potom aby lidi šikovali nebo zřídili, každú rotu pod své korúhve, heslo, aby bylo povědieno, a potom aby se ihned hnuli a tak táhli, která napřed rota bude šikována ten den pod svým korúhvem; a jiní aby se v ně nemísili, ani jim nepřekáželi, ani kam se odtrhali; jakož komu kde a jakž které roty nebo korúhve sšikovány budú, aby tak táhli v svém šiku a pohromadě, ...“ [20]

Zatímco z dobových vyobrazení můžeme usuzovat, že jízdní husitské oddíly užívaly korouhve a pěší kališnické jednotky trojúhelníkové praporce, ve Francii a Burgundsku vznikaly dvoucípé jezdecké standarty tehdy nazývané guidony. Ve Švýcarsku od 14. století do druhé poloviny 15. století vlály praporce obdélníkové s delší stranou u žerdě, ovšem postupně začínaly převažovat praporce se čtvercovým listem.[21]

obr.14 - Praporečník landsknechtů, 16. stol., dřevořez H. Scheufelin

obr.14

S rozvojem žoldnéřského vojenství se v 16. století objevily zcela jiné, tzv. landsknechtské prapory, určené jen pro pěchotu (obr.14). Na překvapivě krátkých žerdích nesly rozměrné listy (až 2 x 3 m) z tenké tkaniny, v živých barvách a ve tvaru obdélníka, někdy na vlajících cípech zaoble-ného. Barev na listu nebývalo mnoho, ale byly výrazně graficky uspořá-

dané. Jednotlivým kompaniím je navrhoval majitel pluku a často se při tom řídil barvami svého erbu nebo země původu. Velmi oblíbené bylo dělení na pruhy a plameny či jednoduchými heraldickými figurami. Prapory byly přiděleny každé samostatné jednotce (obr.15) a sloužily jako ideální pojítko mezi vyššími veliteli a taktickými bojovými skupinami. Speciálně vycvičení robustní praporečníci bravurně pohazovali prapory (obr.16) podle smluvených a nacvičených signálů a mohli tak předávat, přijímat a potvrzovat vydané bojové rozkazy.

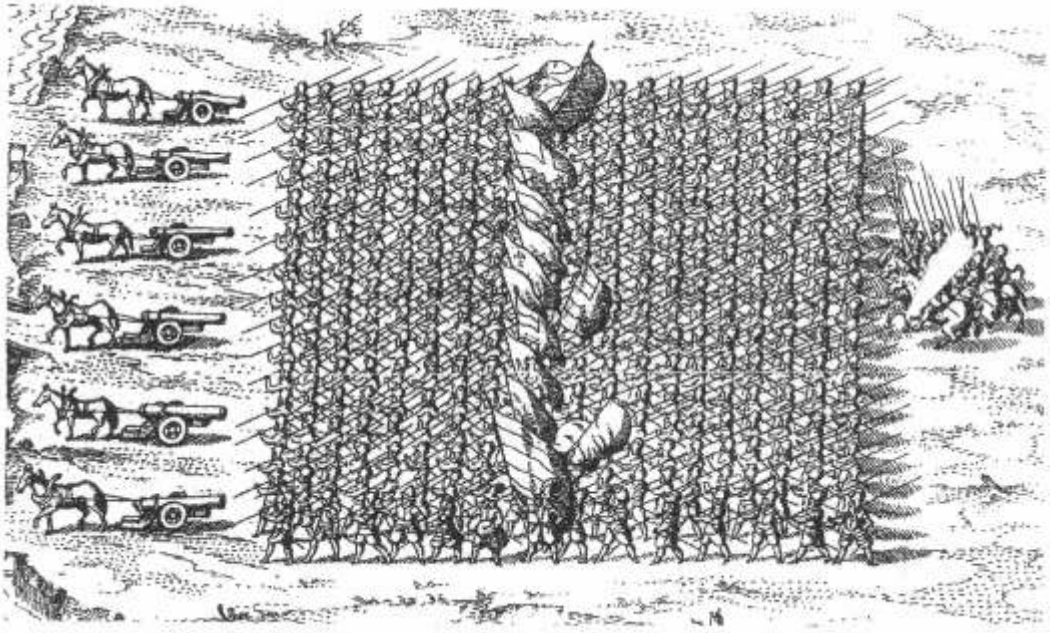

obr.15 - Pochodová sestava žoldnéřů s prapory, 16. stol., mědirytina

obr.16 - Signalizující praporečník, zač. 17. stol., mědirytina

obr.15
obr.16

V průběhu 17. století a zvláště za třicetileté války se opět podoba vojenských praporů změnila. Vzhledem k rostoucí převaze jízdy byly stále častější standarty s menšími listy, na kterých byly vyšívány hesla, figury, veselé či náboženské výjevy, obrazy patronů a nejrůznější symboly. Charakteristickým praporcem pro tuto dobu se stal jezdecký kornet se čtvercovým malým listem (1 loket - asi 75 cm), jehož kanelovaná řezaná žerď byla doplněna stuhami nebo šňůrami s třapci. Právě v

tomto údobí se prapory staly nedílnou součástí a vlastně společným vlastnictvím dotyčných oddílů. Jejich příslušníci na ně skládali přísahu, u nich jim byl vyplácen žold a rozdělována kořist, byli při nich trestáni nebo za nejvyšší zločiny popravováni. Praporec byl vždy praporečníkovi předáván slavnostně. Jedna z používaných předávacích formulí zněla: „Praporečník má svůj praporec opatrovat jako vlastní nevěstu; ztratí-li pravou ruku, nechť praporec přendá do levé, a budou-li mu uťaty obě paže, pak jej obejme pahýly, přitiskne k tělu a život vypustí.“[22]

Prapory a standarty procházely s vojáky vítěznými taženími, bitvami, porážkami i útrapami ústupů a staly se tak nedílnou součástí jednotlivých eskadron, batalionů a pluků. Ztělesňovaly jejich čest, udatnost a historické bojové tradice. Zvláště pro naverbované vojáky různých národností představovovaly tmelící prvek a symbol jednoty armády, státu a panovníka. Slavnostní vojenská přísaha se od vzniku stálých armád bezprostředně vázala vždy k praporům, které se staly jakousi zprostředkující zástavou mezi státem a vojáky. Proto také na listech praporů a standart je dodnes vždy státní nebo dynastický znak či emblém (obr.17) a ze stejného důvodu se vojenským praporům předepsaným způsobem vzdává čest.

Se vzrůstem početnosti armád se v 19. století redukoval organický počet praporů. V rakouské císařské, tehdy vlastně jen královské armádě, po slezských válkách v polovině 18. století ztratily své symboly kompanie a prapory zůstaly jen batalionům. Ty se rozlišovaly na tzv. „tělesné“, které měly bílý list s Pannou Marií a kterým velel přímo plukovník a byly tak hlavním symbolem pluku. Ostatní bataliony měly prapory žluté s dvouhlavým černým orlem a velel jim podplukovník nebo major. Zvláštní tradice se praktikovala při výměně starého opotřebovaného praporu za nový. Starý byl totiž po vysvěcení nového praporu považován za majetek mužstva, od kterého ho musel důstojnický sbor vykoupit za náležitý počet sudů vína. Teprve od roku 1807 se k nelibosti vojáků staré císařské prapory a standarty odevzdávaly do vojenských zbrojnic a později do Vojenského muzea ve Vídni. Obdobně tomu bylo i v jiných armádách, a protože po vykoupení byl prapor většinou spálen, je ze staršího údobí zachován jen velice malý počet exemplářů. Paradoxně se zachovaly především ty prapory, které nepřítel ukořistil a jako vítězné trofeje je více či méně pečlivě opatroval.

Vraťme se ještě k základní funkci praporu, která se ani v 18. a 19. století nezměnila. Prapory a standarty byly stále symbolem svých jednotek, viditelným a uctívaným předmětem smlouvy mezi vojákem a panovníkem, nazývané vojenskou přísahou. Dnes si jen málokdo uvědomuje, že vojenská přísaha nebyla a není jen formálním a proklamativním vnějším projevem, ale i závažným právním aktem, který na základě zákona dává po dobu

vojenské služby státu nebo panovníkovi absolutní pravomoc nad životem a smrtí každého jednotlivého vojáka. Až do I. světové války vojáci bojovali v poli pod svými prapory, od té doby se však prapory na bojišti vyskytují jen výjimečně za mimořádných okolností a situací.

Ve 20. století vojenské prapory tak plnily již jen svou funkci vnějšího tradičního symbolu, a není proto náhodné, že se nazývají zástavami a dokonce jsou tak předpisově pojmenovány. Také u nás za socialismu jednotné rudé vojenské a bojové zástavy nahradily a početně převýšily původní krásné československé vojenské prapory, praporce, standarty a korouhve, čímž i formálně a vnějšně potvrdily upadající vážnost symbolů a neúctu k nim.

Závěrem bych rád zdůraznil to, co jistě pozorným posluchačům v průběhu přednášky neušlo; nepřetržitá souvislost a vzájemná ovlivnitelnost vojenských a státních vexilologických symbolů v dějinách. Obdobné poznatky si, doufám, odnese i pečlivý čtenář mých studií o československé a české státní a vojenské symbolice,[23] v nichž se mi podařilo tuto spojitost doložit a prokázat na staletém vývoji českých státních symbolů včetně vexilologického materiálu.

obr.17 - Pruský pěší prapor a kyrysnická standarta, 1. pol. 19. stol., mědirytina

obr.17a	obr.17b

Poznámky

[1] Wörterbuch zur deutschen Militärgeschichte, Berlin 1985, s.182. Neubecker O., Fahnen und Flaggen, Leipzig 1939, s.5.

[2] Martykán J., Nástin nejstarší historie praporů a vlajek, Praha 1981-1982, in: Vexilologie č. 40,41 s. 723.

[3] Kniha Jozue, Kap. 8, verš 18,19.

[4] IV. kniha Mojžíšova (Numeri), Kap. 2, verš 2 používá termínu „korouhev" a „praporec", v latinském znění „vexilla" a „signa", v němčině „Fahne" a „Zeichen", v angličtině „standard" a ensign". Zajímavé je, že české znění katolické bible, zřejmě pod vlivem překladu z vulgaty používá termín „korouhev" a „znamení".

[5] Flavius Vegetius Renatus, Nárys vojenského umění II. in: Antické válečné umění, Praha 1977, s. 447, „Němými znameními jsou orlové, draci, praporce, vlaječky, chocholy; kamkoliv vůdce nařídí nést tyto odznaky, tam musí následovat vojáci patřící k danému odznaku.", s. 469.

[6] viz pozn. [2]

[7] Smith W., Flags Through the Ages and Across the World, New York 1975, s.30.

[8] Martykán J., s.779.

[9] tamtéž, s.742 a další.

[10] tamtéž, s.745, 751, 755.

[11] Kubelka V., Římské reálie a literatura, Nové Město na Moravě 1912, s.76.

[12] v.Pflugk-Harttung J., Völkerwanderung und Frankreich, s.53 in: Weltgeschichte - Geschichte des Mittelalters, Berlin 1909.

[13] Svoboda Z., Česká státní a vojenská symbolika, Praha 1996, s.4.

[14] Blau E.G., Fahnen, Flaggen und Standarten, Leipzig 1936, s.13.

[15] Svoboda Z., s.4,5.

[16] Kaufmann G., Kaisertum und Papsttum bis Ende des 13. Jahrhunderts, s.299 in: Weltgeschichte - Geschichte des Mittelalters, Berlin 1909.

[17] Deutsche Geschichte von den Anfängen bis 1945. Leipzig 1965, s.161, il.5 (reprodukce dle knižní ilustrace ze St. Gallen. Universitní knihovna v Leidenu).

[18] Tilke M., - Bruhn W., Encyclopédie du Costume, Tubingen 1955.

[19] Neubecker O., Fahnen und Flaggen, Leipzig 1939, s.22.

[20] Řád vojenský Jana Žižky a spojencův jeho. in: Erben K.J., Výbor z literatury české II., Praha 1868, s.274-275.

[21] Mühlemann L., Wappen und Fahnen der Schweiz, Lengnau 1991, s.10, 12, 13, zadní deska.

[22] Blau E.G., Fahnen, Flaggen und Standarten, Leipzig 1936, s.9.

[23] Svoboda Z., Československá státní a vojenská symbolika, Praha 1991.

Svoboda Z., Česká státní a vojenská symbolika, Praha 1996.

Fil. lic. Eva Turek

PŘÍPAD CHYBNÉ IDENTIFIKACE

U příležitosti blížícího se 350-tiletého výročí Westfálského míru a třicetileté války bude zajímavé si povšimnout jedné série pěchotních praporů té doby uložených ve Státní sbírce trofejí ve Stockholmu pod čísly ST 8:180 - 188. Ty byly původně rakouským badatelem Mellem připsány pluku Albrechta z Valdštejna a jako místo jejich ukořistění byl stanoven Frankfurt nad Odrou v roce 1631. V Mellově připsání jsou však četné nesrovnalosti.

Zmíněné prapory jsou bílé, nezvykle veliké, šité nákladnou technikou intarzie s malovanými medailony uprostřed - to vše ukazuje na majitele mimořádného vojenského a společenského významu. Tématem maleb jsou epické výjevy, čerpající ze situace po bitvě na Bílé Hoře: porážka Fridricha Falckého císařskými vojsky, narážky na Fridrichovo vrtkavé štěstí, jeho zrádné spojenectví s Turky atd.

Jelikož Valdštejn těsně po Bílé Hoře neměl odpovídající společenské postavení, nabízí se jiný majitel praporů, který by lépe splňoval kritéria nastíněná Mellem: je to Karel I., kníže z Lichtenštejna, který naopak po bitvě na Bílé Hoře sehrál důležitou roli v zemi, která vyvrcholila roku 1622 titulem zplnomocněného místodržitele království českého.

Archivní prameny podporují hypotézu o připsání praporů Lichtenštejnovi: mezi 14. srpnem a 10. září 1621 si kníže objednává u krejčího Birckmana na Starém městě pražském 15 pěchotních praporů po 100 zlatých za kus, 5 damaškových korouhví v různých barvách, trubkové praporky po třech od každé barvy (celkem 12 kusů) a dva praporky na kotle (tympány).

Za pomoci dobových politických letáků s podobnou tematikou se podařilo objasnit výjevy na medailonech. Není vyloučeno, že prapory maloval dvorní malíř Daniel Schmidt, který v říjnu 1621 dostal od knížete mimořádnou odměnu 100 zlatých.

Lichtenštejnův pluk bojoval pod velením nejvyššího lajtnanta[1] Kašpara Gramba v letech 1621-24 dílem proti protestantům v Čechách a ve Slezsku, dílem proti Bethlenovi na Moravě. Roku 1624 byl pluk zredukován na 10 kompanií a na rozkaz císaře Ferdinanda II. přešel pod velení Jana Filipa Cratze ze Scharfensteina. Prapory padly do rukou Švédů

[1] Líva, V.: Prameny k dějinám třicetileté války, díl III, s. 624. Praha 1951.

pravděpodobně jako válečná kořist roku 1648, kdy Švédové zabrali Lichtenštejnovu rezidenci (kde Karel roku 1627 zemřel) pro svůj hlavní stan.

Fotografie (Army museum) a kresba (Olof Hoffman) praporu ze sbírek Státní sbírky trofejí ve Stockholmu (ST 8:184).

Doc. RNDr. Ludvík Mucha, CSc.

OROMSKÉ PRAPORY

Oromsko či Oromie (Biyya-Oromo, tj. vlast Oromů) je rozsáhlá země v dnešní Etiopii, usilující prostřednictvím levicově orientované Oromské osvobozenecké fronty (Adda bilisummaa Oromo, Oromo Liberation Front, OLF) o nezávislost. I když za současné situace je tato idea zřejmě zcela iluzorní, není bez zajímavosti se o této zemi něco dozvědět.)

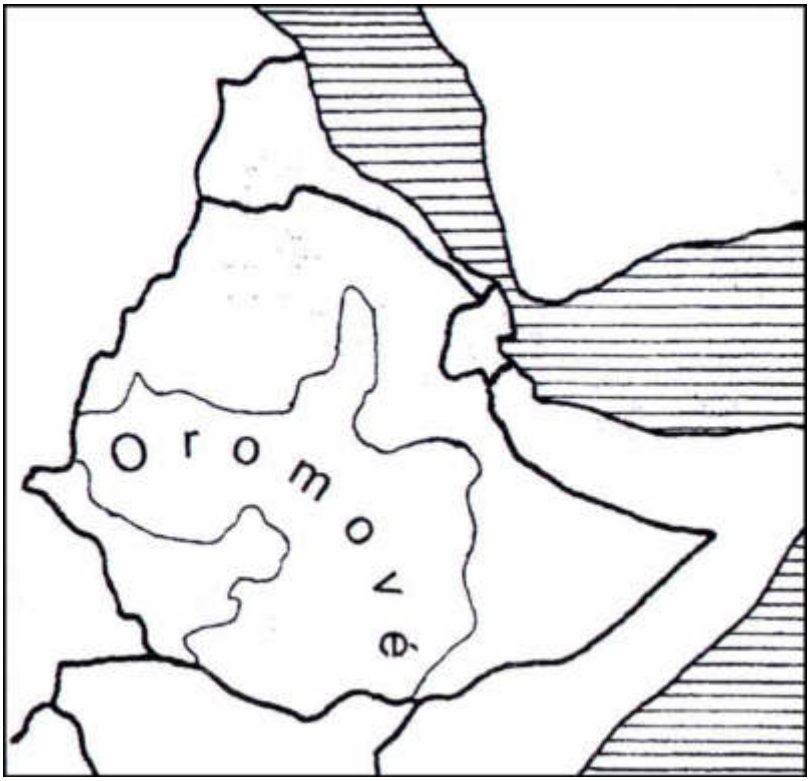

Oromsko, tak jak je dnes znázorňováno na mapách OLF, se rozkládá mezi 2° a 12° s.š. a 23° a 44° v.d. Měří asi 600 000 km čtv. a jeho původními obyvateli jsou Oromové (dnes kolem 23 milionů lidí), nám známější pod „okupantským" jménem Gallové či Galla. Ti patří k východokušitské jazykové skupině, která mluví jazykem oromo (oromiffa), příbuzným jazyka konso. Je to vlastně lingua franca Etiopie s výjimkou její severní části. Oromské písmo vytvořil teprve v roce 1956 Usman Oda, od roku 1970 však oromo užívá latinku. Ovšem 95% Oromů je analfabetů.

Původní vlastí Oromů je střed dnešního Oromska, chladná vysočina krajin severní Baale a jižní Arsi. Až do kolonizace v poslední čtvrtině 19. století měli Oromové vlastní sociální, politický a právní systém. Byli ovšem v neustálých kmenových bojích mezi sebou i se svými sousedy, především etiopskými Amhary, vedenými v 19. století známým něgušem Menelikem II. Ten obsadil hlavní oromské město Finfinnee, přejmenoval je na Addis Abebu („nová květina") a roku 1889 z něho učinil hlavní město své říše. V roce 1900 byli Oromové zcela podrobeni a zotročeni. Vládnoucím etnikem Etiopie se stali Amhaři, přesto, že Oromové tvoří 40%

a podle oromských údajů dokonce 50% obyvatelstva a jsou tedy největší národností na etiopském území.

Oromové byli v Etiopii potlačováni a dokonce vyhlazováni nejen za Menelika II., ale i za Haile Selassie I. - u nás velmi populárního etiopského císaře - i za jeho odpůrce Mengistu Haile Mariama (1974 - 1991). Situace se však podle oromských informačních zdrojů nezměnila ani po svržení Mengistova režimu, když se moci ujala Revoluční demokratická fronta etiopského lidu (Ethiopian People´s Revolutionary Democratic Front, EPRDF), třebaže zprvu tyto organizace spolupracovaly. V Prozatímním národním shromáždění měla OLF 12 z 87 křesel (kromě ní zastupovaly Oromy i Oromská lidově demokratická organizace, OPDO) a vojensky kontrolovala jihovýchod Etiopie. Volby v roce 1992 však OLF neuspokojily, právě naopak: OLF vládu i parlament opustila a s EPRDF dokonce bojovala.

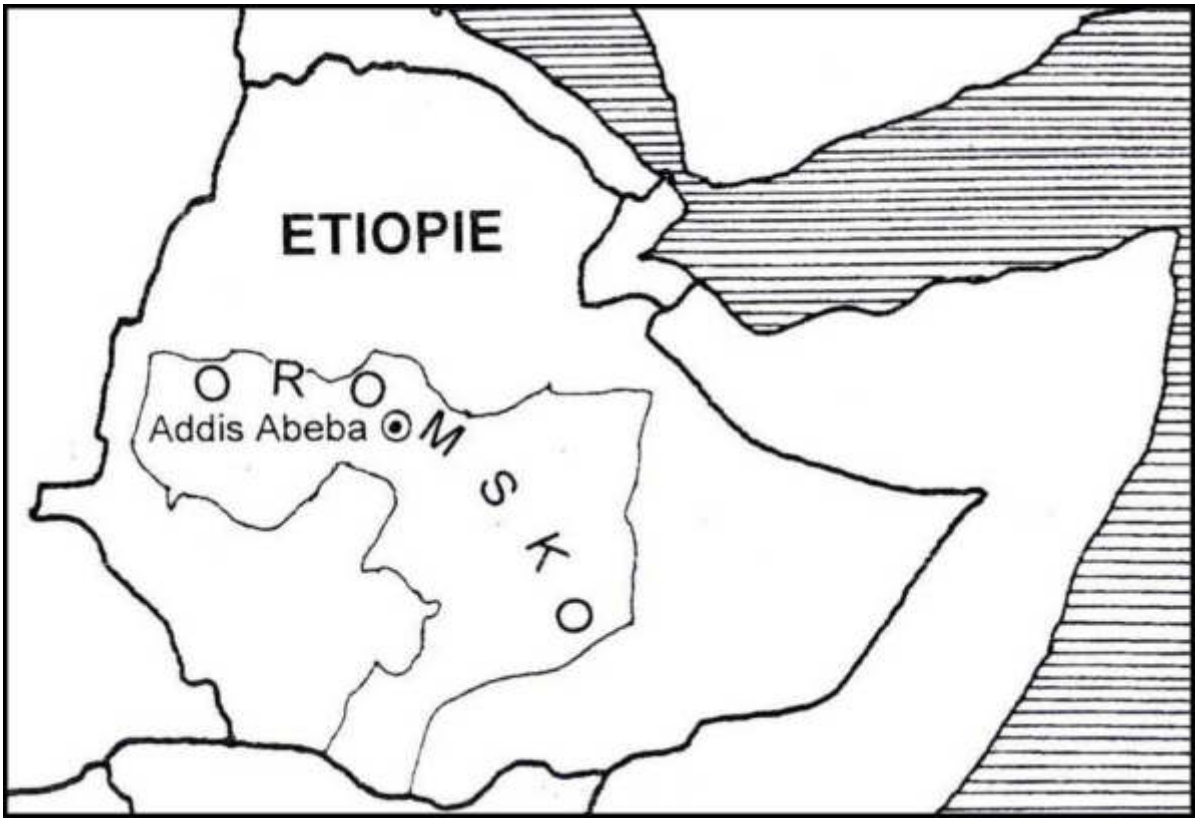

Podle etiopské ústavy z 8.12.1994, která vstoupila v platnost 7.5.1995, je Etiopie federativní republikou devíti regionů a hlavního města. Regiony, vytvořené na základě etnických hranic, mají právo z federace vystoupit, jestliže se pro to vysloví většina obyvatel v referendu. Region Oromsko zabírá vedle etiopského Somálska největší část země a je pouze o něco menší než Oromie v pojetí OLF, jak ukazuje naše mapka.

Už v 16. století měli Oromové svůj prapor jako symbol identity. Spolu s ním se užívaly olivové ratolesti jako znamení úspěchu, bohatství a míru, zatímco větve podocarpu představovaly zeleň Oromska.

Z pozdější doby je znám prapor Oromů, který byl uložen u oromského náboženského a rituálního náčelníka zvaného qaallu, nejstaršího a nejuctívanějšího muže v rodu. Prapor má tři vodorovné pruhy v barvách turbanu qaallera, totiž černý, červený a bílý. Pruhy reprezentují ty členy rodu, kteří do aktivního života mají teprve vstoupit, kteří v něm už působí a kteří jím už prošli (obr. 1). Někdy se tento prapor považuje i za dnešní oromskou národní vlajku.

obr. 1	obr. 2

Aktuálním vexilologickým symbolem Oromska je vlajka národně osvobozenecké organizace OLF. Tvoří ji tři vodorovné pruhy (8:11:8 nebo i 1:2:1) v barvách červené, zelené a červené. Uprostřed je žluté slunce s 24 paprsky, které přesahuje do horního i dolního pruhu. Na slunce je položen symbol Oromska - zelený košatý strom, nad stromem je malá pěticípá červená hvězda (obr. 2).

OLF má podporu oromských studentů žijících v Praze.

Literatura:

J.Vraný: Kam směřuje vývoj Etiopie? ***Etiopie***, bulletin Sdružení přátel Etiopie 1, 1992, s. 4-6 a mapa č.4.

Kolektiv autorů: Národ Oromo a problém Rohu Afriky. ***Gadaa***, časopis oromských studentů v ČR 1, 1993, s. 3-54.

The Oromo commentary 1, 1991, č.1, s. 25, mapy.

Der Fischer Weltalmanach 1993, s. 31, mapa.

Oromia. The Flagmaster 84/1996, s. 10.

JUDr. Vladimír Zoubek, CSc.

STÁTNÍ SYMBOLY A HLAVNÍ MĚSTO ČESKÉ REPUBLIKY

Podle čl. 14 Ústavy a §1 zákona ČNR č. 3/1993 Sb., o státních symbolech České republiky jsou státními symboly České republiky *velký a malý státní znak, státní barvy, státní vlajka, vlajka prezidenta republiky, státní pečeť a státní hymna.*

Velký a malý státní znak

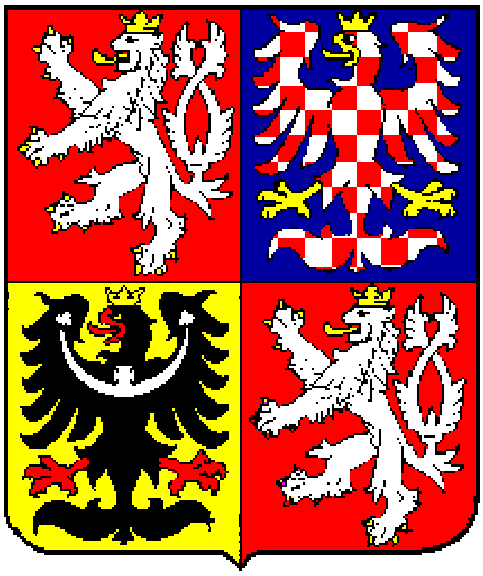

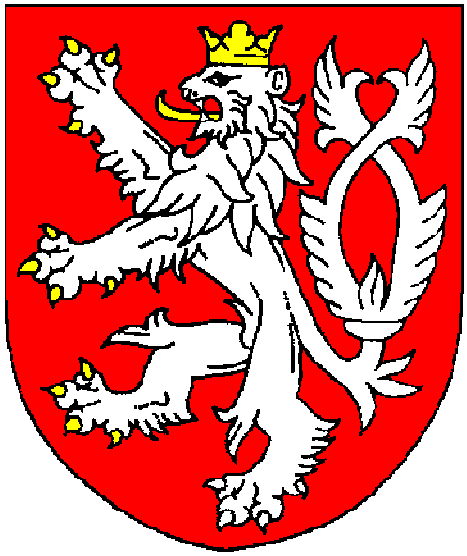

Velký státní znak tvoří čtvrcený štít, v jehož prvním a čtvrtém červeném poli je stříbrný dvouocasý lev ve skoku se zlatou korunou a zlatou zbrojí. Ve druhém modrém poli je stříbrno-červeně šachovaná orlice se zlatou korunou a zlatou zbrojí. Ve třetím zlatém poli je černá orlice se stříbrným půlměsícem zakončeným jetelovými trojlístky a uprostřed s křížkem, se zlatou korunou a červenou zbrojí.

Malý státní znak tvoří červený štít, v němž je stříbrný dvouocasý lev ve skoku se zlatou korunou a zlatou zbrojí.

Státní barvy

Státní barvy jsou bílá, červená, modrá v uvedeném pořadí.

Státní vlajka

Státní vlajka se skládá z horního pruhu bílého a dolního pruhu červeného, mezi něž je vsunut žerďový modrý klín do poloviny délky vlajky. Poměr šířky vlajky k její délce je 2 : 3.[1]

Vlajka prezidenta republiky

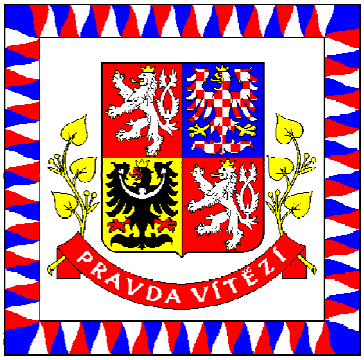

Vlajka prezidenta republiky je bílá s okrajem skládajícím se z plaménků střídavě bílých, červených a modrých. Uprostřed bílého pole je velký státní znak. Pod ním je bílý (stříbrný) nápis "PRAVDA VÍTĚZÍ" na červené stuze podložené žlutými (zlatými) lipovými ratolestmi.

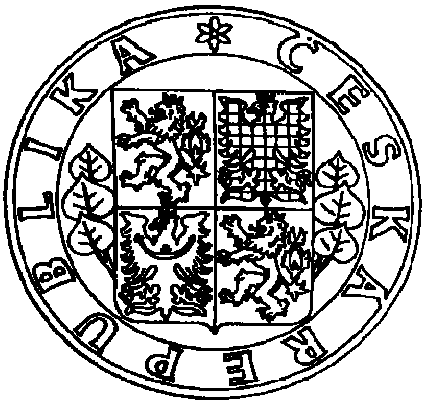

Státní pečeť

Státní pečeť tvoří velký státní znak podložený lipovými ratolestmi po stranách, kolem něhož je opis "ČESKÁ REPUBLIKA".

Pečetidlo státní pečeti uchovává prezident republiky.

Státní hymna

Státní hymnu tvoří první sloka písně Františka Škroupa na slova Josefa Kajetána Tyla "Kde domov můj".

Historický (heraldický) pohled na státní znak

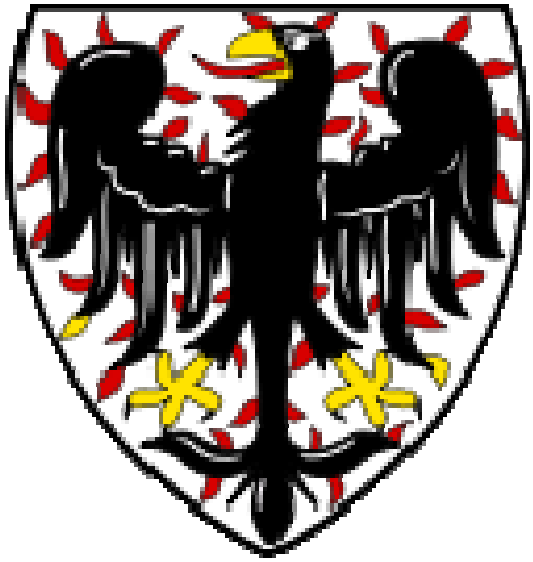

U nás byla *nejstarším* známým přemyslovským, a tím také českým, *znakem* červená, tzn. plamenná orlice (tj. s červenými plamínky) ve stříbrném poli; někdy se zlatým perisoniem. Tato orlice byla v povědomí národa mylně spojována s osobou knížete Václava (+929 či 935), a proto je též nazývána orlicí svatováclavskou. Nejstarší dochované vyobrazení této orlice nacházíme na pečeti z roku 1192, kterou užíval králevic Přemysl, potomní český král Přemysl Otakar I. (1197-

1230). Není však vyloučeno, že téhož znamení užíval již kníže Vladislav II. (1140-1173), a to v době 2. křížové výpravy evropských panovníků a šlechty do Svaté země, které se tento český kníže a pak král rovněž zúčastnil.

Zatímco u nás plamenná orlice jako symbol zanikla,[2] žije dál ve znaku *biskupství tridentského,* které ji dostalo udělenou od krále Jana Lucemburského.

Podle kroniky tak řečeného Dalimila dostal erb stříbrného lva v červeném poli Vladislav II. od římskoněmeckého císaře Fridricha I. Barbarossy odměnou za pomoc při válečném tažení proti lombardským městům, která odepřela císaři poslušnost, a zvláště pak za dobytí Milána dne 23. července 1158. Vladislav II. se za odměnu stal od roku 1158 českým králem. Již před ním získal královský titul, ale jen pro svou osobu, roku 1085 Vratislav II. Trvale a dědičně se staly Čechy královstvím až roku 1198, za Přemysla Otakara I., listinou Filipa Staufského (1198-1208). Znovu to bylo potvrzeno Zlatou bulou sicilskou císaře Fridricha II. (1212-1250) z roku 1212. *Historicky je lev ve štítě doložen poprvé* až na pečeti markraběte moravského Vladislava Jindřicha, připojené k listině ze dne 31. prosince 1213. Tato pečeť nese obraz jezdce vlevo obráceného, který v pravici drží praporec a v levici štít se lvem. Poněvadž je jezdec zobrazen z pravé strany, je viditelná jen polovina štítu, který drží před svou hrudí. A nelze tedy říci, má-li lev dva ocasy,[3] či jen jeden. Údajné rozhojnění ocasů *českého lva* z jednoho na dva se dostalo, podle rukopisu oseckého kláštěra, Přemyslu Otakarovi I. v roce 1204 od římskoněmeckého císaře Otty IV. (1198-1214) za pomoc při vojenském pokoření odbojných Sasů. Nesporné vyobrazení dvouocasého lva vidíme teprve roku 1247 na pečetích králevice Přemysla, syna krále Václava I. (1230-1253), potomního krále Přemysla Otakara II.

Od poloviny 13. století se erbovním znamením českého státu stává *stříbrný, zlatě korunovaný, dvouocasý lev ve skoku s červeným jazykem v červeném štítě.* V roce 1960 byl český lev zbaven korunky coby znaku suverenity a nad jeho hlavu byla přidána červená pětihrotá (pěticípá) hvězda - symbol komunismu.

Znakem Moravy je *stříbrno-červeně šachovaná orlice zlatě korunovaná a se zlatou zbrojí v modrém poli.* Na žádost moravského zemského hejtmana Jindřicha z Lipé a některých dalších moravských pánů polepšil císař Fridrich III. roku 1462 šachování na zlato-červené, ale změna nebyla moravským zemským sněmem přijata a potvrzena.

Slezsko užívá *ve zlatém štítě černou korunovanou orlici s červenou zbrojí a se stříbrným perisoniem na hrudi* (jde o erb slezského města Wroclaw ze 13. století).[4]

Česká národní a státní vlajka

Zákon ČNR č. 3/1993 Sb., o státních symbolech České republiky opustil bílo-červenou podobu české vlajky upravenou v článku 2 odst. 1 ústavního zákona č. 67/1990 Sb., o státních symbolech České republiky. Původní česká národní bílo-červená vlajka byla pro svou podobnost s vlajkou polskou nepoužitelná, byť se lišila poměrem stran (2:3 a 5:8). Protože polské právní předpisy povolují užívání polské vlajky bez státního znaku v bílém pruhu, mohlo by často docházet k záměnám.[5]

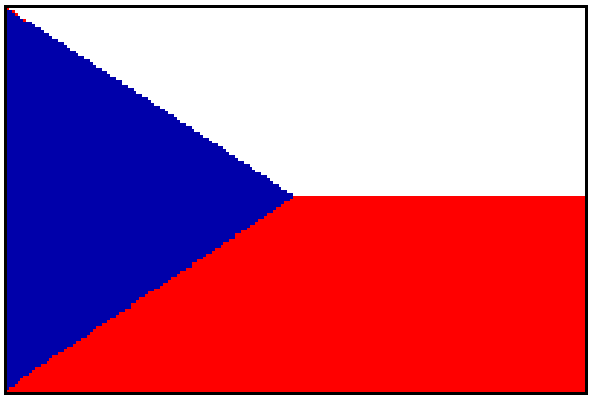

Státní vlajka samostatné České republiky je podle §4 odst. 1 citovaného zákona ČNR č. 3/1993 Sb. identická s původní vlajkou republiky Československé podle §1 zákona č. 252/1920 Sb., kterým se vydávají ustanovení o státní vlajce, státních znacích a státní pečeti, podle §2 zákona č. 163/1960 Sb., o státním znaku a státní vlajce a podle čl. III. odst. 1 ústavního zákona č. 102/1990 Sb., o státních symbolech ČSFR. Není to však porušení norem mezinárodního práva veřejného, neboť podle vexilologických pravidel tato vlajka zůstala neobsazena jiným mezinárodněprávním subjektem.

Tento postup ČNR vyvolal polemiku ze slovenské strany, která se odvolávala na čl. 3 odst. 2 ústavního zákona č. 542/1992 Sb., o zániku ČSFR. Podle tohoto ustanovení nesměly ČR a SR po zániku ČSFR používat jejích státních symbolů, tedy ve smyslu čl. III. odst. 1 ústavního zákona č. 102/1990 Sb. ani státní vlajky ČSFR.

Další zákonné a neoficiální formy symbolizující Českou republiku

Nad rámec čl. 14 odst. 1 Ústavy České republiky lze uvažovat o extenzivnějším výčtu státně symbolických forem, z nichž některé jsou zákonně zakotveny.

Především se jedná o *zákon č. 157/1994 Sb., o státních vyznamenáních České republiky*, o zákonnou úpravu *o státních svátcích*, o

dnech pracovního klidu a o památných a významných dnech.[6] Státní symboliku má beze sporu i pokřik (heslo) "Pravda vítězí", viditelné na vlajce prezidenta republiky, oficiální název státu (Česká republika), ale i takové věci jako výtvarná podoba oficiální měny (česká koruna) a historické skvosty (korunovační klenoty, Pražský hrad atd.). Bez státní symboliky nejsou ani uniformy armády, Policie ČR, Hradní stráže atd.

Státní vyznamenání

Zákon č. 157/1994 Sb., o státních vyznamenáních České republiky v §2 - §5 zřídil Řád bílého lva, Řád Tomáše Garrigua Masaryka, Medaili za hrdinství a Medaili za zásluhy.

Řád bílého lva je nejvyšším vyznamenáním určeným osobám, které se zvlášť vynikajícím způsobem zasloužily o Českou republiku.

Řádem Tomáše Garrigua Masaryka mohou být vyznamenány osoby, které se vynikajícím způsobem zasloužily o rozvoj demokracie a humanity a o lidská práva.

Medaile za hrdinství je vyznamenáním osob za hrdinství v boji a vyznamenáním těch osob, které se s nasazením vlastního života zasloužily o záchranu lidského života nebo značných materiálních hodnot.

Medaile za zásluhy je vyznamenáním určeným osobám, které se zasloužily o stát nebo územní samosprávný celek.

Řády jsou vyšší formou vyznamenání. Občanům republiky se propůjčují a po jejich úmrtí se insignie řádu vracejí Kanceláři prezidenta republiky. Cizím státním příslušníkům se řády udělují, takže po smrti vyznamenaného zůstávají majetkem pozůstalých.

Řády se vracejí do vlastnictví prezidentské kanceláře i proto, aby se nemohly stát sběratelským artiklem. Pro výstavy nebo muzejní expozice lze vyrobit i nečíslované kopie řádů, vždy ale jen se souhlasem Hradu.

Vyznamenání lze odebrat, a to rozhodnutím soudu. Pokud soud uloží trest ztráty čestných titulů a vyznamenání, je laureát povinen vrátit řády nebo vyznamenání prezidentské kanceláři.

Podle §7 citovaného zákona právo propůjčovat a udělovat vyznamenání přísluší prezidentu republiky, nezmocní-li k tomu jiný orgán. Podle §8 citovaného zákona návrhy na propůjčení nebo udělení vyznamenání předkládají prezidentu republiky Poslanecká sněmovna, Senát a vláda; prezident republiky může propůjčit nebo udělit vyznamenání i bez takového návrhu.

Český jazyk

Ústava ČR se expresis verbis o státním jazyku nezmiňuje. Podle §6 zákona ČNR č. 545/1992 Sb. se však právní předpisy vyhlašují v jazyce českém; taktéž podle §7 odst. 1, písm. d) zákona č. 40/1993 Sb., *je jednou z podmínek udělení státního občanství prokázání znalostí* českého jazyka.

Soudní protokoly se vedou - jak známo - v českém jazyce. S tím souvisí i ustanovení čl. 25 a čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod (které však expresis verbis mluví o mateřském jazyce).

Praha

Podle čl. 13 Ústavy je hlavním městem České republiky Praha. Hlavní město České republiky Praha je mnohasetletý symbol české státnosti (Praga caput regni) a významné politické, hospodářské a kulturní centrum státu. Expresis verbis však není "sídelním městem" všech ústavních orgánů, byť důležitou funkci hlavního města je funkce reprezentační.

Z hlediska územně-samosprávného členění je Praha obcí jako základní územněsprávní celek (§1 zákona č. 418/1990 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů), který se dále člení na městské části. Podle čl. 100 odst. 2 Ústavy ČR se Praha měla stát součástí vyššího územního celku.

---

[1] K historii vzniku státní a národní vlajky odkazuji na: Brožek, A. - Svoboda, Z.: Státní symboly České republiky, Vexilologie, č. 91, s. 1766 - 1775.

[2] Město Chrudim užívá od 15. století znak černé orlice na stříbrném poli.

[3] Dva ocasy údajně symbolizují spojení Čech s Moravou a mysticky (neboť dvouocasý lev v přírodě neexistuje) výjimečnost a sílu českého krále.

[4] Louda, J.: Znaky evropských měst. Horizont, Praha 1995, s. 82.

[5] Je již historickou zajímavostí, že polský velvyslanec J. Baluch ve veřejné diskusi o budoucí české vlajce koncem listopadu 1992 v Ostravě prohlásil, že osobně by nic neměl proti tomu,kdyby oba státy měly stejnou vlajku, protože by to naše národy mohlo sblížit. (Expres, 1.12.1992. str. 2).

[6] Podle čl. 1 ústavního zákona ČNR č. 4/1993 Sb., zůstaly v platnosti zákony týkající se státních svátků.

Ing. Petr Exner

VLAJKA TIBETU V HRADCI KRÁLOVÉ

„Hradec Králové (lek) - Jedno z prvních českých měst které kdy vyvěsí tibetskou vlajku, bude zřejmě východočeský Hradec Králové. Tamní radnice totiž podpořila kampaň Transnacionální radikální strany sídlící v Bruselu, která usiluje o svobodu Tibetu.“

Mladá fronta DNES, dne 6.12.1995.

Tibet (čínsky Si-cang, tibetsky Bod-jul) se rozkládá na vysokohorské plošině o průměrné nadmořské výšce 4000 metrů. Podél jižní hranice leží nejvyšší pohoří světa - Himáláj. Začátkem sedmého století na jeho území vznikla feudální říše. Ve třináctém století se Tibet dostal do závislosti na mongolských vládcích Číny dynastie Jüan až do jejich pádu v roce 1368. Postupem času se zde vytvořila zvláštní forma církev-ně světské feudální vlády, v jejímž čele stáli od 17. století dva velekněží - dalajláma a pančenláma.

Součástí Číny se Tibet stal v 18. století. Začátkem 20. století - v době oslabení čínské říše - se Tibet dostal mezi ruské impérium na straně jedné a britskou expanzi na straně druhé. Britové vstoupili do střediska Tibetu Lhasy v roce 1904. Teprve po II. světové válce se Čína opět začala prosazovat v Tibetu. V roce 1949 ustanovila Čína Tibet samostatnou administrativní jednotkou v rámci ČLR. Tibetskou reakcí bylo vyhlášení nezávislosti. V říjnu 1950 byl Tibet obsazen čínským vojskem. V roce 1951

byla podepsána dohoda, která přiznávala Tibetu vnitřní autonomii, ale v podstatě nebyla nikdy dodržována. Protičínské povstání v roce 1959 bylo krutě potlačeno. Jen ve Lhase zemřelo 80 000 lidí. V následujících letech to byl další milion v pracovních táborech. 14. dalajláma byl donucen odejít do indického exilu, kde je dosud. V září 1965 byla ustavena Tibetská autonomní oblast jako jedna z pěti podobných oblastí Číny. Čínská kulturní revoluce v dalších letech zkázu dovršila - z šesti tisíc svatyní jich dnes zbylo pouhých třináct. Demonstrace za nezávislost Tibetu v březnu 1989 byly násilím potlačeny a zavedeno stanné právo. V témže roce obdržel dalajláma Nobelovu cenu míru za snahu o ukončení čínské nadvlády a propagaci nenásilných protestů. Stanné právo bylo zrušeno v dubnu 1990.

Letos tedy uplynulo 37 let od potlačení nenásilného povstání z 10. března 1959. V ten den byla ve více než 550 městech a obcích celého světa vyvěšena tibetská vlajka na znamení protestu proti porušování lidských práv v Tibetu. Mezi čtyřiadvaceti evropskými městy jako jsou Brusel, Liverpool, Řím či Sarajevo bylo i několik českých měst. Byla to Horní Planá, Litoměřice, městský obvod Praha 3 a Hradec Králové. Tato města byla za poplatek 50 dolarů oprávněna vyvěsit dne 10.března 1996 tibetskou vlajku.

Uvádí se, že tibetská vlajka byla navržena japonským vojenským poradcem u 13. dalajlámy roku 1912. Oficiálně se vyvěšovala do roku 1951 a od té doby je používána jako symbol hnutí za nezávislost Tibetu. Je to vlajka velice neobvyklá a plná symbolických významů.

• Do středu vlajky se vypíná zasněžená hora, která reprezentuje velkou tibetskou zemi nazývanou „Zem obklopená sněžnými horami“.

• Přes tmavomodré nebe se táhne šest červených pruhů představujících předky tibetského lidu: šest kmenů nazývaných Se, Mu, Dong, Tong, Dru a Ra, ze kterých vzniklo dvanáct následníků.

Vlajka Tibetu při přednášce na 1.ČNVK v Hradci Králové

• Kombinace šesti červených pruhů (pro kmeny) a šesti modrých (jako obloha) reprezentuje neustálé uskutečňování skutků ochrany duchovního učení a světského života červenými a černými ochrannými božstvy, se kterými byly po dlouhou dobu v kontaktu.

• Za vrcholkem zasněžené hory září slunce svými paprsky do všech směrů reprezentujících rovné požívání svobody, dharmy (Buddhovo učení), bohatství a štěstí vším živým v zemi Tibet.

• Na úpatí hory stojí hrdě pár sněžných lvů s plápolající hřívou nebojácnosti, kteří representují vítězné uskutečnění jednoty duchovního a světského života.

• Krásný tříbarevný zářící drahokam držený ve výši reprezentuje vždy přítomný obdiv a lásku, kterou Tibeťané prokazují Třem Nejvyšším Drahokamům (bohům Buddhovi, Dharmovi a Sanghovi).

• Dvoubarevný vířící drahokam mezi dvěma lvy reprezentuje lidskou ochranu a lásku k sebedisciplíně správného etického chování, které odkazuje k základním praktikám desatera nejvyšších pravd a šestnácti lidským způsobům konání.

• Konečně žlutý lem vlajky reprezentuje ve všech směrech se rozšiřující a v čase vzkvétající jako zlato čisté učení Buddhy.

Vlajka s toto symbolikou byla v Hradci Králové vztyčena dne 10.3.1996 v 10.00 hod. primátorem města Hradec Králové ing. Martinem Dvořákem za přítomnosti několika desítek obyvatel města a sdělovacích prostředků celostátní i místní působnosti.

Primátor města Hradce Králové ing. Martin Dvořák vyvěšuje vlajku Tibetu před budovu Městského úřadu na Ulrichově náměstí v Hradci Králové.

Tibetská učebnice pro 5. třídu vydaná Tibetian Cultural Printing Press v Dharamsale roku 1989 (do angličtiny přeložil Sönam Tenzin http://earthlight.co.nz)

Comptons Interactive Encyclopedia, Compton's NewMedia Inc. 1994

Mladá fronta DNES 6.12.1995, 9.3.1996

Hradecké noviny 6.12.1995

Lidové noviny 9.3.1996

Roman Klimeš

Z HISTORIE SYMBOLŮ IREDENTISMU NA ÚZEMÍ ČESKOSLOVENSKA V LETECH 1918-1919

Bylo by velkou chybou, kdybychom se domnívali, že vyhlášením československého státu dne 28. října 1918 bylo vytvořeno Československo v hranicích, které byly později mezinárodně uznány.

Již před rozpadem Rakousko-Uherska, jako reakci na tzv. Tříkrálovou deklaraci z roku 1918, reagují němečtí poslanci v říšské radě - odmítají začlenění více jak tří milionů Němců do českého státu a označují deklaraci za snahu o podrobení Němců. Poslanec R. Pacher požaduje, aby území s převažujícím počtem německého obyvatelstva bylo vyhlášeno za samostatnou korunní zemi - Deutsch-Böhmen. Den po vyhlášení Československé republiky se ve Vídni sešli němečtí poslanci z českých zemí a protestují proti připojení území osídlených Němci k Československu.

V Ústí nad Labem vznikla provincie Deutschböhmen a do čela vlády se staví R. Pacher a po něm Rudolf Lodgman von Auen, jenž později po II. světové válce byl mluvčím Sudetoněmeckého svazu vyhnanců a který byl znám svými štvavými projevy proti Československu. Provincii Deutschböhmen tvoří německé okresy severních Čech a Chebska.

Dne 29. října 1918 vyhlašují poslanci ve Vídni provincii Sudetenland (Sudety), která se skládá ze západní části Slezska, území severní Moravy, německé části dnešního Novojičínska (Kühlandchen), okresu Králíky, území Orlických hor a župy Schönhengstgau, ohraničené městy Lanškroun, Moravská Třebová, Svitavy a Mohelnice. Sídlem provincie se stává hlavní město Slezska - Opava.

Dne 3. listopadu 1918 zástupci německého obyvatelstva na jižní Moravě vyhlašují provincii Deutsch-Südmähren (Německá jižní Morava) a rovněž Němci v jižních Čechách vyhlašují Böhmerwaldgau (Šumavskou župu). Tyto provincie se měly stát součástí Horního, resp. Dolního Rakouska.

Již 31. října 1918 navrhuje rakouský kancléř Karl Renner nový znak Republiky Deutschösterreich, avšak teprve 12. února je znovu otevřena otázka nového znaku. Nařízením z 12. listopadu 1918 je Republika Deutschösterreich definována jako demokratická republika, která se má stát částí budoucí Německé republiky. Zákon č. 40 ze dne 22. listopadu 1918 formuje území Republiky Deutschösterreich, které je tvořeno zeměmi Nieder- a Oberösterreich (Dolní a Horní Rakousy), Salzburg,

Steiermark, Kärnten, Tirol, Vorarlberg, Deutschböhmen, Sudetenland, Deutschsüdmähren a oblastmi Brno, Jihlava a Olomouc (zde se zřejmě jedná o chybu, správně mělo být uvedeno Znojmo na jižní Moravě a ne Olomouc). Přes protesty Vídně a zástupců českých Němců obsazuje české vojsko toto území a do konce roku 1918 je území zcela pod českou kontrolou.

Dne 8. března 1919 na základě výše uvedeného rozhodnutí rakouského kancléře předkládá dvorní rada Rudolf Penner a významný heraldik Ernst Krahl své návrhy znaku Republiky Deutschösterreich, jehož součástmi jsou i znaky německých území v Čechách a na Moravě.

Velký znak Republiky Deutschösterreich se měl skládat ze srdečního štítku a hlavního štítu, který byl dvakrát dělen. Zde se budu zabývat pouze jeho dolní částí, kde byly symboly území patřících Československu. Tato část štítu byla širokým hrotem rozdělena na tři pole.

Pravé pole bylo tvořeno znakem Deutschböhmen. Bylo červené se stříbrným dvouocasým lvem, který měl zlatou korunu a ve svých předních tlapách držel černý štít s červenou hlavou štítu. V poli štítu byla umístěna zlatá dubová větévka. Střední pole bylo děleno a jeho dolní pole ještě štěpeno. Horní část byla třikrát červeno-stříbrně dělena a symbolizovala Brno. Dolní pravé pole bylo stříbrné s červeným ježkem - zde se jedná o mluvící znak (Jihlava německy Iglau, Igel=ježek). Dolní levé pole bylo zlaté s hlavou stříbrno-červeně šachované orlice, která byla korunována zlatou korunkou. Toto pole symbolizovalo Znojmo. Levé pole bylo vidlicovým řezem rozděleno na tři pole. Horní bylo červené se stříbrnou zlatě korunovanou lví hlavou, levé pole bylo zlaté s černou zlatě korunovanou hlavou orlice a pravé modré s červeno-zlatě šachovanou zlatě korunovanou hlavou orlice. Lev znamenal Čechy, černá orlice Slezsko a červeno-zlatě šachovaná orlice Moravu.

Po 4. březnu 1919 šel však vývoj jiným směrem. Snahy rakouské delegace v Saint-German-en-Laye jsou marné a 10. září téhož roku dochází k uzavření mírové smlouvy. Již v dubnu však došlo ke stažení návrhu na státní znak (všechny jeho podoby) a 25. dubna 1919 navrhuje kancléř Karl Renner státní znak do podoby známé dosud. Co se týče znaku, byl to jen návrh. Zemská vláda Deutschböhmen ale úřadovala a měla své vlastní pečetě (gumová služební razítka).[1] V mnichovském Sudetoněmeckém

[1] Na tomto místě bych chtěl poděkovat pánům Bruno Kaukalovi a Aleši Zelenkovi za pomoc prokázanou při vyhledání originálů pečetí (gumových služebních razítek) v prostorách Sudetoněmeckého archivu v bavorském Mnichově. Při bádání pro komplex „Symboly užívané na území Československa od roku 1918 až do dnešní doby“ jsem narazil na problematiku Deutschböhmen a zmínil jsem se o tom Aleši Zelenkovi v dopise. Pan

archivu bylo nalezeno jedenáct gumových razítek. Jednalo se o originály razítek z roku 1918. Na pěti razítkách jsou pouze nápisy. Ostatní razítka jsou kruhového tvaru o průměru od 34 do 39 mm. Všechna razítka mají dvojité vnější mezikruží, tři razítka mají ještě jedno mezikruží vnitřní.

Razítko č.1 - průměr 39 mm, dvojité vnější mezikruží, opis PRÄSIDIUM DER LANDESREGIERUNG, mezi začátkem a koncem tohoto opisu je umístěna šestibodová hvězdička, uprostřed razítka je pokračování opisu für Deutschböhmen.

Razítko č. 2 - průměr 38 mm, dvojité vnější mezikruží, opis ZAHLSTELLE DER LANDESREGIERUNG, mezi začátkem a koncem tohoto opisu je malá šestibodová hvězdička, uprostřed pokračování opisu für Deutschböhmen.

Razítko č. 3 - průměr 34 mm, dvojité vnější mezikruží a jednoduché vnitřní, opis Landesregierung für Deutschböhmen, mezi začátkem a koncem opisu je šestibodová hvězdička.

Razítko č. 4 - průměr 37 mm, dvojité vnější mezikruží, opis RECHNUNGS-ABTEILUNG DER LANDESREGIERUNG, mezi začátkem a koncem opisu je šestibodová hvězdička, uprostřed razítka nápis FÜR DEUTSCH-BÖHMEN.

Razítko č. 5 - průměr 36 mm, dvojité vnější mezikruží a jednoduché vnitřní, opis LANDESREGIERUNG FÜR DEUTSCHBÖHMEN, uprostřed razítka je ornament. Mezi začátkem a koncem opisu je šestibodová hvězdička.

Razítko č. 6 - je shodné s razítkem č. 5.

Pokud je známo, žádné z těchto území vlastní vlajku nemělo.

Dalším případem iredentismu v roce 1919 byla tzv. Slovenská sovětská republika (Slovenská republika rad). Byla vyhlášena dne 16. června 1919 v Prešově. Byly vytvořeny její ústřední orgány - Revoluční výkonný výbor a Revoluční vládní rada (vláda) v čele s českým revolucionářem A. Janouškem. Slovenská republika rad vznikla v průběhu

---

Zelenka mi odpověděl, že někde v Sudetoněmeckém archivu viděl nějakou krabici od bot, kde se tato razítka prý nacházela. Protože však kontakt s Alešem Zelenkou se ukazoval bohužel stále více jako „jednosměrná ulice“, pověřil jsem pana Bruno Kaukala, taktéž z Mnichova, aby se v archivu, kde měl velmi přátelské kontakty, pozeptal jak to s těmi razítky je. Bruno Kaukal se vydal do archivu a po dlouhém dohadování a dotazování se začalo v prostorách archivu hledat a skutečně byla objevena rozdrbaná stará krabice od bot, kde se spolu se spoustou jiného haraburdí také nacházelo celkem jedenáct různých gumových razítek. Protože guma na razítkách byla značně zpuchřelá, provedl pan Kaukal s pracovníky archivu několik otisků těchto razítek na hedvábný papír tak, aby nedošlo k jejich poškození.

bojů proti Maďarské republice rad, kdy maďarská Rudá armáda přešla do protiútoku a přechodně obsadila část východního a jižního Slovenska. Revoluční vláda vydala výnos o zespolečenštění výrobních prostředků, znárodnění továren s více než 20 zaměstnanci, velkostatků a peněžních ústavů, vypracovala plán na vytvoření nových výrobních vztahů v zemědělství, zestátnila školy, zřídila slovenskou Rudou armádu a bezpečnostní sbor Rudou stráž. Existence Slovenské republiky rad byla těsně svázána s osudem Maďarské republiky rad. Po ústupu maďarské Rudé armády ze Slovenska (vlastně to byl útěk) uprchla i slovenská revoluční vláda a jednotky slovenské Rudé armády. Slovenská republika rad přestala fakticky existovat dne 7. července 1919, kdy její území bylo obsazeno československým vojskem.

O tom, že Maďarská republika rad nesledovala jenom tzv. revoluční cíle, podávají důkaz různé dokumenty a razítka. Hlavně se jednalo o politiku maďarsko-nacionalistickou, protože i Maďarská republika rad považovala Slovensko za součást Maďarska.

Státní vlajkou Slovenské republiky rad se spontánně stal rudý list bez jakýchkoliv doplňků. Neexistovalo žádné legislativní zavedení tohoto symbolu. Co se týče znaku, není známo, že by tento „státní útvar“ kdykoliv jakýkoliv znak měl. Více je však známo o razítkách. V archivu WVRI se nachází pět fotografií otisků razítek používaných Slovenskou republikou rad. Tři razítka jsou si velmi podobná.

Razítko č. 1 - dvojité vnější a vnitřní mezikruží s opisem DIREKTORIUM (nahoře) a EPERJES (dole). Eperjes je maďarsky Prešov. Mezi oběma těmito slovy je umístěna šestibodová hvězdička. Uprostřed vnitřního dvojitého mezikruží je pěticípá hvězda.

Razítko č. 2 - dvojité vnější mezikruží s opisem DIREKTORIUM EPERJES, mezi začátkem a koncem opisu je šestibodová hvězdička. Uprostřed razítka je pěticípá hvězda.

Razítko č. 3 - dvojité vnější mezikruží s opisem DIREKTORIUM EPERJES, mezi jednotlivými slovy je po jedné šestibodové hvězdičce. Stejná hvězdička, jen trochu větší, je i uprostřed razítka.

Razítko č. 4 - dvojité vnější mezikruží s opisem v maďarštině SAROSVARMEGYEI DIREKTORIUM a uprostřed je nápis ve slovenštině Direkcia Šarišské župy.

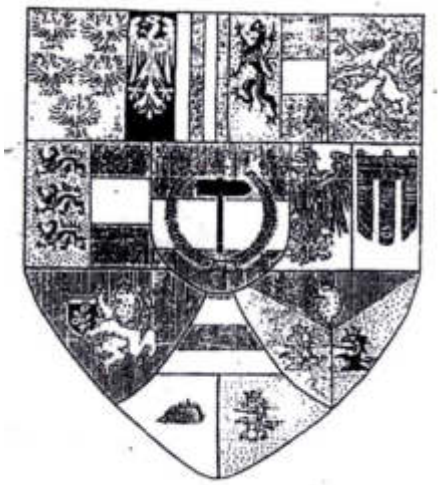

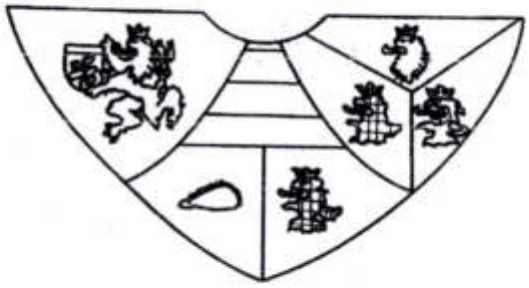

Návrh na velký znak Deutschösterreich z 8. března 1919

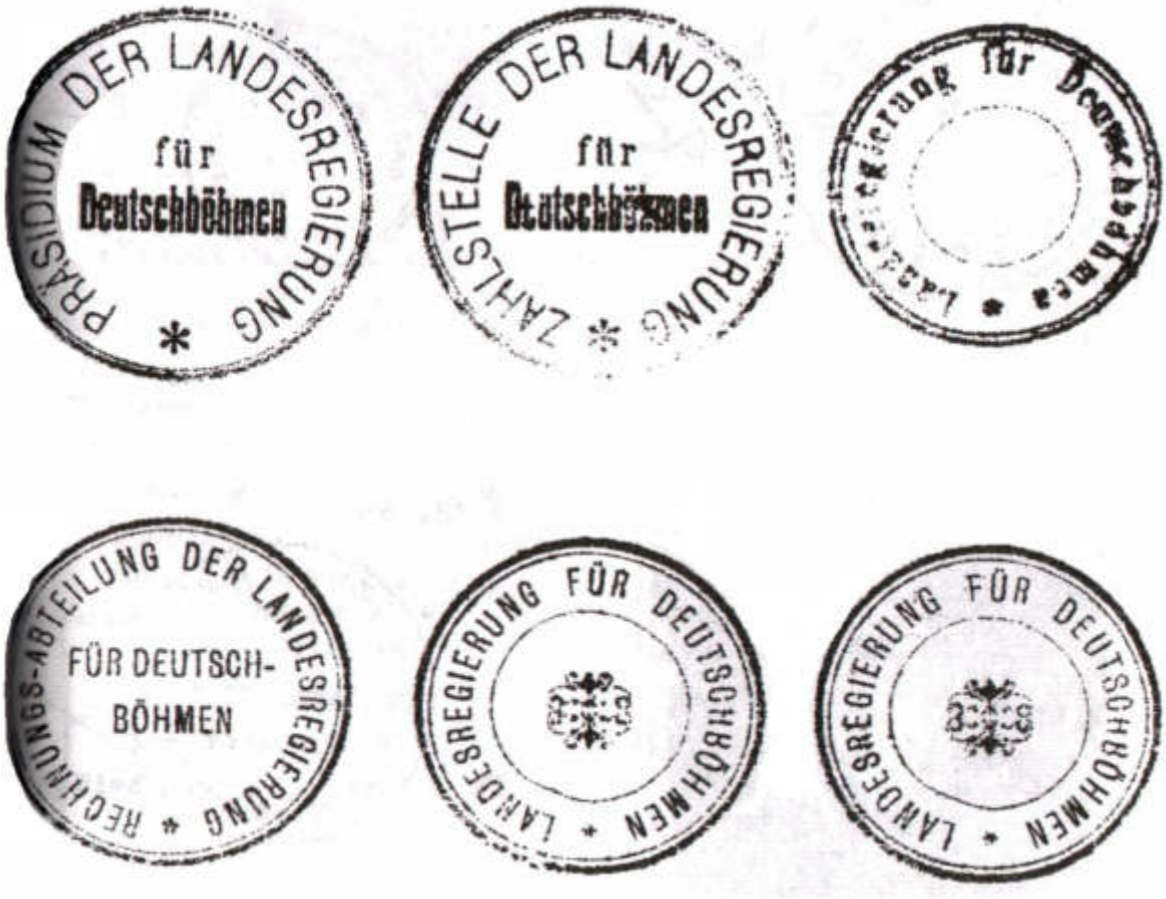

Otisky razítek Deutsch-Böhmen

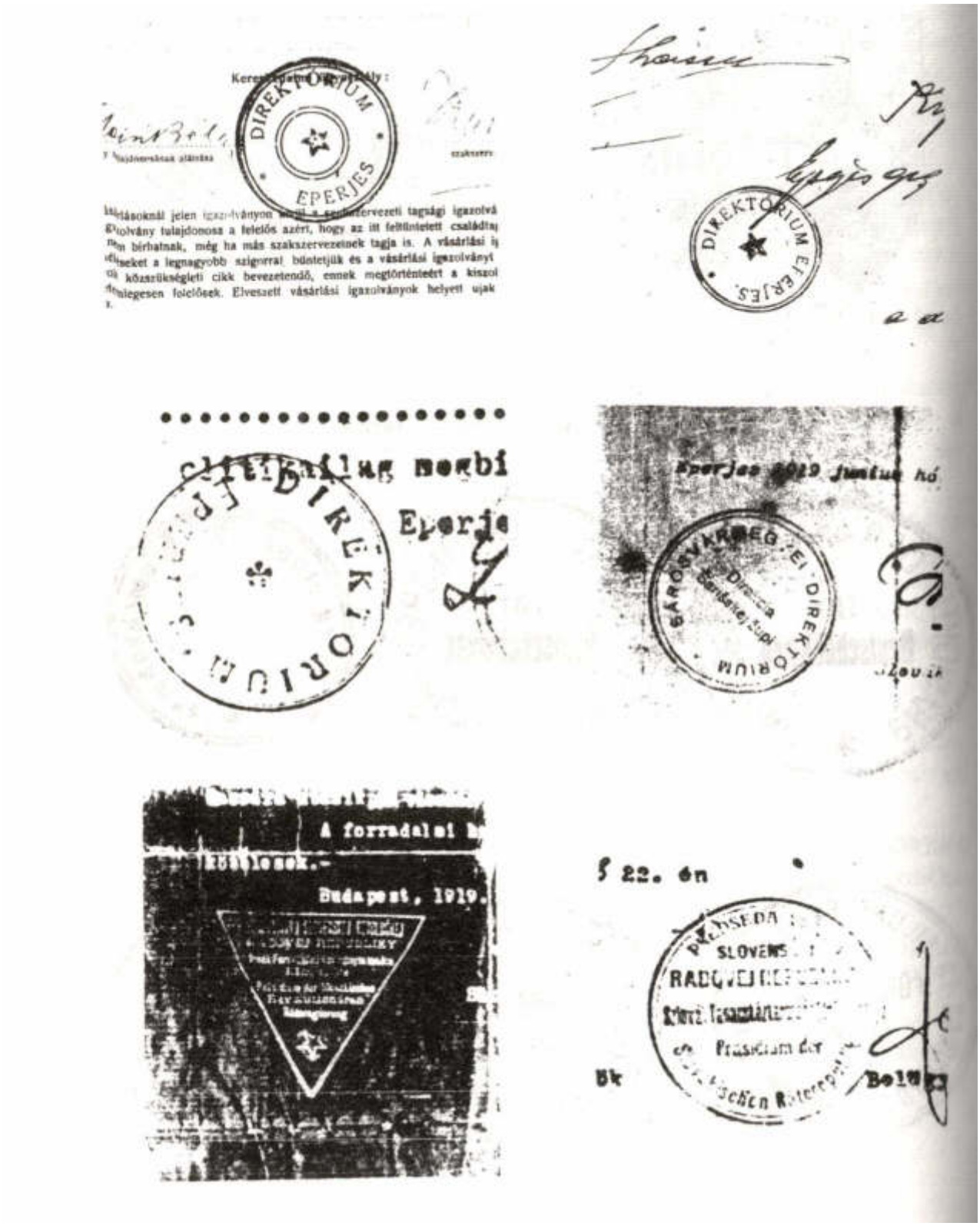

Razítka Slovenské republiky rad

Razítko č.5 - má trojúhelníkový tvar. Nápisy na něm jsou ve třech jazycích. Nahoře slovensky PREDSEDNICTVO SLOVENSKEJ REVOLUČNEJ RADOVEJ REPUBLIKY, uprostřed v maďarštině Szlovák Forradalmi Kormányzó Tanács Elnögsége a dole v němčině Präsidium der Slowakischen Revolutionären Rätregierung. V dolní části trojúhelníku se nachází pěticípá hvězda, jejíž dolní cíp přechází v šipku (nebo kotvu - pro špatnou kvalitu vyobrazení nelze jednoznačně určit).

Razítko č.6 - dvojité vnější mezikruží a uprostřed nápisy (částečně opisy) ve třech jazycích - slovensky, maďarsky a německy. Nápisy zní PREDSEDA VLÁDY SLOVENSKEJ RADOVEJ REPUBLIKY, Szlovák Tanácsköztársaságkormánya a Präsidium der Slovakischen[2] Räterepublik.

Poslední dvě razítka jsou opravdovým výrazem mezinárodního revolučního internacionalismu.

Oba dva tyto pokusy o iredentismus na území Československa v letech 1918-1919 byly již předem odsouzeny k nezdaru a tak se po krátké době taktéž stalo. Bohužel však tyto dva problémy vedly později k tzv. Mnichovské dohodě z roku 1938 a v březnu následujícího roku k rozpadu a obsazení Československa.

Literatura:

František Chocholatý: Velký znak „DEUTSCHÖSTERREICH“ a země koruny české 1918-1919, ***Heraldica Viva***, Sborník příspěvků z konference českých, moravských a slezských heraldiků konané ve dnech 7.-8. června 1991 v Pardubicích, Pardubice 1992, str. 50-52.

František Chocholatý: Deutschböhmen - samostatná korunní zem, ***Českobavorské výhledy***, týden 4-5 1991.

Otisky originálních razítek Deutsch-Böhmen, ***Sudetoněmecký archiv***, Mnichov, SRN.

Dopis ze dne 17.7.1992, ***Vlastivědné muzeum v Prešově***, Slovensko.

Otisky originálních razítek Slovenské republiky rad, ***Vlastivědné muzeum v Prešově***, Slovensko.

[2] psáno opravdu s jednoduchým V

Ing. Jaroslav Martykán

ZAMYŠLENÍ NAD DALŠÍ ČINNOSTÍ NAŠEHO VEXILOLOGICKÉHO KLUBU

Když zakladatelé československé vexilologie před čtvrtstoletím formovali vizi organizace, sdružující zájemce o vexilologii a sběratele vlajek a praporů, dali jí do vínku tři základní poslání - sloužit členům, čs. společnosti i světové vexilologii. Dovolte mi, abych se na závěr našeho prvního národního kongresu krátce zamyslil nad tím, jak tato poslání naplňovat v současných podmínkách a v budoucnosti.

Prioritně měl v minulosti a musí i nadále Vexilologický klub plnit úlohu pojítka mezi stejně umanutými občany našich dvou republik, tj. mezi svými členy. Kromě komunikace by však měl přispívat i k jejich postupnému pěstění, rozšiřovat oblasti jejich zájmu a směrovat je tam, kde můžeme světové vexilologii přispět největším přínosem - na českou, resp. slovenskou vexilologii.

Tematické zaměření vexilologického bádání

Tematické zaměření bádání našich členů je tedy prvním úhelným kamenem činnosti klubu. Protože týmová práce zřejmě nemá ve vexilologii místo, mé návrhy v tomto směru, a přiznávám nyní, že velmi naivní, proto skončily tak, jak skončily - nerealizovaly se. Nezbývá nám tedy než jen takto proklamativně, popř. akcentem na publikování prací s českou tematikou, apelovat na členy VK, aby ve svém vexilologickém bádání nezapomínali na dění u nás. Nic naplat, svět se stává čím dál tím menším, a jediným, čím můžeme vexilologickému společenství přispět, a to hlavní, co od nás zahraniční vexilologické kapacity očekávají a na naší práci oceňují, je podrobné zpracování a následné publikování české tematiky. Měli bychom si vytýčit za úkol iniciovat podrobnou dokumentaci českých vlajek v našich muzejích. Vždyť William Crampton se zmiňuje o bohatých vexilologických sbírkách Vojenského historického muzea v Praze, které měl možnost vidět, které jsou však vexilologům ve světě zcela neznámé. Klub by měl mít k dispozici pro studium svých členů, ale i jiných institucí, kartotéku nebo databázi všech vlajek a praporů české provenience, resp. nacházejících se v Čechách. V tomto směru lze asi dát zahraničním vexilologům za pravdu, že?

Organizační funkce klubu

Tím se dostáváme ke druhému úhelnému kameni činnosti klubu, a to že by měl zůstat organizační bází styků našich členů navzájem. Výrazně individualistický charakter vexilologického bádání není dán jen studiem původních archivních, numismatických, sfragistických, heraldických, bibliografických a jiných pramenů po knihovnách, muzejích, archivech, na hradech a zámcích. Vyžaduje také stálou konzultaci s kolegy, korekci zjištěných dat i přijatých závěrů. A to se neobejde bez vzájemného styku členů, kteří nemají možnost navštěvovat měsíční schůzky výboru. A roční schůzky v rámci výroční schůze k tomu dávají jenom málo prostoru. Domnívám se tedy, že výbor by měl nejen posílit podíl výměny zkušeností na VČS, kde přednášené odborné referáty jsou nejatraktivnější patrně jen pro samotné přednášející, ale zároveň počítat již trvale s obdobnými kongresy, jako byl ten letošní, přinejmenším každých pět let. Tam se může dát diskusi, odborným problémům práce každého z nás mnohem větší prostor než dosud. Jako nezbytným pro zprostředkování přímého styku členů klubu mezi sebou se mi jeví znovuvydání adresáře členů s dostatečně detailním popisem oboru jejich zájmu.

Informace

Vzájemné styky členů VK bezprostředně souvisejí s možností výměny informací. Každý pracuje jistě usilovně a získané informace jsou jeho výhradním hájemstvím, to co má však k dispozici klub jako organizace, by mělo být otevřeno všem. Klub musí totiž plnit funkci informační báze každého z členů, a ta se tak stává již třetím úhelným kamenem jeho činnosti. Z tohoto hlediska se proto jeví jako zcela jistě nutným, aby se výbor po vyřešení umístění knihovny zabýval jejím zpřístupněním i jinak než prezenčně, jak je tomu dosud. Knihovník by měl publikovat její obsah a vhodnou formou (např. proti záloze, aby se zabránilo ztrátám) zajišťovat výpůjční činnost.

Nejpřirozenějším a nejaktuálnějším zdrojem informací pro každého vexilologa u nás je pochopitelně klubovní zpravodaj Vexilologie. Ten také prodělal za 25 let své existence výrazné změny. Požadavky na aktuálnost informací v době, kdy byl jediným zdrojem zpráv o vexilologickém dění ve světě, a které jsou prvořadé pro vexilology - sběratele, ustupují požadavkům na úplnost, přesnost a komplexnost podávaných informací. A to včetně jejich historického zasazení do širšího kontextu, protože nesmíme zapomínat na fakt, že vexilologie je pomocná věda historická. Jestliže informace publikované ve Vexilologii tyto náročné požadavky splňují, pak také metodicky zušlechťují publikační aktivity nás ostatních, kladou vyšší měřítka na naši vexilologickou činnost i na její prezentaci.

Mezinárodní aspekty bulletinu Vexilologie, o nichž budu mluvit dále, zatlačují původní její funkci jako interního klubového zpravodaje a tu je proto třeba nějak kompenzovat. Je dobře, že se redakce věnuje pravidelnému zveřejňování informací o dění ve vexilologickém světě a recenzím nových publikací tu- i cizozemských, které jsou nyní daleko dostupnější než v době vzniku klubu. Tím značně rozšiřuje informovanost každého člena klubu, tak důležitou pro jeho vlastní práci.

Publikační činnost

Klubový zpravodaj je však nejen zdrojem informací, bezprostředně nebo zprostředkovaně použitelných pro individuální vexilologické bádání každého z nás, umožňuje mu také dosažené výsledky vhodně prezentovat. Klub tak plní další významnou roli - je naší první publikační bází. Jen si vzpomeňme, kolik nových autorů se objevilo mezi přispěvateli Vexilologie v posledních letech, z těch českých jmenujme alespoň kolegy Liščáka, Tejkala, Klimeše a Turkovou. Avšak i ostatním je třeba dát prostor na stránkách Vexilologie, aniž by tím utrpěla její vysoká odborná úroveň. Ta má v poslední době trvale dobrý zvuk a je vysoce ceněna v cizině. Důstojně tak prezentuje českou a slovenskou vexilologii ve světě.

Je však škoda, že funkce publikační báze klubu pro jeho členy se vyčerpává převážně právě Vexilologií. Velmi aktivně v tomto směru působí náš dnešní hostitel - ing. Petr Exner - který svými Vexilokontakty a prací na Vexilologické encyklopedii dále posouvá hranice, za něž sahá publikační činnost klubu. Stále však chybí výkladový slovník vexilologických pojmů, novelizované názvosloví a další odborné publikace spojené s klubem a jeho aktivitami. Vždyť pouze docent Mucha dedikoval své publikace Vlajky a znaky propagaci našeho klubu. Zveřejnění vexilologických údajů v různých vydavatelských počinech jiných vydavatelů se asi nevyhneme, a to patrně ani v případech, budou-li autory členové našeho klubu. Vždy by jich však mělo být využito k propagaci vexilologie jako oboru našeho zájmu, a koneckonců i klubu samého. V současné době např. městská heraldika a vexilologie prožívá takový rozkvět, i když ve Vexilologii se o tom zatím moc nedočteme. Bylo by jistě hříchem nevyužít tohoto boomu k vydání krásné publikace s barevnými obrázky a za cenu od Kč 300,- výše. Doufám jenom, že si její autoři vzpomenou na celostátní průzkum městských praporů a vlajek, který v roce 1978 prováděl právě Vexilologický klub.

Osvěta

První čtyři základní kameny činnosti klubu, o nichž jsem zatím hovořil, naplňují jeho vztah ke členům, další tři pak jeho činnost navenek.

Třebaže nás zahraniční kapacity nabádají k větší osvětové činnosti na veřejnosti, osobně vidím naše ambice dost skepticky. Ještě tak v odborných kruzích (partnerské sběratelské či heraldicko-genealogické spolky), popř. účastí našich funkcionářů v odborných poradních orgánech, vyjadřujících se k novým městským znakům, resp. praporům. Na to, abychom rozesílali (patrně zdarma) zpravodaj do všech veřejných, event. i školních knihoven, jak navrhuje dr. Dreyer, nemáme peníze ani kapacitu, o osvětu a rozšiřování vexilologických vědomostí prostřednictvím brožur či přednáškové činnosti patrně nebude mít současná společnost zájem. Je totiž tak ahistorická a z minulosti má až panický strach, že šířit v ní znalosti z oborů historických věd může jen podivín nebo podezřelá "stará struktura". Takže prozatím bych doporučoval na tuto činnost rezignovat!

Vexilologie - mezinárodní časopis

O to více sebevědomí můžeme mít při prezentaci naší činnosti u zahraniční odborné veřejnosti. Po 25 letech své existence je Vexilologický klub západními vexilology jednoznačně považován za most mezi Východem a Západem a tento čestný epiteton by si měl i nadále udržet. A to přesto, že se naši kolegové zorganizovali již i v Rusku, Polsku, Maďarsku, Ukrajině či Slovinsku. Naším hlavním trumfem patrně i nadále zůstane zpravodaj Vexilologie, který se stal šestým úhelným kamenem základů, na nichž bychom měli stavět stavbu české a slovenské vexilologie. Obsahové zaměření našeho zpravodaje se ve světě líbí, je přínosem pro vexilology, kteří z objektivních důvodů nemohou bádat v prvotních pramenech. Jak vysvítá z ankety, se kterou jste se mohli seznámit ve 100. čísle Vexilologie, jež jste včera obdrželi, doporučují naši zahraniční kolegové setrvat u našeho zájmu o vexilologické bádání v Česku, na Slovensku a v okolních státech a u publikování jeho výsledků ve Vexilologii. Větší zájem širšího okruhu zahraničního publika však znemožňuje jazyková nesrozumitelnost zpravodaje. Objevují se požadavky na vytvoření mezinárodní mutace Vexilologie (např. v angličtině), které jsou ale z finančních a organizačních důvodů neschůdné. Celkem reálným přáním by však mohlo být rozšíření cizojazyčného resumé na dvě strany textu s tím, že by to mohly být poslední dvě strany pevné obálky. Toto resumé by se mělo omezovat na podrobnější shrnutí obsahu hlavních článků, zatímco u novinek se doporučuje přímo do textu připojit cizojazyčný výklad. Popis by byl srozumitelný z přiložené ilustrace, důsledně používající mezinárodního kódu barev, popř. i rozlišovací mřížky. V tom směru by mohlo být požadavkům našich zahraničních čtenářů vyhověno, přinese-li to zvýšení jejich zájmu o Vexilologii.

Mezinárodní aktivity

Klubovní zpravodaj, který by i nadále měl být otevřen publikaci článků našich kolegů z Ruska a jiných "východních" zemí, však není jedinou formou prezentace Vexilologického klubu jako již zmíněného "mostu". Mezinárodní aktivity VK, které byly do roku 1989 neslučitelné s jeho právním postavením, přestože nás patronátní Obvodní národní výbor v Praze 3 vyznamenal svým uznáním za čilé mezinárodní styky již v r. 1982, jsou dalším a posledním úhelným kamenem činnosti klubu. Lze tady s uspokojením připomenout pravidelnou účast našich představitelů na mezinárodních vexilologických kongresech a v poslední době i na valných shromážděních Mezinárodní federace vexilologických společností. Jejich aktivní vystupování, naše členství v komisi FIAV, která posuzuje přihlášky nových členů, a další aktivity jsou naším plus. I nadále bychom měli trvat na důkladnější přípravě takových mezinárodních setkání jak ze strany organizátorů, tak FIAV, abychom mohli našeho delegáta včas vyzbrojit argumenty pro jednání. Naše neformální postavení "mostu mezi Východem a Západem" ale také vyžaduje, abychom se začali systematicky zabývat např. regionální spoluprací s vexilologickými organizacemi v Polsku, Rusku, Ukrajině, Maďarsku, Slovinsku a Německu. Těm, které nemají vlastní zpravodaj, bychom měli nabídnout prostor pro publikování ve Vexilologii. Ve styku s těmito společnostmi bychom měli také zavést do praxe vzájemnou výměnu hostů na výročních členských schůzích, vyměňovat si s nimi zkušenosti z přípravy klubovních zpravodajů, organizování výročních schůzí a dalších aktivit, neboť naše problémy a potíže, se kterými se setkáváme, musejí být velmi podobné. Završením této spolupráce by pak mohla být neformální mezinárodní vexilologická setkání a někdy v příštím tisíciletí snad i vexilologický kongres v Praze. K tomu však potřebujeme získat ještě mnoho zkušeností, ale i nového elánu.

Tak jako před 25 lety, kdy naši "Otcové - zakladatelé" kladli první kameny do základů československé vexilologie, ani nyní se neobejdeme bez prostého amatérského nadšení začátečníků, které za sebou potáhne důstojnou rozvážnost mistrů. Bez něj totiž nedosáhneme ničeho. ⚐

SEMINÁŘE

Ing. Aleš Brožek

VÝSLEDKY ANKETY KE ZPRAVODAJI VEXILOLOGIE

Předpokládali jsme, že se na 1. českém národním vexilologickém kongresu konaném u příležitosti vydání 100. čísla Vexilologie sejdou aktivní vexilologové s vyhraněným názorem na grafickou úpravu i obsahovou náplň našeho zpravodaje. Do programu jsme proto zahrnuli i diskusi (workshop) o minulosti, přítomnosti a budoucnosti zpravodaje, již měly uvést odpovědi na anketu.

Nebyla to myšlenka zcela nová .Již v roce 1978 jsme rozeslali členům klubu dotazník zjišťující jejich názor na čísla Vexilologie vydaná do té doby. Bylo to v letech, kdy členové měli k dispozici k hodnocení pouze 27 čísel a kdy se texty článků psaly přímo na kovolisty, takže grafická úroveň odpovídala tehdejším možnostem. O 18 let později jsme použili obdobnou metodu zjišťování názorů na zpravodaj. Všichni účastníci kongresu dostali v kongresových materiálech i list formátu A4 se šesti otázkami (jako bod 7 byla otištěna výzva, aby na volné místo připsali jak konkrétní připomínky k Vexilologii, tak i náměty článků, na ni žel nezareagoval nikdo). Ty měli zodpovědět během prvního dne kongresu a odevzdat je redaktorovi Vexilologie do slavnostní večeře, aby byl čas na vyhodnocení a rozbor výsledků během kongresového workshopu.

Nevýhodou zřejmě byla poměrně krátká lhůta k odevzdání anketních lístků a nemožnost prolistovat starší čísla Vexilologie. Oficiální program kongresu byl toho dne velice bohatý a přestávky lákaly spíše k neformálním rozhovorům než k usednutí nad list papíru a zamýšlení se nad odpověďmi na anketu. Přesto lze hodnotit návratnost vyplněných anketních lístků jako vysokou. Kongresu se totiž zúčastnilo 34 vexilologů včetně zahraničních, kteří však pro jazykové potíže anketní lístky nevyplňovali. Do slavnostní večeře se vrátilo 20 anketních lístků, další dva do konce kongresu.

Odpovědi na první otázku nám měly pomoci při rozhodování, zda máme změnit grafické provedení hlavičky Vexilologie. Tu vymysleli kolegové heraldici v roce 1972, kdy první trojčíslo vyšlo jako součást zpravodaje Heraldika, a byla tehdy snaha, aby obě hlavičky byly podobné. Během následujících 24 let se hlavička Vexilologie prakticky nezměnila, i když náš zpravodaj neměl nadále nic společného s heraldickým periodikem a grafická úprava článků se částečně změnila. Vzhledem k tomu, že jsme plánovali od 101. čísla opustit textový editor T602 a nahradit jej softwarem MS Word, jehož fonty jsou proporcionální a výsledný dojem se blíží sazbě, nabízela se možnost změnit hlavičku od toho čísla. Výrazná většina účastníků

ankety (16 osob) se však vyslovila proti změně nápisu Vexilologie, pouze tři účastníci doporučili řešit nápis nově a tři se zdrželi odpovědi.

Také druhá otázka se týkala grafické úpravy zpravodaje. Dosud se totiž texty psaly na listy formátu A4, vlepovaly se do nich obrázky a celé číslo se v tiskárně zmenšovalo na formát A5. Ve snaze o maximální využití plochy se pro kresby nechával někdy velmi malý prostor a mohlo se stát, že detaily složitějších vlajek zanikly. 16 účastníkům ankety však připadala velikost obrázků optimální, dva připouštěli eventualitu, že kresby jednoduchých vlajek mohou být ještě menší, a pouze čtyřem respondentům se zdály být obrázky ve zpravodaji příliš malé.

K položení třetí otázky nás inspirovala připomínka jednoho čtenáře Vexilologie, který měl pocit, že v článcích o tureckých symbolech, jež jsme otiskli v čísle 95 a 99 Vexilologie, bylo příliš mnoho historických údajů na úkor vexilologických. Se svým názorem sice nezůstal osamocený, přidali se k němu ještě další dva respondenti, převaze 15 účastníků se však zdálo, že poměr textů o historii a o vlajkách byl vyvážený.

Výsledné odpovědi na další otázky nebyly již tak jednoznačné. Účastníci ankety, která byla anonymní, měli seřadit témata článků podle toho, o čem by chtěli číst nejdříve a o čem nejpozději. K rozhodování jim měli sloužit pracovní názvy článků, které se teprve pro Vexilologii připravují. Odpověď měla sloužit redaktoru zpravodaje ke zvýšení tlaku na autory, kteří jsou v mnoha případech liknaví. Každý z uvedených pěti článků byl některým z respondentů aspoň jednou doporučen jak k otištění v nejbližším možném čísle, tak i jako poslední. Po sečtení bodů vzniklo následující pořadí od nejaktuálnějšího tématu k nejméně aktuálnímu: Historie státní vlajky Ruska, Vlajky ostravských městských částí, Historie mongolské státní vlajky po roce 1920, Vlajky ukrajinských měst, Symboly politických stran Gruzie. Ukázala se tak preference témat státních vlajek a vlajek užívaných na našem území, což částečně potvrdily i odpovědi na následující otázku.

V pátém bodě dostali účastníci ankety za úkol oznámkovat jako ve škole jedenáct hlavních článků uveřejněných v posledních devíti číslech Vexilologie podle toho, jak je zaujaly. I zde se ukázalo, jak rozmanitý je zájem čtenářů Vexilologie. Bez pětky nakonec vyvázly jen čtyři články: Státní symboly České republiky (tento článek jako jediný nebyl klasifikován ani žádnou čtyřkou), Z historie dagestánských vlajek, Z historie vlajek užívaných na Čukotce a Osmanské barvy - červená a bílá. Všechny články dostaly jedničku aspoň třikrát, rekordmanem s jedenácti jedničkami byly Státní symboly České republiky. Po vypočtení průměru (u každého článku jej uvádíme v závorce) bylo pořadí následující: Státní symboly České republiky (1,53), Osmanské barvy - červená a bílá (2,06), Prapory městských částí hlavního města Prahy (2,12), Z historie vlajek užívaných na Čukotce

(2,14), Vlajky a znaky bolivijských departementů (2,35), Státní pečetě v bývalém americkém Tichomoří (2,35), Z historie dagestánských vlajek (2,47), Prapory městských obvodů Ostravy (2,47), Prapory Turků na jejich cestě do Evropy (2,50), Městská vlajka Říčan (2,69), Pravidla o vyvěšování vlajek na lodích (2,70). Je potěšitelné, že i nejhorší průměr byla "lepší dobrá". Z odpovědí se žel nedalo usoudit, zda známkou bylo hodnoceno pouze téma článku nebo i forma zpracování.

Odpovědi na poslední šestou otázku měly vnést jasno do problému často diskutovaného v redakční radě: zda zařazovat do rubrik Nové vlajky a Nové znaky co nejaktuálnější informace, a vystavit se tak riziku, že se informace později ukáže jako nepřesná či chybná, nebo vyčkat s otištěním novinek do doby, kdy se objeví i v dalších vexilologických zpravodajích, přijít tak o prioritu, ale nedopustit se nepřesností. Ve chvíli, kdy redaktor Vexilologie seznamoval přítomné s výsledky ankety, se přesně polovina vyslovila pro maximální aktualizaci, zatímco druhá polovina radila s uveřejněním posečkat. Po zpracování posledních dvou odpovědí se sice poměr mezi okamžitým publikováním a čekáním změnil na 8 ku 10 (čtyři respondenti se nevyjádřili), avšak i tento výsledek ukázal, že problém s novinkami bude nutné řešit případ od případu.

I když žádný z respondentů nenapsal připomínky ke zpravodaji, ani nedoporučil náměty článků, je třeba poděkovat - podobně jako jsme učinili ve 34. čísle Vexilologie při vyhodnocování předchozí ankety - všem účastníkům ankety i všem, kteří se podíleli na vydání stovky čísel Vexilologie. A bylo jich, jak ukázal seznam zveřejněný na malé výstavce z historie zpravodaje Vexilologie, od října 1972, kdy vyšlo první trojčíslo, až po sté číslo, které dostali do rukou jako první všichni účastníci 1. českého národního vexilologického kongresu, celkem sto jedna osoba.

Ing. Jiří Tenora

POČÍTAČ KRESLÍ OBRÁZKY VLAJEK

První seminář představil účastníkům program Micrograph Designer, což je program pro kreslení vektorových obrázků. Na příkladě „jednoduchých“ vlajek Německa a České republiky byly uvedeny základní principy vektorové grafiky a nová vlajka Tuvalu posloužila k demonstraci možností, které tento program (a vektorové kreslící programy obecně) poskytuje uživatelům při vytváření obrázku složitých vlajek.

Ing. Petr Exner

VEXILOLOGIE A INTERNET

V průběhu druhého semináře byli účastníci seznámeni s fenoménem Internetu. Poznali pojmy tohoto virtuálního světa - elektronická pošta, elektronické konference a World Wide Web (WWW).

Na praktickém příkladě byl předveden program, který umožňuje archivaci elektronické pošty z konference Flags of the World (**flags@cesi.it**). Program je schopen přístupovat k jednotlivým zprávám včetně obrázků, které se k nim vztahují, dovoluje vyhledávat informace podle odesilatelů i podle klíčových slov, která jsou při ukládání do databáze doplňována uživatelem.

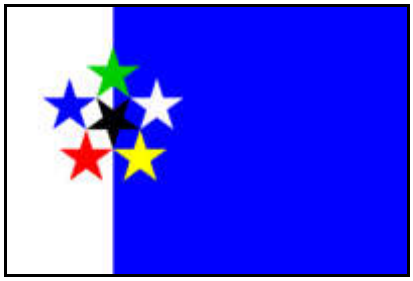

Konference používá (virtuální) vlajku, kterou navrhl Mark Sensen, je bílomodrá se šesti hvězdami. Prostřední je černá, horní zelená, dále - ve směru hodinových ručiček - bílá, žlutá, červená a modrá.

Další demonstrace ukázala možnosti ukládání informací na webovské stránky a tím jejich zpřístupnění pro internetovskou veřejnost. Jako příklad byl uveden zpravodaj novoanglické vexilologické společnosti (NEVA) „New England Journal of Vexillology“, který je dostupný na adrese **http://www.midcoast.com/~martucci/NEJV.html** . On-line verze je tvořena články (a obrázky) ze všech dosud vydaných čísel zpravodaje. Úvodní stránka je vlastně obsah zpravodaje a kliknutím myší na jeho položky se objeví jednotlivé články a podobně existují i odkazy v článcích a celý dokument (on-line edition) je tímto způsobem provázán.

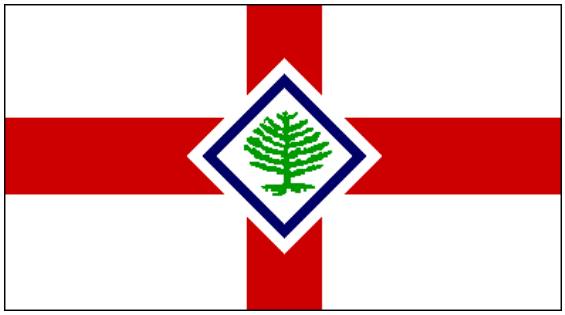

Vlajka New England Vexillological Association, která byla stažena z těchto stránek, je tvořena bílým listem s červeným křížem, v jehož průsečíku je bílý čtverec postavený na vrchol se zelenou siluetou stromu, který je modře olemován.

Podobně lze stáhnout (downloadovat) i ostatní obrázky, které jsou ve skutečnosti barevné, i vlastní text jednotlivých článků.

Středisko vexilologických informací připravuje ***České vexilologické stránky*** na adrese **http://web.vsp.cz/cvp/start.htm**

1. ČESKÝ NÁRODNÍ VEXILOLOGICKÝ KONGRES
HRADEC KRÁLOVÉ 18. - 19. V. 1996
STŘEDISKO VEXILOLOGICKÝCH INFORMACÍ HRADEC KRÁLOVÉ
VEXILOLOGICKÝ KLUB PRAHA
MUZEUM VÝCHODNÍCH ČECH HRADEC KRÁLOVÉ

1. ČESKÝ NÁRODNÍ VEXILOLOGICKÝ KONGRES

Ve dnech 18. a 19. května 1996 se konal v Hradci Králové u příležitosti vydání 100. čísla zpravodaje VEXILOLOGIE 1. český národní vexilologický kongres. Organizačně jej připravilo Středisko vexilologických informací v Hradci Králové za vedení ing. Petra Exnera. Jednání probíhala v Muzeu východních Čech v Hradci Králové a byla zahájena už 17. 5. zdravicí ředitele muzea PhDr. Zdeňka Zahradníka a vystoupením pěveckého sboru Cantabile při ZŠ v Habrmanově ulici při příležitosti vernisáže výstavy.

Kongresu se zúčastnilo 34 osob, z toho 20 z České republiky (9 z Prahy) a 14 ze zahraničí (1 z USA, 1 ze Švédska, 4 z Německa, 3 z Polska, 3 ze Slovenska, 1 ze Slovinska a 1 z Rakouska) - viz prezenční listinu (str. 10). Během jednání bylo prosloveno 11 přednášek. Dále bylo předvedeno praktické použití počítačů ve vexilologické práci a promítnut videopořad Symboly české nezávislosti.

Na sobotní slavnostní večeři přednesli reprezentanti zahraničních vexilologických společností své zdravice a výkonný redaktor zpravodaje VEXILOLOGIE promluvil o jeho minulosti, současnosti a budoucnosti. Seznámil také přítomné s výsledky své ankety o vzhledu, obsahu a zaměření tohoto časopisu. Současně byla předsedovi Vexilologického klubu doc. RNDr. Ludvíku Muchovi, CSc., udělena Kongresová cena za zásluhy o českou vexilologii a nejvzdálenějším účastníkům - dr. Whitney Smithovi z USA a fil. lic. Evě Turkové ze Švédska - předány pamětní listy.

Vexilologický klub ocenil přípravu a uspořádání kongresu udělením čestného uznání ing. Petru Exnerovi.

Kongres měl svou vlajku, kterou navrhl ing. Petr Exner a která po dobu kongresu vlála na budově muzea. Její výrobu zajistila majitelka firmy Pragflag Vl. Kopřivová. Vlaječky států a měst, odkud přijeli účastníci kongresu, ušily Vl. Exnerová a ing. A. Fojtíková.

Během kongresu se konala 25. členská schůze Vexilologického klubu a schůze jeho výboru. Zahraniční hosty v té době provedli Hradcem Králové ing. Petr Exner a ing. Jiří Tenora.

Jako doprovodný program kongresu byla uspořádána v kopuli Muzea východních Čech výstava „Státní symboly na území Československa od roku 1918“, kterou připravil Roman Klimeš ze Světového vexilologického výzkumného ústavu v Bonnu. Výstava byla přístupná po dobu konání kongresu i veřejnosti. Přednáška Romana Klimeše k výstavě se konala v neděli dopoledne v přednáškovém sále muzea. Ing. Aleš Brožek připravil pro účastníky kongresu zajímavou výstavku o historii vydávání zpravodaje Vexilologie. Kromě toho udělal Peter Strašifták minivýstavku reprodukcí vlajek a znaků slovenských měst a obcí.

Jednání kongresu proběhla v příjemném a přátelském ovzduší a účastníci vyslovili přání, aby se taková setkání konala i v budoucnosti. O kongresu informovaly i hradecké sdělovací prostředky - Hradecké noviny dne 17.5. a Video-puls, regionální televize na programu Premiéra dne 18.5.

Za vzornou přípravu a organizaci kongresu patří dík nejen jeho hlavnímu garantovi ing. Petru Exnerovi, ale i jeho milé paní, která skromně zůstávala v pozadí, a Petru Exnerovi mladšímu. Připravili nám v Hradci Králové příjemné chvíle.

OBSAH

Ing. Petr Exner ⚐ ***JAK SE DĚLÁ KONGRES?*** 3

PŘEDNÁŠKY

Mgr. Pavel Fojtík ⚐ ***ČESKÁ VEXILOLOGIE V PRAXI*** 13
PhDr. Zbyšek Svoboda ⚐ ***ČESKÉ MĚSTSKÉ A OBECNÍ PRAPORY*** 24
Ing. Aleš Brožek ⚐ ***NOVÉ VLAJKY OBCÍ ČR*** 38
PhDr. Zbyšek Svoboda ⚐ ***VZNIK A VÝVOJ VOJENSKÝCH PRAPORŮ*** 43
Fil. lic. Eva Turek ⚐ ***PŘÍPAD CHYBNÉ IDENTIFIKACE*** 57
Doc. RNDr. Ludvík Mucha, CSc. ⚐ ***OROMSKÉ PRAPORY*** 59
JUDr. Vladimír Zoubek, CSc. ⚐ ***STÁTNÍ SYMBOLY A HLAVNÍ MĚSTO ČR*** 62
Ing. Petr Exner ⚐ ***VLAJKA TIBETU V HRADCI KRÁLOVÉ*** 68
Roman Klimeš ⚐ ***Z HISTORIE SYMBOLŮ IREDENTISMU NA ÚZEMÍ ČESKOSLOVENSKA V LETECH 1918-1919*** 71
Ing. Jaroslav Martykán ⚐ ***ZAMYŠLENÍ NAD DALŠÍ ČINNOSTÍ NAŠEHO VEXILOLOGICKÉHO KLUBU*** 78

SEMINÁŘE

Ing. Aleš Brožek ⚐ ***VÝSLEDKY ANKETY KE ZPRAVODAJI VEXILOLOGIE*** 85
Ing. Jiří Tenora ⚐ ***POČÍTAČ KRESLÍ OBRÁZKY VLAJEK*** 87
Ing. Petr Exner ⚐ ***VEXILOLOGIE A INTERNET*** 88

⚐

1. ČESKÝ NÁRODNÍ VEXILOLOGICKÝ KONGRES 91